94. SZÁM

SZENT ISTVÁN KÖNYVEK

94. SZÁM

HIT TUDOMÁNY LELKIÉLET

NEVELÉS IRODALOM

BÖLCSELET JOG

FÖLDRAJZ TERMÉSZETTUDOMÁNY

TÖRTÉNELEM SOCIOLOGIA

ÉLETRAJZ UTIRAJZ

DR. ÉHIK GYULA

PRÉMEK ÉS PRÉMES ÁLLATOK

BUDAPEST
SZENT ISTVÁN
TÁRSULAT
KIADÁSA

PRÉMEK
ÉS
PRÉMES ÁLLATOK

IRTA

Dr. ÉHIK GYULA

EGYETEMI MAGÁNTANÁR,
A KÖZGAZDASÁGI EGYETEM MEGBIZOTT ELŐADÓJA,
A SZENT ISTVÁN AKADÉMIA R. TAGJA,
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ŐRE

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1931.

Kiadja a Szent István-Társulat.
Stephaneum nyomda és könyvkiadó r. t. Budapest.
Nyomdaigazgató: Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ.

MIDŐN a Szent István-Társulat részéről azt a megtisztelő megbízást kaptam, hogy a «Szent István Könyvek» című sorozata részére népszerű állattani tárgyú könyvecskét írjak, arra a gondolatra jutottam, hogy a prémekről és a prémes állatokról fogok írni. Hasonló tartalmú könyvünk úgy sincs a magyar irodalomban. Azt hiszem, nem végeztem meddő munkát akkor, amikor a prémkereskedelemben használatos, többnyire idegennyelvű szakkifejezéseket iparkodtam közérthetőkké tenni. Ennek a zoológus, tanár, tanítvány, szűcs és vásárlóközönség egyaránt hasznát látja. Irásközben minden hozzáférhető forrásmunkát, a hazai és a külföldi szaklapokban szétszórt legújabb adatokat is felhasználtam. A használt irodalom legfontosabbjait a könyv végén az olvasó megtalálja. A tudományos rendszert csak annyiban követtem, hogy az egyes prémes állatokat emlősrendenkint csoportosítva tárgyalom. Az emlősrendek azonban már nem rendszertani, hanem prémkereskedelmi fontosságuk sorrendjében következnek. Felvettem könyvembe minden olyan prémet, amely a magyar vámtarifában és a magyar szaklapokban szerepel. Ez a magyarázata annak, hogy néha, ma már nem jelentős prémről is

szólok; a könyvet azonban a magyar viszonyokhoz akartam szabni.

A könyv előre megszabott terjedelme már eleve lehetetlenné tette, hogy minden egyes állatról kimerítően szólhassak. Feladatom tehát nem lehetett más, mint közérthető formában általános tájékozódást nyujtani. Boldog leszek, ha célomat bármily kis mértékben is sikerült elérnem.

Budapest, 1930 április hó 12-én.

BEVEZETÉS.

A 6. SZÁZADBAN JORDANES említi, hogy a becses vadbőrökkel való kereskedés a hunugoroktól származik; ANONYMUS pedig azt mondja, hogy a magyarok az ős hazából való kivándorlás előtt olyan bőviben voltak a nyusztnak, hogy nemcsak a nemesek, hanem még a gulyások, juhászok és kanászok is nyusztbőrrel díszítették öltözetüket. Külön társadalmi csoport volt hazánkban az Árpádok alatt a hódászok osztálya, vagyis azok, akik a hód fogásával, vadászatával foglalkoztak. A 15. századból származó SCHLÄGELI szójegyzéke a következő prémeket ismeri: *hermelina* = helg ber, mai kiejtéssel hölgybőr, vagyis helyesebben hölgymenyét, hermelin-bőr; *sorbellina* = nwzber (nyusztbőr); *mardellina* = nesth ber (nyestbőr); *spirionalis* = eueth mal (evet, mókus mál); *vulpina* = rauaz gerezna (ravasz, róka gerezna); *beuerina* = vidra ber; tehát elég gazdag régi prémnevekben.

A régi magyar középosztály a farkasbőrös, rókatorkos és rókamálos menték, garnáciák, tunikák divatját kedvelte. Az előkelőek a nyest- és vadmacska-bőrt szerették. A hermelin pedig királyok és fejedelmek palástját díszítette. Igy BORS ispán felesége 1231-i végrendeletében vadmacskabőrrel szegélyezett tunikáját hagyta nővérének. LÁSZLÓ esztergomi prépost 1277-ben menyétbőrrel bélelt garnáciájáról és vadmacska hátával bélelt kamalingarnáciájáról rendelkezik. 1306-ban JÓB ispán említi felesége nyestbőrös palástját, melyet két márkáért zálo-

gosított el. A Pápa nembeli MIKLÓS 1317-i végrendeletében többek között vadmacskabőrös tunikáját és egy másik hermelinbőrrel bélelt tunikáját is felsorolja.

A panyókára vetett kidolgozott gerezna, a kacagány már a magyarok bejövetele alkalmával használatos ruhadarab volt és még a 18. században is viselték. Csakhogy eredetileg párduc- és tigrisbőrből készült, később pedig meg kellett elégedni a farkasbőrrel is. Igy a hajdúk a kuruckorban farkaskacagányt viseltek. A magyar mentének, a palástnak, a női subának és általában véve a magyar ruhának állandó és kedvelt dísze a prém. Az «újmódi» az 1870-es években szorította ki a magyar viseletet s azóta a divatban Bécs, majd Páris és London diktál. A magyar ruha kedves hazai prémdíszével eltűnik és az újmódival együtt a messze földről hozott prémek özönlik el az országot.

A vadbőrök feldolgozása a magyaroknak szükségképen ősi iparága volt ; a szűcs ép olyan tősgyökeres magyar mesterember, mint a varga. A Hanza városok hazánkba prémet nem szállítottak, jeléül annak, hogy itt abban az időben igen fejlett volt szűcsiparunk. Szűcs iparosaink aránylag későn, csak a 15. században kezdenek céhekbe tömörülni. Még a világháború előtt is körülbelül 7000 szűcsmester élt Magyarországon, akik 3000—4000 legényt foglalkoztattak. A magyar szűcsmesterek mai száma talán ha 2000-re becsülhető, de ezek között is már kevés akad olyan, aki a nyersbőr megmunkálását a bunda elkészítéséig érti.

Nagyon jól megszervezett piaca volt a külföldön a Hanza szövetségnek. Külön áruházuk volt az oroszországi Novgorodban és a norvégiai Bergenben. Jóformán az egész nyugatot ők látták el prémekkel. A Hanza városok uralmának letűntével a prémkereskedelem középpontjai az országos vásárok voltak. A vásárok a búcsúkból, zarándoklatokból fejlődtek ki. Búcsún mindig árul-

tak kegytárgyakat és lassan a kegytárgyárusok közé más árusok is keveredtek. Később a nagykereskedők is legszívesebben a vásáron bonyolították le üzletüket. A prémkereskedelem szempontjából a majnafrankfurti, az oderafrankfurti és lipcsei országos vásárok voltak igen nevezetesek. Ezek közül a majnafrankfurti jelentősége teljesen megszűnt, az oderafrankfurti vásáron pedig csak belföldi (német) prém kerül piacra ; a 16. és 17. században ez utóbbi vásár volt a leghíresebb. A lipcsei vásár 1600-ban indult fejlődésnek, a 18. és 19. században pedig a leghíresebb prémvásárokat itt tartották. A 20. század elején a lipcsei vásár jelentősége nagyon csökkent és ma céltudatos munkával próbálják a vezetést újból magukhoz ragadni.

A prémkereskedelemben az irányító szerepet azonban mindig Észak-Amerika és Oroszország játszotta. És ez nagyon természetesen volt így, hiszen a legértékesebb prémek innen kerültek ki.

Amerika prémkereskedelmének története felfedezésének történetével forrott össze. Az írek már a 9. században elkalandoztak Grönlandba és onnan Amerika északi részeibe is átrándultak. Az írek kalandozásairól 1127-ig vannak följegyzéseink. Észak-Amerika igazi felfedezése azonban CABOT nevéhez fűződik, aki 1494-ben lépett angol lobogó alatt Amerika partjára a Prinz Edward szigetek tájékán. Ettől kezdve egyik kereskedelmi expedíció a másik után megy Amerikába prémek után. A franciák 1534-ben indítják útnak első expedíciójukat, amely Újfundland szigetén ér partot. Az expedíció Canada lassú megszállására vezetett ; a kolonizáció következtében a bennszülött — az irokéz — őslakosság majdnem teljesen kipusztult. Ezalatt az angolok se maradtak nyugton és újabb és újabb kereskedelmi lehetőségek után kutatva, ők is többször eljutnak Amerikába. Az amerikai prémeldorádó : a Hudson-öböl környékének

felfedezése HUDSON HENRIK nevéhez fűződik, aki a holland kormány szolgálatában 1609-ben járt ezen a helyen először. A prémkereskedelméről még ma is világhírű Hudson-öböl társaság azonban csak 1670-ben alakult meg. A részvénytársaság 105 darab 100 angol font névértékű részvénnyel és elképzelhetetlen privilégiummal kezdte meg működését. Így korlátlan jogot kaptak a kereskedelemre, a vadászatra, a halászatra, a bányászatra és ezenkívül külön bíráskodási joguk is volt. Saját elhatározásukból hadat viselhettek, békét köthettek. Aki a társaság területére lépett és ott kereskedni próbált, 1000 font sterling büntetést fizetett és ráadásul hajóját rakományostul elkobozták. Az elkobzott érték fele a társaságot, fele az angol koronát illette. Mindezzel szemben egyedüli kötelezettsége a társaságnak az volt, hogy az angol királyi ház esetleg területére lépő tagjainak két jávorszarvas és két fekete-hódprémet kiszolgáltasson.

A társaság részvénytőkéje ma 1 millió font sterling. Egy darab 10 font sterling névértékű részvény ma tízszer annyit ér. A társaság ereje nagyszerűen kiépített szervezetében rejlik. 134 vára van; ezek közül jóegynéhány várossá nőtte ki magát. A Hudson-öböl környékén az élet ezekhez a várakhoz kötött, itt adnak el és vesznek meg mindent az emberek. Míg a társaság privilégiuma megvolt, gondolhatjuk, milyen áron. Így például az 1863-i árjegyzékük szerint 1 puska 20 hódprém, 1 mérő puskapor 1 hódprém, 18 drb ólomgolyó 1 hódprém, 8 serétes töltény 1 hódprém, 10 drb kovakő vagy 1 drb acél 1 hódprém, 1 fejsze 3 hódprém, 1 fésű 1 hódprém, 12 drb pléhgomb 1 hódprém, 1 kis tükör 1 hódprém, ½ kg üveggyöngy 6 hódprém, 1 gyapoting 3 hódprémbe került. Ha más prémet hoztak eladásra, akkor 3 cobolyprémet 1 hódprémnek, 1 hiúz- vagy 1 vidraprémet 1 hódprémnek, 1 ezüstrókaprémet 4 hódprémnek számítottak. Pénzértékben kifejezve $^1/_{10}$ fillérnyi értéket

adtak 1 pengő értékű vadbőrért. Természetesen ennek a jó vásárnak ma már vége, különösen a könnyebben megközelíthető helyeken, ahol a privilégium megszünte óta tömegesen telepedtek le más konkurrens vállalkozók is.

Még a mult században is forgalomban volt a társaság hódprémértékre szóló ércpénze, mely $^1/_2$, $^1/_4$ és $^1/_3$ hódprémértéknek felelt meg. A hódgerezna 1 hódprém értékű volt akkor is, ha nagyon silány volt. Egy időben ezt tudva, egy prémkereskedő ügyes fogással károsította meg a társaságot. Európában potom áron megvette a legrosszabb hódgereznákat és Amerikában átcserélgette jó áruért olymódon, hogy egy jóért két rosszat adott. A szemfüles bennszülöttek pedig a rossz minőségű árut a Hudson-öböl társaságnak adták teljes hódprémértékben tovább, míg a dolog ki nem pattant.

A Hudson-öböl társaság várait összekötő-utak hossza körülbelül 7000 km, melyeken rendszeres járatokat — nyáron csónak és hajó, télen kutyaszán — tartanak fenn. Az összegyüjtött áru Londonba kerül, ahol azt január, március és októberben nyilvános árverésen adják el. Az eladásra kerülő bőrök száma igen jelentős. Igy pl. csak 1924-ben több mint 2 millió drb gerezna került csak a Hudson-öböl társaság útján piacra.

Már említettem, hogy Európában a kelettel — Oroszország és Szibéria — a kereskedelmet először a Hanza szervezi meg és pedig a XIII. század végén. Az angoloknak csak 1553-ban sikerült az Északi-jegestengeren át Lappországba jutniok és Archangelskben kikötniök. Az értékes összeköttetés kihasználására alakul előbb a «Muscovy», később a «Russia» társaság, amely Angliát a Hanzától függetlenül látta el prémekkel. A Muscovy társaság nevéhez különösen sok tudományos felfedezés is fűződik. A Muscovy társaság elég rövid életű volt, mert a Hudson-öböl társaság megalapításakor (1670) már nem szerepelt.

Az oroszok az Ural hegységet 1580-ban lépik át és Szibériát TIMOFJEV JERMAK kozák vezér hódítja meg a cárnak. Szibéria 1769-ig majdnem szabad terület, amelyen a csapatok tetszés szerint zsákmányolnak. A zsákmányolás nem ment mindenütt símán, csak így érthető, hogy 30 év alatt Kamcsatka lakosságának felét kiirtották. Az 1700-as évek elején NAGY PÉTER cár uralma alatt a tudományos kutatás lépett előtérbe. Egész sereg tudományos expediciót indítanak a távol keletre, amelyet BEHRING, STELLER, MÜLLER, GMELIN, SAUER és mások, csupa közismert híres utazók vezetnek. Ekkor fedezik fel a Behring-szorost, az Aleutákat és eljutnak Alaszkába is.

A felfedezett vidékeket az orosz korona hivatalosan csak 1769-ben kezdi birtokba venni, oly módon, hogy a megszálló csapatok részére mindenütt erődöket építettek. 1787-ben fedezik fel a híres fókaszigeteket, a Pribiloff-szigeteket, amelyek nevüket felfedezőjük után kapták. A felfedezett területek kereskedelmi kiaknázására alakította meg 1781-ben SHELIKOFF az orosz-amerikai társaságot, amely a távol keleten sokáig uralta a piacot. Azonban 1867-ben az Egyesült Államok 7 millió dollárért megvették Oroszországtól Alaszkát, ami az orosz-amerikai társaság halálát jelentette; 1880-ban fel is oszlott.

A leghíresebb prémvásárokat Oroszországban Nisnij-Novgorodban tartották. Az országos prémvásárokat itt 1530-tól kezdve rendszeresítették. A novgorodi vásár jelentőségét a világháború, helyesebben a szovjeturalom alatt veszítette el.

RAGADOZÓK (CARNIVORA).

A RAGADOZÓK rendje magasabb rendű, gyakran hatalmas megjelenésű, húsevő-állatokat foglal magában. Az ide tartozó állatok két nagy csoportba oszthatók; az egyikbe az úszólábúak *(Pinnipedia)*, a másikba a hasadtujjúak *(Fissipedia)* tartoznak.

Az úszólábúak vagy fókák szervezete a vízi életmódhoz alkalmazkodott. A föld minden tengerében, délen ép úgy, mint északon vagy az egyenlítő tájékán, sőt Ázsia nagy tavaiban is (Káspi- és Baikál-tó) otthonosak. A prémkereskedelem szempontjából már ősidők óta igen jelentős szerepet játszanak.

A hasadtujjú vagy igazi ragadozók egészen vagy túlnyomóan szárazföldi élethez alkalmazkodott állatok. Húsevésre alkalmas fogazatuk jellemzi őket. Az emlősök sorában alig van még egy olyan csoport, mely a formáknak oly gazdagságát tárná elénk. Ragadozók a földön mindenütt vannak és a többi állat felett uralkodnak. A legtöbb ragadozó gereznájából értékes prémet lehet készíteni. Rendesen a téli gerezna erre a legmegfelelőbb. Ez alól csak a nagyobbára vízi életmódot folytató ragadozók bundája kivétel, melyeknek téli és nyári gereznája egyformán használható.

*Sealskin (Szílszkin).**

A szílszkint a fülesfóka-félék családjába tartozó északi medvefóka *(Arctocephalus ursinus L.)* gereznája szol-

* seal = fóka, skin = bőr; sealskin, magyarosan írva szílszkin, tehát fókabőrt jelent.

gáltatja. A legnagyobb hím hossza 2—2·5 m, súlya 200—250 kg; a nöstény e méret felénél is ritkán hosszabb, súlya pedig csak 50—60 kg. A mellső végtag úszóalakú, az ujjak nem láthatók; a hátsó végtag széles és hosszú, az ujjak vége — mintegy 10 cm hosszúságban — szabadon álló és a három középső karmot visel. Az újszülött fekete kölyök («black pup») rövid, merev szőrökkel fedett. Háromhónapos korában a szőrök megszürkülnek és kevés szürke gyapjúszőr is fejlődik; ilyenkor «gray pup», szürke kölyöknek nevezik. A kilenchónapos fóka bundája már tökéletes; ilyenkor merev, szürkésbarna, piszkosszínű fedőszőrök takarják a finom, selymes, ragyogó aranybarnaszínű gyapjúszőröket.

Az északi medvefókának a Csendes-tenger északi fele a hazája. Az amerikai partvidéken a Pribiloff- és Behring-szigetektől déli Kaliforniáig, az ázsiai partokon pedig Kamcsatkától Japánig ismeretes.

A medvefókák csakis szaporodás céljából szállnak partra, bizonyos szigetekre és szirtekre, melyeket rendes időközökben látogatnak meg, a többi hónapot pedig egyfolytában a nyilt tengeren töltik, miközben roppant vándorutakat tesznek. «Alaszka és Kamcsatka között emelkedik ki — mondja BRASS — a tengerből két vulkáni eredetű szigetcsoport. A szigetek belseje védett völgyekből és füves síkságokból, partjai csupasz szirtekből és a tenger felé lépcsőzetesen haladó párkányokból áll. Ez a nagyon barátságtalan és komor vidék ma a medvefókák jóformán egyetlen számottevő gyülekező helye. Az északi Kommodorszky-szigetek — Copper- és Behring-szigete — Oroszország tulajdona. A déli Pribiloff-szigetek — Szent Pál és Szent György-szigete — 1867 óta az Egyesült Államokhoz tartoznak. Télen a szigetek majdnem teljesen elhagyottak. Néhány tisztviselő és több bennszülött fókavadász összes lakója, akik állandóan keserves küzdelmet folytatnak az idő mostohasága ellen.»

Tavasszal megváltozik minden. Úgy április közepe táján néhány vén fóka jelenik meg a szigetek közelében és 2—3 napig uszkálva, majd a partra is kimerészkedve vizsgálja a régi tanyát. A kvártélymesterek nemsokára eltűnnek, de pár nap mulva egy kisebb hím-csapat jelenik meg. Az öregek rögtön birtokukba veszik a partot és meggátolják a fiatalok partraszállását. Minden öreg hím mintegy 25 négyzetméternyi területet foglal le, amely elég neki és 10—40 nőstényének. Naponként újabb hímcsapatok érkeznek, két-, három-, négy-, ötévesek vegyesen, de mindig több öreg, mint fiatal. A helyfoglalás állandó harccal jár, mert a korábban érkezettek mindegyike makacsul ragaszkodik helyéhez.

Június közepe táján jönnek a nőstények. Eleinte szórványosan, később fokozottan nagyobb falkákban érkeznek. Július közepéig a part minden zege-zuga megtelt és minden hím féltékenyen őrzi nőstényeit. A nőstények a partraszállás második vagy harmadik napján egy, ritka esetben két magzatnak adnak életet. A legtöbb fókakölyök július 10—15 között születik, az utolsók legkésőbb augusztus első napjaiban. A szülést rögtön a párzás követi. Az első hetekben a nőstény csak pillanatokra távozik kölykétől.

Augusztus elején az öreg hímek kezdenek tengerre szállni. Távozásuk után minden rend felbomlik és az állatok szabadon járnak-kelnek a telepen. Az eddig számőzött legényfókák is a többiek közé vegyülnek. Az újszülött fókák augusztus közepétől október közepéig tanulnak úszni. Október utolsó napjaiban mindig több és több fóka hagyja el a szigetet s november végén már csak néhány késlekedő látható.

Július végén kezdődik a fóka «vadászata». Néhány bennszülött bunkóval a kezében a fiatal (2—4 éves) hímek valamelyik nagyobb csoportja mögé lopódzik és lassan a sziget belseje felé tereli az állatokat. A medve-

fókák nem túlságosan gyanakvók s így elég könnyen terelhetők, de csak nedves időben, helyesebben akkor, ha a gyep nedves, harmatos. Száraz időben harapással védekeznek a hajtás ellen, ilyenkor nem is szokás hajtani őket. A hajtás lassú, mert minden két-három percben pihenőt kell tartani. Ha gyorsan hajtják őket, bőrük megromlik. Az agyonhajszolt medvefóka gereznájáról a szőrt egy ujjnyomással is le lehet dörzsölni. Hajtás közben az öregebb, lomha példányokat lassanként hátrahagyják, a kiválasztottakat azonban nem engedik elmenekülni. Egy ember elegendő ezer medvefóka rendbentartására. Egy pár órai hajtás után a «vágóhídra» ér a csapat, ahol időt engednek nekik, hogy megpihenjenek. Pihenés után a bennszülöttek a gyámoltalan állatokat egyszerűen lebunkózzák.

Egy-két mesteri metszés után a fóka bőre, a hozzátapadt szalonnaréteggel együtt, a földön hever. A lenyúzott bőröket kutyaszánok azonnal a telepre viszik, ahol a szalonnát lefejtik róluk és a nyers bőrt alaposan besózva, kötegekbe csomagolják. A zsákmányt külön gőzösök szállítják Londonba, ahol a bőröket osztályozzák. Legértékesebb a fiatal állatok bőre (small, midling and large pups), míg a hasonlóképen osztályozott öregebb állatok bőre jóval kevesebb értékű. A bőröket nyilvános árverésen és nyersen szokták eladni, a Pribiloff-szigetről származottakat novemberben, a Kommodorszky-szigetről érkezetteket pedig márciusban. Az előbbiek értékesebbek és Alaszka-szíl néven, az utóbbiak pedig copperszigeti-szíl néven kerülnek forgalomba.

Az Alaszka-szílt igen sűrű finom, hosszú, vöröses gyapjúszőrzet jellemzi s a nyers gereznát a legújabb időkig csaknem kizáróan Angliában készítették ki. Régebben a bőröket hónapokig gödrökben tartották, míg a hosszú s merev fedőszőrök tüszői meglazultak. Ma a nyers bőröket különleges cserzőanyaggal kezelik, amely csak

a fedőszőrök tövét támadja meg úgy, hogy azok cserzés után a bőrből kihullanak. Ezután a bőrben maradt rendkívül finom gyajúszőrzetet, mely szépség és tartósság tekintetében a legkiválóbb minőségű bársonyt messze felülmulja, ragyogó sötétbarnára festik. A nyers fókabőr a Pribiloff-szigeteken körülbelül 500—600 pengőt ér, míg kidolgozva, teljesen készen, kétszer-háromszor annyiba kerül. A nyers fókaprém kidolgozásával Londonon kívül Páris-, New-York- és Lipcsében is foglalkoznak. 1919 óta a pribiloffi-bőröket St. Louisban dolgozzák ki.

Az északi medvefóka valamikor megszámlálhatatlan tömegekben élt a Csendes-tenger északi részein. 1870-ben számukat 4,700.000-re becsülték. A folytonos üldözés következtében számuk állandóan csökkent és előfordulási helyük is bizonyos pontokra szorítkozott ; ma már csak az említett Pribiloff- és Kommodorszky-szigeteken élnek nagyobb számban. A Pribiloff-szigeteken a fókavadászat jogát 1890—1910-ig a Northern Commercial Company gyakorolta ; 1910 óta a vadászat az Egyesült Államok monopóliuma s minthogy rendkívül jövedelmező, nagyon vigyáznak arra, hogy az állatokat ki ne pusztítsák. A fókák számát 1914-ben 200.000 darabra becsülték s ezek között a fiatal hím mindössze 30.000 drb volt. 1915—1920-ig a vadászat szünetelt ; csupán annyi állatot öltek meg, amennyi a bennszülöttek élelmezésére okvetlenül szükséges volt ; ez idő alatt mindössze 9100 darab került terítékre. Ezeket 1920-ban adták el és darabja nyersen átlagban 750 pengőért kelt el. 1925-ben a Pribiloff-szigeteken már 19.000 darab bőrt zsákmányoltak és a legutóbbi évek vadászatainak eredménye 30.000 darabra tehető. A megölhető állatok számát évről-évre a szaporulathoz mérten állapítják meg. 1927-ben számukat már 700.000-re becsülték.

A medvefóka vadászatában négy nagyhatalom — az Egyesült Államok, Anglia (Canada), Oroszország és

Japán — érdekelt. Oroszország a vadászatot a Kommodorszky-szigeteken, az Egyesült Államok pedig a Pribiloff-szigeteken gyakorolja. Japán a Kamcsatkától délre eső jelentéktelenebb Fókaszigeteken vadászik. Anglia a Pribiloff-szigetek vadászati részjogát egyszersmindenkorra eladta az Egyesült Államoknak, a többi szigeteken elejtett zsákmányból pedig megállapított kulcs szerint részesedik. Ezenkívül az Egyesült Államok az elejtett állatok száma után százalékot fizet bizonyos esetekben Japán, sőt Oroszországnak is.

A Kommodorszky-szigetek fókaállományát még hozzávetőleg sem ismerjük. 1925-ben számukat az orosz szovjet 18.000 darabra becsülte. Ugyanakkor a japán kormány azt állította, hogy a Kommodorszky-szigeteken legalább 1,000.000 fóka él. Régebben a Pribiloff-szigetek állománya egyharmada volt a Kommodorszky-szigetekének. Nagyon valószínű, hogy ez az arány a Kommodorszky szigetek hátrányára, alaposan megváltozott.

A Plata torkolatával (Urugay) szemben levő Loboszszigeteken is élnek prémfókák. Az évente zsákmányolt loboszszigeti-szílek száma nagyon változó; BRASS évi 20.000 darabra becsüli; az urugayi vadászok azonban 1924-ben mindössze 1100 darabot ejtettek el. A Loboszszigeteken élő medvefóka az *Arctocephalus australis* ZIMM. nevű fajhoz tartozik, amely a Tűzföld körül és a Falkland-szigeteken is előfordul. A loboszszigeti-szíl minőség dolgában az Alaszka-szíllel vetekedik, csak a gyapjú szőrzete nem annyira tömött.

Sokkal csekélyebb értékű és ma már évenként alig néhány száz gereznát szolgáltat a Galopagosz-szigeti medvefóka (*Arctocephalus galapagoensis* BRASS). Robinzon-szigetén (Juan Fernandez szigete, Chiléhez tartozik) is él egy medvefóka-faj (*Arctocephalus philippi* PTRS.), amelynek azonban kereskedelmi jelentősége nincsen.

Ezenkívül minden évben ejtenek el hol itt, hol ott

több-kevesebb különféle medvefókát. A legtöbb jó fókás helyet a Déli-jegestengeren találják. A következő évben az ilyen helyen csak úgy nyüzsög a sok fókavadász-hajó, amelynek az a vége, hogy az ilyen szabad területen kipusztítanak minden fókát.

Meg kell még emlékeznünk arról is, hogy a szílszkinek közül legkevesebbet a rosszul kezelt bőr ér, melyet «pinky»-nek neveznek. Ha a nyers bőrt nem sózzák be idejében, vagy kevés sót hintenek rá, húsos felületén vörösszínű nyálkagombák telepszenek meg — innen pinky (rózsaszínű) a neve —, mely bizonyos fokú rothadás jele. Az ilyen selejtes bőr csak 25—60 pengőt ér.

Érdesszőrű fókaprém.

A prémfókákén kívül a szőrösfókák gereznája is használható prémnek. A nyersprémáru kereskedelemben «whitecoat»-nak (fehér bundának) nevezett áru a grönlandi fóka 1—7 hetes fiataljainak gereznája. A grönlandi fóka *(Phoca groenlandica* FABR.) mintegy 115 kg súlyu, amelyből 50 kg a bőrére és hájára, 45—48 kg a husára, a többi pedig a csontjára, vérére és belére esik. Kivételesen az 1 m 90 cm hosszúságot is eléri. Rövid, tömött, lesimuló és fényes szőrruhája az állat kora és neme szerint különböző. Hazája az Északi-jegestenger, az Atlanti- és Csendes-óceán északi része. Egyes példányai csak kivételesen vetődnek el a 67. északi fok alá.

A grönlandi fóka kerüli a szárazföldet és csaknem kizárólag a jég hátán él, ahol néha roppant tömegekben tanyázik. Nagy csapatokban található a nyilt tengeren is, amelyen nyáron északra, télen pedig délre vándorol. Március közepe táján az úszó jégtáblákra kapaszkodnak, ahol április elején születnek meg a kis fókák. — A fiatalok első gyermekruhája vakító hófehér tömött gyapjú, amely csakhamar csodálatos sárgás árnyalatot ölt; azonban

ez a szín sem marad meg tartósan. Első szőrruha cseréjük kéthetes korukban kezdődik és 3—4 hétig tart. Héthetes korukban már foltos pettyes fehérruhát viselnek ; ilyenkor mennek a fiatalok először a vízbe. Az első nyár folyamán öltözetük másodszor is változik, amennyiben alapszínük a hátukon sötéteskékbe, hasukon és mellükön pedig pompás ezüstfehérbe megy át. A grönlandiak ezt a bundát «aglektol» néven jelölik. — Az ellést a párzás követi, amely után a hímek ismét vízre szállnak. Ebben az időpontban kezdődik vadászatuk.

«Uj-Fundlandból, St. John kikötőjéből aránylag tekintélyes vadász-gőzösökből álló flotta indul az úszójég határára» — mondja BRASS. A vadászatra még Angliából is érkeznek gőzösök. Mihelyt elérik az úszójeget, kihajózzák a legénységet, akik súlyos fütykösökkel vagy hosszúnyelű fakalapáccsal és éles késsel vannak felszerelve. A legénység a legkíméletlenebbül bunkózza le a néhány hetes állatokat, a serdülőket s a nőstényeket. Mihelyt elegendő számú fókát bunkóztak le, lenyúzzák és leszalonnázzák az áldozatok hulláit és a bőrt és a szalonnát csónakokban a fedélzetre hurcolják. A rövid néhány hétre terjedő «vadászati időszak» alatt ilyen módon minden évben 200—500 ezer fókát irtanak ki.

Sokkal sportszerűbben vadásszák a fókát az eszkimók. Nyáron könnyű ladikból vadásszák őket. «A grönlandi — mondja FABRICIUS — nagy mester az evezésben. Ha fóka bukkan fel, teljes erejével azon van, hogy olyan közel férkőzzön hozzá, amely kizárja a hibás szigonyvetést. Evezés közben minden feltűnő zajt, amely a fóka nyugalmát megzavarná, kerülni kell. Ilyenkor hosszú és mély evezőcsapásokkal dolgozik s közbe-közbe csak teste súlyával lendíti előre a csónakot. Amikor végre a fóka közelébe férkőzött, kiveti rá a szigonyt, amelynek végéhez kötél van erősítve. Ha jól célzott, akkor a fóka nem tud egykönnyen odább állni s egyre több köte-

let vonszol maga után. Amikor zsákmányát eltalálta, a kötélre erősített hólyagot is kidobja a csónakból. Egyébként a fóka könnyen felfordíthatná a csónakot.» A megszigonyozott fókát a vadász addig követi, míg a kimerült állatot lándzsájával ki nem végezheti. Akad azonban olyan fóka is, amelyik a bőrből készült gyenge csónakra veti magát s a lélekvesztő vékony falát átharapja. A vadászatnak ez a módja tehát elég veszedelmes.

Másképp vadászik az eszkimó télen, amikor a sarki tájat egyetlenegy összefüggő jégpáncél fedi. A vízbenélő fóka vadászterülete fölött állandóan több lélegzőnyílást gondoz, hogy bárhol felbukkanva, megtalálja a nélkülözhetetlen levegőt. Mihelyt a víz befagy, a fóka rögtön hozzáfog lélegzőnyílásai készítéséhez, léket kapar a jégben s ezt a nyílást állandóan gondozza, nehogy befagyjon. Testével valóságos, hengeralakú menetet formál ki, lassan és fokozatosan a több méter vastag jégben, amelynek legfelsőbb része félgömbalakúvá lesz és a kikapart nyílás révén levegővel telt. Az eszkimó télen ennél a nyílásnál lesi a fókát. Néha órák hosszat áll merev szoborként a nyílásra szegezett tekintettel, megfeszített idegekkel oly dermesztő hidegben, amelyről nekünk fogalmunk sincs. De ő rendületlenül vár, mert ettől függ élete, ettől annak az emberbokornak sorsa, amely éhesen, fázva, aggódva várja a vadászat eredményét.

Az északi népek az egész fókát felhasználják. A belet is elfogyasztják vagy pedig függönyt, ablaktáblát, ruházatot készítenek belőle. Különösen nagyra becsülik a grönlandiak «kapisad»-nak nevezett felöltőjét, amelyet belekből varrnak és amely teljesen vízálló. A vért tengervízzel levesnek főzik meg vagy pedig megfagyasztva mint csemegét fogyasztják; megfőzve és megszárítva sokáig el is tartható. A bordákból szögeket készítenek, a lapockát ásónak használják, az inakból zsineget sodornak.

A fókavadászat főnyeresége azonban az eszkimók számára is a bőr, a hús és a zsír.

1876-ban Anglia, Németország és Norvégia egyezséget kötöttek, amely szerint április előtt nem vadászhatnak fehérbundájú fókára; így legalább az újszülöttek egy része megmenekül a pusztulástól. Az egyezség megszegője 500 font sterling — 14.000 pengő — büntetést fizet. Az egyezség betartását azonban az Északi-jegestenger kietlen tájain nagyon nehéz ellenőrizni.

Értékes fehérbundát (whitecoat) szolgáltat a hólyagos fóka *(Cystophora cristata* ERXL.) újszülöttje is, amelynek bundája tömöttebb és ugyancsak tiszta fehér, csak kissé hosszabb gyapjúszőrökből áll. A hólyagos fóka a Jegestenger egyik legnagyobb fókája, körülbelül mégegyszer olyan nagy, mint a grönlandi fóka. Az orrán levő zacskóról ismerhető fel, amelyet az állat tetszése szerint levegővel tölt meg, vagy pedig kinyomja belőle a levegőt. A felfújt zacskó fejre húzott sapkára emlékeztet. Sapkája csak a három évnél idősebb hímnek van. A hólyagos fóka összes rokonai között a legbátrabb s a legharcrakészebb s így vadászata nem mindig veszélytelen. A felnőtt állat bundája hosszú fedőszőrökből és vastag gyapjúszőrökből áll; a háton rendszerint sötét dióbarna vagy pedig feketeszínű és kisebb-nagyobb, kerekded vagy tojásdad sötétebbszínű foltokkal van tarkázva; hasoldala sötét ezüstösszürke, de foltok nincsenek rajta. A körülbelül kétéves állat gereznáját «Blaumänner»-nek nevezik; ez a háti részen szürke, a hasoldalon ezüstösen fehér. Darabonként nyersen 20—25 pengőt ér és feketére vagy barnára festve kerül forgalomba.

A «whitecoats» között néha a gyűrűs fóka *(Phoca hispida* SCHREB.) fiataljának gereznája is található; ez azonban ritkán hosszabb 40—50 cm-nél, míg az eredeti «whitecoat» hossza 70—90 cm. A kifejlett gyűrűsfókának bundája is jól értékesíthető, különösen ma igen keresett áru-

cikk, elég olcsó női bundákat készítenek belőle. A gerezna 80—120 cm hosszú, kékesszürke alapszínű, a sötétebb háton világosabb nagy gyűrűs foltokkal ; a hasoldal fehéresszínű. Grönlandból 30—40 ezeret, Észak-Amerikából pedig 10—20 ezeret szállítanak évenként a piacra.

Általában véve a mai prémdivatos világban alig van olyan fókafaj, melynek gereznáját nem lehetne értékesíteni. Természetszerűleg ezek közül is a tömegáru a legolcsóbb. Ilyen a borjúfóka *(Phoca vitulina* L.) bőre, melynek darabja nyersen 4—8 pengőt ér. Évente mintegy 150—200 ezer darab kerül forgalomba. Igen jellemző a gereznára a szemnyílást szegélyező elmosódott szélű világosabb gyűrű. A gerezna sárgásszürke alapszínű, amelyet szabálytalanul elhelyezett kerek barna vagy fekete foltok díszítenek. A hason csak néhány apró folt van.

Oroszlán.

Oroszlánbőr évente mintegy 200 drb kerül forgalomba, minthogy a legtöbb vadász az elejtett oroszlán bőrét mint trofeát őrzi. Csak szőnyeget vagy falidíszt készítenek belőle. Az oroszlánnak *(Leo leo* L.) Afrika és Ázsia a hazája.

Törzsalaknak a berber-oroszlánt *(Leo leo barbarus* GRAY) tekintjük. Talán ez volt a legszebb az összes oroszlánfajták között. GERARD GYULA híres oroszlánvadász ebből a fajtából ejtett el 600 drbot. A berberoroszlán csak az Atlasz-hegység melléki országokban honos, ahol ma mindössze egynéhány él belőle. Színe élénk vörhenyessárga, fejét, nyakát és mellét hosszú, gazdag sörény övezi, mely elül a csuklóig s hátul csaknem a hát és testoldal közepéig terjed. A vörhenyes sárga sörénybe rozsdásfekete szőrök is vegyülnek, sőt néha túlnyomóan ilyenekből áll. Farka vékony, farkbojtja gyenge. Bundája rendkívül értékes.

Nyugat-Afrika északi részén — Szenegambiában — a szenegáli oroszlán (*Leo leo senegalensis* MEYER) él, mely jóval kisebb a berber-oroszlánnál. Sörénye csak egyszínű, sárga, elül jól fejlett, hátrafelé ritkás, széle kihegyesedő, a hastájra és a csuklóra nem terjed ki, úgy hogy ott csak rövid szőrzetet találunk. A bunda színe egyébként vörhenyes sárga.

Gyér sörény jellemzi a szomáli oroszlánt (*Leo leo somaliensis* NOACK). Ez a bokorlakó alak — LÖNNBERG szerint — a legkisebb oroszlánfajta és bőre a leggyakrabban kerül a kereskedelembe. Ezenkívül még épen hétféle oroszlánt ismerünk Afrika középső részeiből. Külön említést érdemel még a fokföldi oroszlán (*Leo leo melanochaitus* A. SMITH), amely régebben az Oranje-folyótól délre eső területen élt, ahol azonban teljesen kipusztult. Egyes példányai még a Zambézi-folyó környékén, Rhodesiában találhatók.

Az Ázsiában élő oroszlánok közül legkisebb és legjobban ismert a perzsa oroszlán (*Leo leo persicus* FISCHER). Bundája világos izabellasárga. Sörénye feketével kevert sötétbarnaszínű, az egész hasoldalt fedi, de a háton nem nyulik a váll mögé és a mellen sem ereszkedik túl mélyre. Ugyanez a faj élt valaha, még a történeti időkben, Dél-Keleteurópában is. Az oroszlánszelidítők is legszívesebben a perzsaoroszlánnal foglalkoznak, minthogy aránylag ezek a legnyugodtabb természetűek.

A legnagyobb oroszlán, a gudzseráti (*Leo leo goojratensis* SMEE) Indiában él ; a kifejlett hímállat testhossza a 2½ métert is meghaladja. A sörény fejlettsége igen változó, akadnak közöttük dús sörényű és teljesen sörénytelen példányok is. Ma már csak Radspután egyes részein, a legfélreesőbb vadonokban élnek szétszórtan egyes példányai.

Az oroszlán vadászatáról és természetrajzáról már annyit írtak, hogy külön könyvtárat lehetne összeállí-

tani az erre vonatkozó irodalomból. A sok közül csak KITTENBERGER KÁLMÁN neves hazánkfia egyik esetét idézem «Vadász- és gyüjtőúton Kelet-Afrikában» című könyvéből, példaképen arra, hogy az oroszlánvadászat milyen veszedelmes. Előrebocsátom, hogy a trópusok alatt a vadállatoktól okozott seb, ha nincs rögtöni segély, a gyors fertőzés lehetősége következtében rendesen halálos. Lássuk tehát KITTENBERGER esetét.

«Még 1903 június 11-én történt velem ez a kalamitás, melyet vigyázatlanságomon kívül egy csütörtököt mondott töltény okozott. Éjjel a camp-em közelében kitett dögnél oroszlán járt. A harmatos fűvön könnyű volt követni és csakhamar meg is pillantottam. Csak a fejét és a nyakát láttam jól, mert a fű magas volt. A távolság alig volt negyven lépés és így könnyű lett volna fejbelőnöm, de mivel nem akartam a koponyáját tönkrelőni, nyakon lőttem a majdnem sörénytelen hím oroszlánt, mire az hörögve felfordult. Mikor oroszlánom összeesett, odaszóltam az erősen visszahúzódott emberemnek, hogy szaladjon a camp-be és hívja az otthon maradt három embert és hozza el a kodakomat is. Emberem azonnal elsietett, én meg hogy jobban lássam, egynéhány lépést tettem a meglőtt felé, melyet a fű teljesen eltakart.

A sebzett helyéről mérges, fenyegető morgás azonnal álljt parancsolt és lövésre kész fegyverrel vártam a támadó előbukkanását. Nem kellett sokáig várnom! Mikor a felém törő oroszlánt megláttam, a fejét véve célba rögtön elnyomtam a ravaszt, de csak egy hitvány csettenés! Puskám csütörtököt mondott. Másik pillanatban az oroszlán már mellettem termett és mancsaival combomra vágott, mi azonnal földre döntött. Fektemben puskámat két kézre fogva keresztben az oroszlán szájába szorítottam és úgy próbáltam távoltartani magamtól... Majd később mégis sikerült a Mauserbe egy másik töltényt beismételni és aztán egy alkalmas pillanatban a puská-

mat az oroszlán felé sütöttem és oly szerencsével, hogy a lövedék a szemen hatolt be és a koponyát összezúzva, azonnali halált okozott. Mikor feltápászkodtam, bizony szomorú alak lehettem, ruhám mind letépve és mindenem merő vér. Eleinte sokkal súlyosabbnak gondoltam sebeimet a ruhacafatokat borító vastag vérréteg miatt, mint amilyenek valóságban voltak, de aztán láttam, hogy rongyaim leginkább ellenfelem vérétől pirosak... Széles, jól követhető vérnyomot hagytam magam után, aztán sötétség borult szememre pár pillanatig... Mikor felkecmeregtem, egy bozót mögül kifordultak a camp-emből jövő emberek... akik a közeli camp-be vittek... Embereimmel tépettem a cseretárgynak használt olcsó pamutvászonból bandázst és csak meleg vízzel moshattam ki jól-rosszul sebeimet, miután jobbkezem középső ujjának lecsüngő ujjperecét levágtam... Dr. LIVINGSTONE-nak nagyon igazat kellett adnom abban, hogy az oroszlán harapása és karmai által ütött sebek semmi fájdalommal sem járnak eleinte, de annál inkább azután.» KITTENBERGER a hatodik napon jutott orvosi segítséghez. «Az orvos bizony elkomorodott a nagyon elhanyagolt sebek láttán. A gondos ápolás három hónap mulva megint munkaképessé tett...»

Az oroszlán elterjedési határai erősen összeszűkültek. HERODOTOS és ARISTOTELES még a Balkán-félsziget északi részéből is említi, a Biblia pedig Palesztinából. Legrohamosabban azonban a 18. század kultúrája szűkítette előfordulási területét. Afrika északi részein ma már csak Algir és Marokko alig hozzáférhető vadonjaiban él még, Egyiptomból ellenben teljesen kiszorult. Ugyanezt mondhatjuk a délafrikai kultúrcentrumról is, ahol az Oranje-folyótól délre már seholsem fordul elő. Az az idő, amikor a Fokföldtől egész Afrikán és Kis-Ázsián át Indiáig volt elterjedve, már régen a multé.

A legtöbb oroszlánbőrt Kelet-Afrikából hozzák piacra.

A többé-kevésbbé hiányos kezelés következtében azonban a vadonból származó bőrök korántsem oly értékesek, mint a jó állatkerti példányok. Mert míg a szép és dús sörényű állatkerti hímoroszlánbőr 1500 pengőt is megér, addig a keletafrikainak ára 400—900 pengő között váltakozik. A nőstény oroszlán bőre 50—70 pengőt ér és még ezen az áron is nehezen értékesíthető.

Tigris.

Az oroszlán legközelebbi rokona a tigris, csak Ázsiában él. Elterjedésének legnyugatibb pontja a Kaspi-tó délnyugati partvidéke (Lenkoran), észak felé Transzkaspia, Turkesztán, az Altai-hegység és a szibériai határ mentén az Amur-vidékig terjed. Ezen a területen belül a tengerig majdnem mindenütt előfordul. Nagy elterjedési területéhez mérten alfajainak száma is nagy.

A legjobban és már régóta ismert bengáliai vagy királytigris *(Leo tigris tigris* L.) Előindiában él, ahol ma is elég gyakori ; legszívesebben a hegységek lábainál elterülő sűrűségekben tanyázik. A kifejlett hím körülbelül 3 m hosszú és pofaszakállt visel. Bundája feketén csíkozott sötét vörösbarnaszínű ; szőre rövid, gyapjúszőre nagyon kevés van. A királytigris általában kitér az ember elől és legszívesebben vadra és szarvasmarhára vadászik. A bivalyok nem félnek tőle, mert legtöbbször ők kerülnek ki a viadalból győztesen. Ha a csorda felé tigris közeleg, a pásztorok is a bivalyok közé menekülnek. Keleten a nép számára nyilvános tigris-bivaly viadalokat is szokás tartani, mely rendesen a bivaly győzelmével végződik. A tigris csak akkor átka vidékének, ha emberevővé válik ; az ilyen tigris csak emberekre vadászik, s annyira vakmerő, hogy fényes nappal, ha kell a falu közepéből hurcolja el áldozatát. Több emberevő-tigris egész falvakat kényszerít elhurcolkodásra. Minden falu-

nak külön hivatásos vadásza van, akinek nincs egyéb kötelessége, mint a tigrisek távoltartása. A legtöbb tigrist mégis az angol tisztek és hivatalnokok ejtik el. Az indiai hercegek — maharadsák — elefánton vadásznak reájuk. A királytigris bőre a kereskedelemben nem játszik nagyobb szerepet, mert rendesen megtartják trofeának. Bőre mintegy 250 pengőt ér. Karmaiból Benareszben fülbevalót és melltűt készítenek.

A szigeti vagy szunda tigris *(Leo tigris sondaicus* FITZ.) az ázsiai szigetek közül csak Szumátrát, Jávát és Balit lakja. Bundájának alapszíne szürkésbe játszó világossárga, csíkjai igen keskenyek és ritkán állók. Az állat elég kicsi és nagyon ritkán fanyalodik emberevésre. Az ilyen emberevő-tigrisről a jávaiak azt hiszik, hogy az nappal ember és csak éjjelre változik át tigrissé. Rendesen veremben fogják, de egy nagyon érdekes módon is vadásznak reája. És pedig a tigris váltója* fölé, rendesen valami erdős vagy szakadékos helyen, egy erősen világító lámpát akasztanak fel. Csodálatosképen ez a vadat nem zavarja, talán holdnak vagy valami nagyobb világító bogárnak nézi a lámpát. Igy az elrejtőzött vadász könnyen lőhet. Nagyon gyakori eset, hogy a rosszul talált tigris a lámpára gyanakszik és arra ugrik, azt veri le kínjában. A szigeti tigris bőréből nagyon kevés kerül piacra.

Kelet-Ázsiának déli részeiben — Kwangsi, Kwantung, Yüannan, Fokien, Anhui, Kiangsee és Chekiang tartományokban — él az amoy-tigris *(Leo tigris amoyensis* HILZH.). Nagysága a királytigrisével egyező. Alapszíne azonban világosabb és sárgás árnyalatú, sávjai keskenyebbek, határozottabbak és sűrűbben állók. Az amoy tigrisek között is elég jócskán akad emberevő. Igen érdekesen vadásznak ezekre Kínának déli sziklás vidékein, ahol az össze-visszatorlódott, széljárta és vízmosásos

* «Váltó»-nak nevezzük azt az ösvényt, csapást, amelyen az állat rendszeresen jár.

sziklák között bőven akad barlang, mely a tigrisnek kedves búvóhelye. Az ilyen helyen tanyázó emberevőnek a majdnem fegyvertelen lakosság szabad prédája lenne, ha nemvolnának rettenthetetlen hivatásos tigrisvadászok, akik véget vetnek a garázdálkodásnak. A tigrisvadász mindenekelőtt kinyomozza a tigris búvóhelyét és ha a szag után meggyőződött arról, hogy a tigris barlangjában van, a barlang esetleges többi nyílását segítőtársai kövekkel eltorlaszolják. A vadász ezután teljesen levetkőzik, hogy ruhája ne akadályozza mozgásában. Egy sereg bambuszfáklyát és egy jó erős lándzsát ragad a kezébe, majd meggyújtva az egyik fáklyát, a barlangba nyomul. Az égő fáklya elől a tigris hátrahúzódik. Szorosan, lépésről-lépésre követi a bátor vadász a prüszkölő, fújó, fogait vicsorgató vadat, mindaddig, míg a tigris és vadász egyaránt nem mehet tovább. A tigris annyira hátra szorult, hogy már ugrani is képtelen. Az égő fákylát most szorosan az állat orra elé tartja s nem törődve semmivel, lesi ki az alkalmas pillanatot, amikor lándzsáját villámgyorsan a vad mellébe szúrja többször is egymásután. Csodálatosképen a tigris a legritkább esetben próbálja meg a tűzön való áttörést, azt is csak rendesen olyankor, amikor a vadász idegei pillanatnyilag felmondják a szolgálatot. Az amoy-tigris bőre 200—300 pengőt ér.

A legszebb és legértékesebb a mandzsú vagy északi tigris *(Leo tigris mongolicus* LESS.) gereznája. Hátán és oldalán szőre mintegy 5 cm hosszúságú és a nemezszőrök közé finom gyapjúszőrök keveredtek, mely az egész bunda lágyságát és tömöttségét lényegesen fokozza. Nyaka, melle és hasa fehér, holott a déli fajtákon sárgaszínű. Az állat bőre farkával együtt közel 4 méter hosszúságú. Mandzsuriában, Mongoliában és Kansu tartományban él, sőt Kelet-Szibériában is előfordul. A keletszibériai tigrist amuri-tigris *(Leo tigris amurensis* DODE) néven szokás elkülöníteni, a kereskedelemben azonban mind-

egyiket északi-tigris név alatt ismerik és a gereznáért 800—1800 pengőt is fizetnek.

A kereskedelemben «hankow» tigris néven szerepelnek azok a bőrök, amelyek Kweichan, Hunan, Honan, Szechuen és Hupehből kerülnek forgalomba, melyeknek bundája tömöttség — gyapjúszőrzet — tekintetében, átmenetet alkot az északi és déli fajták bundái között. A «hankow» tigris gereznájának ára 300—750 pengő között váltakozik.

Meg kell még emlékeznünk a kicsi, de igen szép koreai tigrisről (*Leo tigris coreensis* BRASS) is, melynek bundája époly tömött és hosszú, mint a mandzsú-tigrisé. A bunda alapszíne rőtvörös, csíkjai szélesek és élesen határoltak. A Koreai-félsziget keleti és északkeleti részein még elég szép számmal található. A legtöbb koreai tigris emberevő, s épen ezért itt is minden falunak külön hivatásos tigrisvadásza van. A tigrisvadászat mint üzlet sem megvetendő. A koreai vadász megeszi a tigris húsát, hogy ereje átszálljon reá, csontját, bőrét eladja. A karom és szakáll mint gyógyszer — amulette — kerül jó áron forgalomba. Régebben Koreában a legmagasabb kitüntetés, amelyet csak udvari főméltóságok kaptak és viselhettek, egy csomó tigrisszakáll volt. A koreai tigris bőre, bár kicsiny, mégis 350—700 pengőt ér.

A Kaspi-tó környékén, Turkesztán és keleti Perzsiában a nyugati vagy turáni tigris (*Leo tigris septentrionalis* SAT.) él, mely rendkívül nagy, rőtvörös állat, sötét és széles elmosódott csíkokkal. Ritkán akad emberevő közöttük, minthogy bőségesen táplálkozhatnak a dzsungel vaddisznóállományából. Bőre Nisnijnovgorodban kerülpiacra, darabjáért 350—700 pengőt is fizetnek.

BRASS szerint mindig kevesebb tigrisbőrt adnak el; évenként mintegy 200 drb északi, 300 drb déli, 50—100 drb szibériai és 30—40 drb koreai tigrisbőr kerül az európai piacra.

Irbisz.

Az irbisz vagy hópárduc (*Uncia uncia* SCHREB.) teljes hossza 220 cm, amelyből 90 cm esik a farkára. Bundája igen szép, nagyon lágy és tömött, dúsan gyapjas; az egyes szőrök mintegy 5 cm hosszúak. Alapszíne rőttel futtatott fehér; a hát közepén fekete foltokból álló csík fut végig; a fekete foltok a fejen kicsinyek, a nyakon nagyobbak, a törzs oldalán szabálytalanul szétszórtak és félholdalakúak. Az állat aránylag hosszú farka rőtesfehér, feketén gyűrűzött. Már szőrruhája is elárulja, hogy az állat hidegebb vidékeken él. Közép-Ázsia fennsíkjain úgyszólván mindenütt előfordul. Legörömöstebb fára mászik és onnan veti magát prédájára. Életmódjáról aránylag keveset tudunk, a bennszülöttek távolról sem félnek úgy tőle, mint a tigristől. Gereznája Nisnijnovgorodban és Irbitben kerül piacra, évenként mintegy 500—800 drb; a Kínában eladott bőrök számát BRASS 100 darabra becsüli. Bundájának ára 150—450 pengő között váltakozik.

Jaguár.

A jaguár a délamerikai Patagóniától az északamerikai Louisianaig mindenütt előfordul. Ezen az óriás nagy területen több faja él. A közönséges jaguár (*Panthera onça* L.) Patagóniától Kolumbiáig egész Dél-Amerikát lakja. A középjaguár (*Panthera centralis* MEARNS) Közép-Amerikában található. Goldmann jaguára (*Panthera goldmanni* MEARNS) a Yucatan-félsziget lakója, az északi jaguár (*Panthera hernandezi* GRAY) pedig Mexico, Texas és Louisianaban található.

A közönséges jaguár igen tekintélyes nagyságú állat; hossza 1·5—2·5 m között váltakozik, amelyhez még 60—75 cm hosszú farok is járul. Alapszíne vörhenyessárga, mely a háton sötétebb, az oldalán világosabb;

torka, melle, hasa fehérszínű. A szőrruha feketén foltozott ; a többé-kevésbbé hosszanti sorokba rendezett foltok a fejen, nyakon, a hát közepén és a lábakon kerekdedek és teltek, az oldalakon és hastájékán nagyobbak és nyitott gyűrűszerűek, elmosódott szélekkel, a gyűrű közepén egy, néha több kisebb folttal. A farok fekete vége előtt két-három teljes fekete gyűrűt találunk.

Észak-Amerikában jaguár ma már csak elvétve fordul elő, a folytonos üldözés következtében majdnem teljesen kipusztult. Dél-Amerika pásztornépei még szívesen vadásznak rája és legtöbbször lóháton lasszóval fogják. Patagóniában bólával ejtik zsákmányul. Bőrét nem szívesen küldik az európai piacra, mert jobb áron tudják Dél-Amerikában értékesíteni. A szép és jól kezelt bőrért a nagykereskedelemben 150—200 pengőt is fizetnek.

Párduc és leopárd.

Tulajdonképen egy fajhoz a *Panthera pardus* L.-hez tartozó alfajokat nevezzük párducnak vagy leopárdnak, aszerint, hogy a nevezett alfaj melyik földrészen él. Mert az állat Ázsiában és Afrikában egyaránt előfordul s erről a nagy területről számos alfaját ismerjük. Egyszerűség kedvéért nevezzük az ázsiai alfajokat párducoknak, az afrikaiakat leopárdnak, bár az irodalomban nem mindig következetesen alkalmazzák e neveket.

Legjobban ismert az indiai párduc *(Panthera pardus panthera* ERXL.), amely Kelet-Indiát és Ceylon-szigetét lakja. Teljes hossza 240—260 cm, amelyből 80—90 cm esik a farkára. Alapszíne vörösessárga, hasa fehéres. Feje, nyaka, melle és végtagjainak belső fele sűrűn és aprón feketefoltozott, hasán nagyobbak és ritkábbak a foltok. Hát- és oldalfoltjai udvarosak, 6—8 keresztben álló sorba rendezettek ; az udvarok közepe élénk narancssárgaszínű. A ceyloni párduc alapszíne élénkebb, az állat

valamivel kisebb és az egyes szőrök is hosszabbak és lágyabbak ; sokan külön alfajnak tartják. A párduc a földkerekség legszebb macskája. Szép, izmos, gyors, bátor, óvatos, minden porcikájában a tökéletes ragadozó mintaképe. Minden háziállatot szívesen ejt zsákmányul és ha emberevővé válik, félelmetes ellensége az embernek is. Még jó, hogy csak elvétve akad köztük emberevő. A hivatalos statisztika szerint 1876—86-ban, tehát tíz év alatt 2368 embert ölt meg a párduc Indiában ; ugyanezen idő alatt évenként 3047—5466 darab párducot ejtettek el. Évente mintegy 1000—2000 indiai párducbőr kerül forgalomba, melynek darabjáért 80—100 pengőt fizetnek.

Sziámban, Szumátra és Jáva szigetén a szunda párduc *(Panthera pardus variegata* WAGN.) honos ; hosszúfarkú párducnak is nevezik. Alapszíne sötétebb vörösessárga. Szürkéssárga, helyenkint fehéres az alapszíne az igen szép perzsa párducnak *(Panthera pardus tulliana* VALENC.), a szőre azonban époly durva, mint az indiai párducé ; Perzsia, Kisázsia és Szíriát lakja. Meglehetősen ritka a kínai párduc *(Panthera pardus sinensis* BRASS), mely Dél-Kínában él, míg Kína északi részein a mandzsu párduc *(Panthera pardus fontanieri* A. M.-E.) található. A mandzsu párduc nagyobb, erősebb indiai rokonánál, bundája is dúsabb, tömöttebb és lágyabb ; fedőszőre hosszú és közöttük dús gyapjúszőrzet található. A párduc északi előfordulásának legmagasabb pontján, az Amur és Usszuri vidékén a szibériai párduc *(Panthera pardus villosa* BONHOTE) él. Ezzel nagyon közel rokon a koreai párduc *(Panthera pardus japonensis* GRAY), melyet azért neveznek japáninak *(japonensis)*, mert az első példányok bőre Japánon keresztül jutott Európába. Az itt felsorolt legközönségesebb párducokkal korántsem merítettük ki az eddig ismert ázsiai alfajok számát. A párducbőrt keleten meglehetősen kedvelik s így kevés kerül kivitelre. Évente mintegy 300 drb északi, 600 drb déli

és 100 drb koreai párducbőr jut el Európába, ahol az északiakért 70—150, a déliekért pedig 45—70 pengőt fizetnek. Kínában és Koreában a párduckarom is keresett árucikk, csontját pedig mint «olcsó tigriscsontot» hozzák forgalomba.

Az afrikai alfajok közül legjobban ismert a szenegambiai leopárd *(Panthera pardus leopardus* SCHREB.). Testének hossza 170—200 cm, amelyből 60—80 cm esik a farkára. Alapszíne halványsárga, mely torka környékén és melle elején fehéressárgába megy át, alsaja egészen fehér. Az állatot fekete foltok tarkázzák, melyek a fej és nyaktájon a legkisebbek — borsó nagyságúak — és sűrűn állók. A toroktájon két fekete keresztsáv van, a hát közepén pedig a foltok 2 vagy 4 párvonalosan futó sávba rendezettek. Az állat Szenegambiában él. Hatalmas termetű és sötétszínű az algiri leopárd *(Panthera pardus pardus* L.) ; világosbarna vagy vörös az alapszíne az abesszíniai leopárdnak *(Panthera pardus nimr* H. et EHRBG.). Külön alfaját ismerjük Kamerunból *(Panthera pardus reichenowi* CABRERA), a Szomáli földről *(Panthera pardus nanopardus* THOS.), északi Ugandából *(Panthera pardus chui* HELLER), a Ruvenzori hegyvidékről *(Panthera pardus ruwenzorii* CAMERANO), Német Kelet-Afrika felső részéből *(Panthera pardus suahelica* NEUMN.), az Albert-tó környékéről *(Panthera pardus centralis* LÖNNBG.) és az Ituri őserdőből *(Panthera pardus ituriensis* ALLEN).

Afrika északi és déli részein a leopárdok száma erősen megcsökkent, középső részein még bőven van belőlük. A leopárd tápláléka főképen apróbb házi- és vad emlősállatokból kerül ki, különösen szereti a majompecsenyét ; a páviánokkal vívott harcában azonban gyakran ő húzza a rövidebbet. A háború előtt az afrikai leopárd bőre nem játszott jelentősebb szerepet, darabját körülbelül 25—35 pengővel fizették ; a háború után a leopárdbőrök értéke is igen erősen emelkedett. Legkedveltebbek az apró-foltos

abesszíniai és szomáli leopárdok, melyekért 250—280 pengőt is fizetnek, míg a nagyobb foltosak ára 220 pengő körül van. Az európai piacra kerülő bőrök számát BRASS néhány ezerre becsüli.

A magyarok bejövetelénél már használatos ruhadarab, a panyókára vetett vadbőr, vagyis a kacagány eredetileg párduc vagy tigrisbőrből készült.

Puma.

A puma Amerikában az oroszlánt helyettesíti. Kanadától a Tűzföldig, a Csendes-óceántól az Atlanti-óceánig széltében előfordul. Erről a rengeteg területről több faja ismeretes. Kanadában és az Egyesült Államok keleti részein a kuguár *(Puma couguar* KERR) található. Wyoming, Kolorado, Washington, Brit-Kolumbia, Oregon és Kaliforniában a *Puma hippolestes* MERR. él. Mexicóban, Arizonában a *Puma aztecus* MERR., Floridában a *Puma coryi* BANGS, Kolumbiában és Közép-Amerikában a *Puma bangsi* MERR. él. A délamerikaiak közül Brazilia, Bolivia, Paraguay és a Plata északi részein található a *Puma concolor* L., Chilében él a *Puma puma* MOL., melynek egyik alfaja a *Puma puma patagonica* MERR. nyugati Patagóniában, a másik alfaja a *Puma puma pearsoni* THOS. déli Patagóniában van elterjedve.

Általában véve az északamerikai kuguárok színe inkább kékes, a délamerikai pumáké inkább vörhenyesszínű. Szinezete egyébként az oroszlánéra emlékeztet. Rövid szőrruhája felnőtt korban egyszínű, a fiatal állatokon foltozott. Nagysága elég tekintélyes 180—240 cm között váltakozó. Tápláléka mindenféle apróbb és gyengébb állatokból áll, juhnál nagyobb állatot ritkán támad meg. Csak végveszélyben bátor ; egyéb körülmények között az ember vagy a kutyák elől mindig meghátrál. A délamerikai pásztorok a gaucsók lóhátról

lasszóval vadásszák, melyet a nyakába vetnek és addig hurcolják lovaik után az állatot, míg meg nem fullad. Évente néhány száz darab bőr kerül forgalomba, darabonként mintegy 25—30 pengő értékben. Bőréből szőnyeget, kocsitakarót készítenek.

Vadmacska.

A vadmacska (*Felis silvestris* SCHREB.) egész Közép- és Dél-Európában otthonos; Svédországban, Norvégiában és Oroszország legnagyobb részében nem fordul elő. Elterjedésének mai északi határait a Harz és a Teutoburgi erdő jelzi. Nagybritannia és Skótországban a *Felis silvestris grampia* MILL. nevű alfaja él, míg Spanyolországban a *Felis silvestris tartessia* MILL. fordul elő. Görögországi alfaja a *Felis silvestris morea* RCHB., a kaukázusból pedig a *Felis silvestris caucasica* SAT. nevű alfajt ismerjük. Vadmacska hazánkban valamikor elég sűrűn került terítékre és csonka hazánkban is van elég belőle.

A vadmacska a házi macskánál sokkal nagyobb, erőteljesebb. A jól megtermett magyar példányok testhossza 63—66 cm, farka 27—31 cm hosszú; súlya 8—9 kgr. Bundája sűrű, hosszúszőrű. A homlok és fejtetőn négy fekete sáv fut végig. A hát közepén egyetlen széles fekete sávot találunk, amelyből a test mindkét oldalára több harántsáv ágazik ki. A bozontos, egyforma vastag s így lecsapottnak látszó farkon 7—9 fekete gyűrű van és a fark vége is egészen fekete. A vadmacska rendszeres vadászata meglehetősen fáradságos s épen ezért inkább kelepcében fogják. ILLÉS szerint kopókkal hajtatva, Szamosdobon Szatmármegyében a kilencvenes években az erdész és a gazdatiszt egy télen húsznál több vadmacskát lőtt. A macska hajtás közben ha megszorítják, felmenekül valamelyik fára; a kutyák körülveszik a fát s ugatják. Ha a fa nem odvas, a vadász szépen lelőheti

az ágról, amelyen meghúzódott. Új havon is jól nyomozható, ha pedig odvas fába húzódott, onnan kifüstölhető. Madár és egérhanggal is jól lehet csalogatni. A megsebzett vadmacska nem megvetendő ellenfél s az ilyen a magányos kutyával könnyen elbánik, de a nem elég óvatos vadászt is csúffá teheti. 1889 április végén Kassa mellett történt — beszéli Mojsisovics — hogy egy favágó az ágon heverésző vadmacskát kővel hajigálta meg, mire a macska a nyaka közé ugrott, mélyen belevágta karmait s kegyetlenül összemarcangolta. A kutyától oly kevéssé fél, hogy gyakran önként leszáll a fáról és élet-halálharcot vív vele. Évente mintegy 10.000 darab vadmacskabőr kerül a piacra, darabonként 7—10 pengő értékben.

Macska.

A házimacska gereznája jóval nagyobb szerepet játszik a prémárú piacon, mint gondolnánk. Évente több mint 1 millió házimacskabőr kerül forgalomba és pedig 300.000 Oroszországból, 200.000 Hollandiából, 170.000 Németországból, 150.000 a többi európai országokból, 150.000 Kína és Japánból, 100.000 Amerikából és 50.000 Ausztráliából.

A legszebb, legnagyobb és legértékesebb macskabőrök Hollandiából származnak, ahol macskafarmokon tenyésztik őket. Legtöbbet ér a feketeszínű, ezután a vadmacskaszínű úgynevezett ciprusi macska, mely csak akkor számít «valódinak», ha lábfeje és talpa is fekete ; egy szép hollandi macskagereznáért 4—12 pengőt is fizetnek. Az északi országok általában véve elég jó bőröket szolgáltatnak, míg a déliek jóval csekélyebb értékűeket. Hasonlóképen gyenge minőségűek az orosz bőrök ; az amerikai bőrök sem a legjobbak. A kínai macskagerezna ára 1·40—1·70 pengő között váltakozik. Ausztráliából főképen sárga ciprusiak kerülnek forgalomba, de elég

gyenge minőségűek. Az angoramacska gereznája a prémkészítés szempontjából értéktelen. Igen értékes macskagerezna a kékesszürkeszínű is. Hazánkban a következő színváltozatok közönségesek: egészen fekete; fekete, melle közepén fehér csillaggal; egészen fehér; zsemlyesárga; rókavörös; zsemlyesárga rókavörös csíkozással; kékesszürke; világosszürke sötétcsíkozással (ciprusi); háromszínű, nagy fehér és sárga, vagy sárgásbarna és szénfekete, nagy szürke foltokkal.

Man szigetén farkatlan macska él, a Maláji-szigeteken csonkafarkú a házimacska, a japán Kiushiu-szigeten élő macskának pedig bogban végződik a farka. A házimacskával részletesebben SCHWANGART (Zur Stammes und Typenkunde der Hauskatze, Leipzig, 1928.) foglalkozik.

Hiúzmacska.

A hiúzmacska vagy mocsári hiúz (*Felis chaus* GÜLD.) még a valódi macskákhoz tartozik. Nádihiúznak és csausznak is nevezik. Testhossza körülbelül 90 cm, amely méretből 22—27 cm esik az aránylag meglehetősen hosszú, sarokig érő farkára; súlya 6—9 kg. Meglehetősen tömött bundája sárgásszürke vagy szürkésbarna alapszínű. Mustrázata a vadmacskáéhoz hasonló. Több válfaja ismeretes. A törzsalak a Káspi-tó mellékén, a Kaukázusban, Perzsiában és Turkesztánban honos, ahol elég gyakori. Az angolok dzsungelmacskája (*Felis chaus affinis* GAAY) a Himalájától Ceylonig Indiát lakja. A Himalájában 2500 m magasságban is megtalálható. Bundája igen sűrű és lágy. Alapszíne sárgásszürke, a hátán sötétebbszínű; a hasán rőtesfehér. A dzsungelmacskát Tibetben a *Felis chaus bieti* A. M.-É. helyettesíti. Palesztinában a *Felis chaus furax* WINT. él, míg Egyiptomból a nagyobb termetű *Felis chaus nilotica* WINT. ismeretes.

A mocsári hiúz a lapály nádasaiban tartózkodik és éjjel is, nappal is jár vadászni. Tápláléka apró emlősökből és madarakból kerül ki. Az embert félénken kikerüli, a megsebzett hiúzmacska azonban hatalmasan védekezik. Az indiai dzsungelmacskát gonosz állatnak ismerik. A hiúzmacska-gereznáért 10—15 pengőt fizetnek.

Hiúz.

A legtöbb hiúzprém Amerikából kerül az európai piacra. 1902-ben a Hudson-öböl társaság 70.000 hiúzgereznát hozott a londoni piacra, míg ugyanakkor a Lampson C. M. és Tsa cégnek 12.500 drb volt birtokában. A zsákmányolt gereznák száma évente változik, hasonlóképen áruk is, bár ez az utóbbi években elég tekintélyes magasságba szökkent, minthogy egy jó minőségű gereznáért 150—300 pengőt is fizettek. Mc Farlane szerint minél jobban elszaporodnak Amerikában a rágcsálók, üregi nyulak, annál több a hiúz. És pedig 8 éven át számuk fokozatosan emelkedő és a rákövetkező 3 évben hirtelen visszaeső. Igy érthető, hogy vannak évek, mikor sok a hiúz, és vannak olyanok amikor alig van belőlük.

Észak-Amerika északi őserdőiben él a kanadai hiúz (*Lynx canadensis* desm.), amely hazájában, mint prémes állat, igen nagy szerepet játszik. A teljesen kifejlődött állat 115 cm hosszú, amelyből 13 cm esik a farkára; akad azonban 120—140 cm hosszú gerezna is. Bundája igen finom, lágy és tömött. Színe általában véve barnás ezüstszürke, melyen a sötétebb vörösbarna foltok alig vehetők észre. Az állat bőre inkább vékony, csak a fej- és nyakbőre vastag. A nyúzásközben hason is felvágott gerezna csekélyebb értékű. A legjobb gereznák Yorkfork környékéről származnak. Az állatot rendesen csapdával fogják s minthogy szaglása meglehetősen gyatra, erősen illatos birkafejdarabkákat szórnak a csapda közelébe,

amelyet ugyan nem eszik meg, de kíváncsian megszagolgat. Kíváncsiságán alapszik OTTÓ szerint, fogásának az a humoros volta, amikor a csapda fölé, — télen amikor jól feltűnik — égővörös rongyot akasztanak. A feltűnő színű rongyot már 80—90 lépésről is észreveszi az állat és minthogy kíváncsi, odamegy, hogy közelebbről is megszemlélje. S ez okozza vesztét, mert a rongy alatt elrejtett csapdába esik. A hiúzt nyáron megfigyelni nagyon nehéz, mert éjjel, hajnali szürkület felé mozog. Ilyenkor hallatja borzalmas, — halódó gyerek sírásához hasonló — hangját, amelynek alapján nyomozza ki a vadász a hiúz váltóját. Tartózkodási helyét az alaposan összekarmolt, összehasogatott fatörzsek jelzik is. Váltóját nagyjában betartja.

A kanadai hiúzt Új-Skóciában egy hatalmasabb és sötétebbszínű faj a *Lynx gigas* BANGS helyettesíti. Északnyugat-Amerikától Kaliforniáig található öt alfajával egyetemben a csíkos hiúz *(Lynx fasciata* RAF.). Ezenkívül Kanadában, az Egyesült Államokban, Kaliforniában és Mexikóban négy alfajával együtt él a vöröshiúz *(Lynx rufa* GÜLD.). A vöröshiúzt az amerikaiak mint vadmacskát (bobcat) ismerik. A vöröshiúz mindenütt meglehetősen közönséges, inkább a sziklás vidékek lakója. Nagysága vidékenként nagyon változó, 60—100 cm hosszú. A nyugatamerikai gereznák világos színűek, a déliek sötéten foltozottak. Áruk minőségük szerint nagyon változó. Általában véve 10—40 pengőt fizetnek darabjáért és évente mintegy 20—30 ezer kerül a kereskedelembe. A vöröshiúz gereznája, BRASS szerint, nagyon könnyen megkülönböztethető a valódi hiúzétól, amenynyiben ez utóbbi farkának színe hosszának kétharmadában a hátszínével egyezik és a farka vége fekete; a vöröshiúz hátának színe csak a fark tövéig húzódik, a fark egyébként fekete, a vége azonban fehér. A legtöbb bőr azonban feketére festve kerül a szűcsökhöz.

Az európai és ázsiai hiúzok bőre is még mindig elég jelentős szerepet játszik a kereskedelemben. A közönséges hiúz *(Lynx lynx* L.) Európa és Ázsia lakója. Testhossza 100—130 cm között váltakozik. Az állat rendkívül erőteljes, mancsa a párducéra emlékezett. Füle hosszú, hegyes, végét 4 cm hosszú szőrpamat díszíti. Bundája lágy és sűrű ; pofáján hosszabb szőrökből álló barkót visel. Színe fehéressel kevert vörhenyes szürke, sötéten foltozott ; alsaja fehérszínű, farkának hegye fekete. Általában véve a sűrűségekben, a hozzáférhetetlen területeken tanyázik, ahol bőven van más vad is. Magányos életet kedvelő állat. Hangja erős, rikácsoló, — a macska tavaszi hangjához hasonló. — Éjjel jár prédája után, amely főképen apróbb emlős és szárnyasokból kerül ki. Lábanyoma igen nagy, felülmúlja a farkasét és feltűnően kerek. Május vagy júniusban 2—4 kölyke van, melyek kezdetben igen gyámoltalanok. A fiatalon fogságba került hiúz megszelidíthető és néha igen kedvesen viselkedik. LOEWIS szerint csodálatosan gyülöli a macskát. Talán ez a magyarázata annak, hogy ahol hiúz van, ott vadmacska csak kivételesen található. A hiúzt csapóvassal, csalogató síppal, hajtókkal és kopókkal vadásszák. A legtöbbet csapóvassal és mérgezett csalival fogják és csak kivételesen kerül puskavégre.

Alfajai közül a *Lynx lynx cervaria* TEMM. Oroszországban az Uralban, a Kaukázusban és délnyugati Szibériában él. Összenyomott testű és magaslábú alak, melynek hátán a fekete foltok három hosszanti sorba rendezettek. Alul hosszú fehér szőrrel fedett. Európa és Szibéria legészakibb tájairól az északi hiúz *(Lynx lynx borealis* THUNBG.) ismeretes, amely a kanadai hiúzhoz hasonló. Alapszíne szürkéssárga, elmosódott barnásfekete foltokkal. Fehér alsaja is fekete foltokkal szórt. A két alfajt földrajzilag és rendszertanilag is a *Lynx lynx*

virgata BRASS köti össze, amelyet kissé durvább szőrzet és a hát közepén két sorba rendezett keskeny fekete foltok jellemeznek. Közép-Ázsiában és Dél-Szibériában a fakó hiúz *(Lynx isabellina* BLYTH) él, melynek színe nagyon változó. Európából és Ázsiából mintegy 20—25 ezer hiúzgerezna kerül piacra, ebből 15 ezer szibériai és orosz. Áruk a kanadai hiúzéval egyező.

A hiúz Magyarországon — MÉHELY szerint — kivált a magasabb hegyvidékeken, épen nem tartozik a ritkaságok közé. MÉHELY meghatározásai alapján az északi hiúzon kívül hazánkban a déleurópai párduchiúz *(Lynx pardina* TEMM.) is előfordulna. Ez nagyon valószínű, de a kérdés tudományosan tanulmányozva s így véglegesen eldöntve nincs. A régi magyaroknál a hiúzbőr igen jelentős szerepet játszott és főképen kacagányt készítettek belőle. Spanyolországban a párduchiúz gereznáját nagyon sokféleképen felhasználják s a belőle készült holmit általában lovakkal foglalkozó emberek viselik.

Még egy hiúzfajt ismerünk, amely nyugati Ázsiában, Perzsiában, Arábiában, Sziriában, Palesztinában, Egyiptomban és Közép-Afrikában van elterjedve ; ez a sivatagi hiúz *(Lynx caracal* GÜLD.). A többi hiúztól karcsú termete, hosszú lába és kihegyezett keskeny, hosszú füle révén különbözik. Kisebb hiúz faj, mindössze 65—75 cm hosszú, farka 25 cm. Gereznája ma már ritkán kerül forgalomba, még csak a Fokföldön van nagyobb keletje, ahol mint a csúz és köszvény ellenszerét használják.

Cibetmacska.

A cibetmacska név a prémkereskedelemben gyűjtőfogalom, helyesebben több állatfaj gereznáját hozzák ezen a néven forgalomba, azonban valamennyi a cibetmacskafélék családjába tartozik. A legtöbb bőrt Ázsiá-

ból küldik piacra, de az afrikai fajok bőre is, különösen újabban, elég jelentős szerepet játszik a kereskedelemben.

Az ázsiai fajok közül a legismertebb az ázsiai cibetmacska (*Viverra zibetha* L.). Teste 70—80 cm, farka 35—40 cm hosszú. Alapszíne sötét barnássárga, mely rozsdavörösen foltozott ; a foltok a háton hosszú sávba olvadnak össze, az oldalán pedig részben harántcsíkokba rendeződnek. Tarkóján négy fekete szalag fut végig, farkát hat fekete gyűrű díszíti. Hazája Dél-Ázsia, a Himalája hegység déli lejtőin tetemes magasságokba jut föl. Magányt kedvelő éjjeli állat. Portyázása közben néha tetemes kárt okoz a majorságban. A kereskedelembe leggyakrabban a Kínában élő nagy cibetmacska (*Viverra zibetha undulata* GRAY) gereznája kerül, melynek nagysága az egy métert is eléri, farka pedig 50—80 cm hosszú. A szürke alapszínű állat egész teste tele van szórva elmosódott fekete foltokkal. Körülbelül 30—50 ezer kerül évente a piacra, darabonként mintegy 7—15 pengő értékben.

Jelentős szerepet játszik a keleti prémpiacon a kis cibetmacskának is nevezett kínai rassze (*Viverricula pallida* GRAY). Teste 50—60 cm, farka pedig 35 cm hosszú. Alapszíne szennyes sárgásbarna, gyapjúszőre sötétszürkeszínű ; foltjai a hátán hat hosszanti sorba rendezettek és sötétbarnaszínűek. Körülbelül 10.000 drb kerül évente Shanghaiban piacra, darabonként egy pengő értékben. A keleten oly sokra becsült cibet miatt — a cibet a végbélnyílás táján levő mirigyek igen erősszagú váladéka — leggyakrabban a malakkai rasszét (*Viverricula malaccensis* GMEL.) tartják fogságban. Ezt az európai orrnak túlerős szagú váladékot a kínaiak és malájok nagy becsben tartják és kilójáért 400—2000 pengőt is fizetnek. A rasszét ketrecben tartják, rizzsel és pizanggal, néha egy-egy baromfival etetik. Időnként

kinyomkodják cibetmirigyeit. A cibetet vízalatt vagy levetőgől elzárt helyen őrzik mindaddig, míg használatba nem jut. Levegőn ugyanis hamar elbomlik és elveszti jellemző illatát. A cibet értékét a pézsmaszarvas hasonló illatú mosusz nevű mirigy-váladéka nagy mértékben befolyásolja. A cibet az európai illatszeriparban ma már alig játszik szerepet.

Az Afrikában élő fajok közül legjobban ismert az afrikai cibetmacska (*Viverra civetta* SCHREB.), amely akkora, mint egy közepes nagyságú kutya. Alapszíne sárgás hamúszínű, foltjai barnásfeketék és igen különféle módon elrendezettek. Ezt a fajt is főképen cibetnyerés céljából fogdossák össze és tartják fogságban. Az afrikai cibet azonban korántsem olyan jó, mint az ázsiai. Régebben Portugáliában, Olaszországban, Németországban és Hollandiában is tartották cibetnyerés céljából az állatot. Az afrikai cibetmacska gereznája csak újabban kezd elterjedni az európai piacon.

Genetta.

A cibetmacska-félék családjának egyik nemzetsége; magyarul petymegeknek nevezzük őket, a genetta név tulajdonképen latin nevük. A petymegeket három alakkörbe foglalhatjuk össze. A pusztai petymeg (*Genetta tigrina* SCHREB.) csoportja rövidszőrű, sörénye nincs, lábai világosszínűek; törzsén mindig világosabb magvú nagy foltok vannak; a Fokföldtől Abesszíniáig Afrika pusztáit lakják. Az aprófoltos petymeg (*Genetta servalina* PUCH.) csoportja rövid és puhaszőrű alakokat foglal magában, határozott hátsörény nélkül, sötét hátsó lábakkal és számtalan apró, sűrűn egymás mellett álló barnásfekete foltokkal. Elterjedésük a nyugati és a Kongó-vidéki őserdőkre szorítkozik. Az északi petymeg (*Genetta genetta* L.) csoportjába tartozó alakok

hosszú és durva szőrzetűek, hátsórénnyel és bozontos farokkal; foltjaik közepes nagyságúak és tömörek; hátsó lábuk sötétszínű. Afrika pusztáin, a Földközitenger mellékén, sőt délnyugati Európában is élnek.

Az északi petymeg törzsalakja Európában a Pireneusi félszigeten él; Franciaországban egy kisebb foltos, a Baleári-szigetcsoporton egy nagyobb foltos alfaja található. Teste 50—55 cm, farka 40—47 cm hosszú. Lábai igen rövidek. Alapszíne világos sárgásszürke, foltjai feketék. Éjjeli állat. Tápláléka apróbb gerincesekből kerül ki, néha a tyúkokat is megdézsmálja. Igen könnyen szelidíthető, jóindulatú állat. A berberek a szelíd petymeget mint háziállatot tartják, minthogy rendkívül tiszta s a ház körül található egereket rövidesen kipusztítja. A petymeg bőrét prémnek dolgozzák fel. MARTEL KÁROLY 732-ben, a szaracénoktól Toursnál, igen sok petymegbőrrel díszített öltözetet zsákmányolt. PENNANT szerint később a szaracének petymeg-rendet is alapítottak, amelynek tagjai csak a legelőkelőbb hercegek lehettek. A petymeg-gerezna nem játszik nagyobb szerepet a kereskedelemben; évente mindössze egynéhány ezer bőr kerül forgalomba, darabonként 3—6 pengő értékben.

Nyuszt.

Németül Baummarder, Edelmarder, angolul pine martin. A német név szószerinti fordítását — fanyest, nemesnyest — is használják a magyar kereskedelemben, főképen olyanok, akik nem tudnak jól magyarul. A nyuszt (*Mustela martes* L.) teste 55 cm, farka 30 cm hosszú. Puha, tömött és ragyogó sötétbarna bundájában kétféle szőr van: a meglehetősen hosszú gerezna-szőr és a rövid finom gyapjas szőr. Legfőbb ismertető jele, hogy torokfoltja sárga színű és pedig a legvilágosabb sárgától a legsötétebb narancssárgáig mindenféle árnyalatú lehet.

Európában mindenütt előfordul, Ázsiában a Kaukázusig és a Himalájáig terjedt el. Hazánkban általánosan ismeretes, megcsonkított hazánkban már ritkább és csak a nagyobb zárt, lombos vagy tűlevelű erdőkben található. Mint tipikus erdőlakó, főképen mókussal táplálkozik. Természetesen portyázása közben a más elébe kerülő kisebb gerincest sem veti meg. Kártétele azonban korántsem oly nagy, mint gondolták, sőt mint a mókus kérlelhetetlen üldözője, az erdőgazdaság szempontjából határozottan hasznos. Március végén vagy április elején 3—4 fia van, melyet anyjuk nagy gonddal és szeretettel ápol.

Legjobb nyusztprém a norvégiai, amely sötétszínű, igen nagy, igen tömött és hosszúszőrű; a svédországi valamivel világosabb színű, de ugyanilyen jó. Kisebb bőrök kerülnek ki Skóciából. Lapos, tehát aránylag rövidszőrű a gereznája a többi országokban élő nyusztoknak. Az oroszországiak világos és kissé durvaszőrűek. A magyarországi példányok között több a sötétbarna, mint a sárgásbarnaszínű. Az évenként piacra kerülő nyusztgereznák számát LOMER 1864-ben 180.000-re becsüli. Ma — BRASS szerint — Németországból 50.000, Svédországból 10.000, Oroszországból 50.000 és Európa többi részeiből ugyancsak 50.000 kerül piacra. A nyusztgerezna mai ára 70—100 pengő között váltakozik, a norvégiaiért azonban 120—150 pengőt is fizetnek.

A folytonos üldözés következtében a nyusztok száma alaposan megcsökkent, úgyhogy ma már mindenütt külön rendszabályokat alkalmaznak, hogy megvédjék a kipusztulástól. Így pl. Pomerániában az utolsó három évben (1927 XI. 1.—1930 IX. 30.) teljes védelem alatt állottak. Hazánkban még a mindenkor üldözhető dúvadak sorába tartozik s ha rövidesen nem változtatnak a törvényen, félő, hogy rövidesen ki is pusztul.

Minthogy a nyuszt gereznája annyira értékes, tenyész-

tése is kifizetődik. Külföldön széltében foglalkoznak tenyésztésével és pedig nagyban és kicsinyben egyformán. Tenyésztésük kicsinyben különösen erdészeknek ajánlható, kiknek az állatok tartása amúgy sem okoz különösebb gondot. Megfelelő életerőben a nyuszt azonban csak úgy tartható, ha időről-időre eleven állatot is — mókust, egeret, ürgét stb. — kap enni. A nyusztot legkönnyebb friss havazás után elejteni, mert ilyenkor nemcsak a havon, hanem a fák havas ágain is, nyomát szemmel lehet tartani.

Nyest.

A német «Steinmarder» után helytelenül kőnyestnek is nevezik; az angol «stone marten»-nek hívja. A nyest (*Mustela foina* Erxl.) abban különbözik a nyuszttól, hogy torka fehér. Teste 40—50 cm, farka 15—20 cm hosszú. Bundája a kékesszürkétől a szürkésbarnáig különféle színárnyalatú; szőre selyemfényű, de nem olyan lágy, mint a nyuszté; gyapjúszőre fehéres színű. A sarki tájakat kivéve egész Európában és Ázsiában Tibetig előfordul. Magyarországon általánosan elterjedt és Csonkamagyarországon sokkal gyakoribb, mint a nyuszt. Legszívesebben emberlakta helyek környékén tanyán, faluban, sőt városban is tanyázik, ahol valami elhagyottabb zugban, padláson, kő- vagy rőzserakásban üt tanyát. Innen jár éjjelenként portyázni s megeszik minden általa legyűrhető, megfogható gerinces állatot. Alkalomadtán a tyúk- és galambólban érzékeny kárt okozhat. Április vagy májusban 3—5 kölyke van, melyeket a nőstény nagy szeretettel ápol. Bizonyos fokig még a meglett korban elfogott nyest is megszelidül, a fiatalon fogságba jutott pedig egészen szeliddé válik.

A legjobb nyestgerezna Boszniából és Bulgáriából kerül piacra. A bosnyák nyest (*Mustela foina bosniaca*

BRASS) színe sötét, a bunda tömött, az egyes szőrszálak hosszúak és selyemfinomságúak; fehér torokfoltja igen nagy. A török és görög nyestek ehhez hasonlók, de korántsem olyan jó minőségűek. A bosnyák után minőség dolgában mindjárt a magyar nyest következik. A német nyestek színe kifogástalan, csak a gerezna igen kicsiny. A svédországiak, norvégországiak gyenge minőségűek. Dél-Európa nyugati felében — Itália, Francia- és Spanyolországban — egy rövidszőrű, igen sötét színű, középnagyságú nyest él. Az orosz nyest igen nagy és igen világosszínű, szőre azonban feltűnően durva. Az orosz nyesthez színben és nagyságban is hasonló él Mandzsuriában és Kína északi részén; ennek szőre azonban igen finom. LOMER 1863. évi adatai szerint évente mintegy 400.000 nyestbőr kerül forgalomba. Ez a mennyiség azóta se csökkent. Igy BRASS szerint Törökországból és a Balkán-államokból 60.000, Oroszországból 70.000, Skandináviából 70.000, Francia-, Spanyol- és Olaszországból 50.000, Közép-Európából pedig 120.000 gerezna kerül évente forgalomba; ezenkívül Kis-Ázsiából mintegy 30.000 darab jut a piacra. A nyestgerezna nagybani ára 70—75 pengő s így korántsem csodálatos, hogy újabban tenyésztik is. Magyarországon tenyésztésével tudtommal senki sem foglalkozik, sőt tenyésztését meg se kísérelték komolyan. Minthogy minőségét tekintve a magyar nyest a második a világpiacon, ezt a természetadta előnyünket érdemes volna alaposan kihasználni.

Coboly.

A coboly (*Martes zibellina* L.) gereznája ma is a prémek legkiválóbbja. Legközelebbi rokona a nyusztnak és nagysága is körülbelül ezzel egyező. A nyuszttól főként kúpalakú feje, nagy füle, hosszú és erős végtagjai, narancssárga torokfoltja, valamint selymespuhaságú

gereznája révén különbözik. Alapjában véve éjjeli állat és csak nagyon nyugalmas vidéken jár nappal is elesége után. Tápláléka főként növényi magvakból áll; így különösen a cirbolya, vörös- és lúcfenyő magvait szereti. Emellett természetesen a hústáplálékot sem veti meg, szorgalmasan vadászgat egerekre, apró madarakra és majdnem olyan szenvedéllyel üldözi a mókust, mint a mi nyusztunk. Csak erdős területen él és legszívesebben az ősfenyvesekben tanyázik. Valamikor egész Észak-Európát és Észak-Ázsiát lakta, a folytonos üldözés következtében azonban ma már csak Észak-Ázsia legelhagyatottabb őserdeiben — az Uraltól a Csendes-óceánig — található számottevő mennyiségben.

Bundája annál szebb, minél tömöttebb, minél selymesebb tapintatú és egyenletesebb színű, különösen pedig minél határozottabb a gyapjúszőrnek kékesszürkébe játszó füstbarna színe. Ezt a színt a szibériai kereskedők «víz»-nek hívják s eszerint becsülik a gerezna értékét. Minél sárgább a «víz» és minél világosabb a fedőszőr, annál kevesebbet ér, de minél egyformább színű és sötétebb a bunda, annál értékesebb a prém. A legértékesebb gerezna a Witim-folyó környékéről kerül ki, melynek értéke 2000 pengő is lehet; ez nagy, széles, erősen feketén füstösszínű, néha ezüstös, szőre selymes, bőre vékony. Hasonlóan jó az oleneki gerezna is. Nagyon hasonló ezekhez, csak kevésbbé tömött és hosszában kihúzott a bargusini. A Jakutsk-környéki coboly is jól szőrözött, csak kisebb és nem annyira fekete, valamivel világosabb barnásszínű. A kamcsatkai bőrök nagyok, gyakran ezüstözöttek, de nem oly selymesek. A nersinszki coboly nagy és vastagbőrű; a Jeniszei vidékiek durva szőrűek és világosak. A szűcs másféleképen értékeli a Nikolajevszk-, Amur- és Kusneck-környékieket is.

Pallas a bunda színét annak az erdőnek az állományával hozza összefüggésbe, ahol az állat állandóan

tartózkodik. Igy PALLAS szerint legsötétebb színűek a fenyőerdőkben, világosabb a nyárfás és füzesekben, legvilágosabbak pedig a cirbolya- és vörösfenyő-erdőkben. Ez azonban nem bizonyult általános érvényűnek, mert kitűnt, hogy a bunda színét a megevett táplálék és az éghajlat is nagy mértékben befolyásolja.

Az eddig felsorolt cobolygereznák szőrével kifelé fordítottan kerülnek a kereskedelembe, a Mandzsuriából származó kínai coboly gereznája ellenben szőrös felével befelé fordítottan jön forgalomba. A jó cobolyprém átlagos ára a nagykereskedelemben 1000—1500 pengő, a kínai coboly csak 100—150 pengőt ér. Az ár természetesen változó; 25—30 évvel ezelőtt 300 pengőért a legjobb Witim-környéki cobolyt is meg lehetett venni. Évenként mintegy 60—70 ezer cobolygerezna kerül forgalomba.

A coboly vadászata lényegében ma is olyan, mint volt száz évvel ezelőtt. Mindenféle hurokkal fogják, vagy kinyomozzák rejtekhelyét és azt hálóval körülfogják; a kiugrasztott állatot vagy a hálóval fogják meg, vagy nyillal, puskával lövik agyon. A legszívesebben olyan csapdát alkalmaznak, amely a bundában nem tesz kárt. A magas északon oly gyakori hóviharok következtében a cobolyvadászat voltaképen a megfeszített fáradozások sorozata. Minthogy a coblyok száma feltűnően megfogyott, 1912-től három évig tilos volt vadászatuk. Ezt a kiméleti időt az időközben kitört világháború is meghosszabbította, hiszen a vadászok legnagyobb része bevonult katonának s így a coboly a háború alatt aránylag kevés üldözésnek volt kitéve.

A coboly tenyésztésével az orosz szovjet és Japán kísérletezik. Az oroszok cobolytenyésztő kísérleti telepe Moszkvában van, ahová 1928 december és 1929 januárjában szállították Kelet-Szibéria legkülönbözőbb helyeiről az állatokat. Összesen 80 élő cobollyal fogtak a tenyésztéshez és az eddig szerzett tapasztalatok nagyon biztatóak

a jövőre nézve. A befogott állatok rendkívül hamar szelidültek meg és a fogságban szaporodtak. Japán Sachalin-szigetén rendezkedett be cobolytenyésztésre, ahol az állatok egy részét szabadon eresztették, egy részét pedig ketrecekben tartják. A kísérleti eredmények itt is nagyon kielégítők, úgy hogy ma már gyakorlati szempontból a cobolytenyésztés nem probléma ; csak tenyészanyaghoz nem lehet jutni, minthogy mindkét állam féltékenyen őrzi állatait.

A legjobb cobolyprémet ma is «koronás coboly»-nak nevezik. A «koronás coboly» névnek története is van. Valamikor régen ugyanis a cobolyvadász természetben rótta le adóját, olyképen, hogy az évi zsákmányból a legjobbat a korona részére tartozott beszolgáltatni. A beszolgáltatott coboly hivatalról-hivatalra vándorolt ; útközben azonban minden átvevő egy árnyalattal roszszabbat küldött tovább s minthogy útközben sok volt a hivatal, a kincstárba kerülő cobolyprém végeredményben olyan silány volt, hogy a minden oroszok cárjának saját használatára mindig a kereskedőtől kellett igazi «koronás cobolyt» vásárolnia.

Amerikai coboly.

Az amerikai coboly (*Martes americana* TURT.) inkább hasonlít a nyuszthoz, mint a szibériai cobolyhoz. Teste 45 cm, farka 15 cm hosszú. Színe többé-kevésbbé egyenletes barna, végtagjai, a farka és fejeteteje mindig sötétebb, csaknem feketeszínű, mellén rendesen sárga foltja van, amely azonban néha hiányzik. Gyakori közöttük az albinó, amely húszszor többet ér a rendes színezetűnél. Életmódja a nyusztéval azonos. Hazája Észak-Amerika, ahol New-Yorktól kezdve Amerika legészakibb tájáig mindenütt előfordul. Ezen a nagy területen természetesen több alfaja él.

A piacra kerülő bőrök mennyisége változó. LOMER szerint évente 130—150 ezer gerezna kerül forgalomba, azonban 1875 óta ez a szám a 100 ezret többé el nem érte. BRASS az utóbbi évtizedben piacra került gereznák számát évente 50—80 ezerre becsüli, amelyből 30—50 ezer a Hudson-öböl társaság révén kerül forgalomba. A gereznáért minőség szerint és darabonként 15—420 pengőt fizetnek. Az Egyesült Államokból származók jóval kevesebbet érnek, mint a kanadaiak és a Hudson-öböl környékiek.

Görény.

Kétféle görény gereznája kerül ezen a néven forgalomba, és pedig a közönséges görényé és a mezei görényé. A közönséges görény (*Mustela putorius* L.) alapszíne sötétsárga, amelyet hosszú fekete és gesztenyebarna fedőszőrök fednek. Teste 30 cm, farka 12—20 cm hosszú. Irország, Lappország és Észak-Oroszország kivételével Európa legnagyobb részében előfordul. Hazánkban mindenütt elég gyakori. Feltűnően vonzódik az embertől lakott helyekhez, főként nagyobb majorságokhoz, ahol aztán a szárnyasok között alkalmilag tetemes károkat okozhat. Másrészt mint a patkány és az egér természetes ellensége számottevő hasznot is hajt s épen ezért helyenként, ahol a majorságra megfelelő gondot fordítanak, meg is becsülik. LENZ megfigyeléseiből tudjuk, hogy a görény a mérges kígyóval — viperával — is sikeresen küzd meg. «Az ötödik napon — írja LENZ — az egyik görényt külön ládába tettem s annyi eleséget adtam neki, amennyi beléje fért; amikor jóllakott, egy nagy, de kimerült keresztes viperát dobtam eléje. Egy óra mulva, a kígyót szétharapott fejjel a ketrec egyik zugában találtam. Erre egy jókora, nagyon harapós viperát eresztettem be hozzá . . . Másnap reggelre már megölte a kígyót. Máskülönben oly jól érezte magát,

mint rendesen.» LENZ-nek egy másik görénye is tűrte, hogy a vipera négyszer harapjon belé. Ezt sem viselte meg a harapás, akárcsak az előbbieket. A közönséges görény március havában párzik és májusban 3—7 fia van. A kölykök gyorsan fejlődnek és a harmadik hónap elteltével csaknem anyányiak. A legjobb görénygerezna Holstein és Bajorországból származik, nagyon jó minőségű a hollandi is. A balkáni gerezna világosabb színű. Évente mintegy 200.000 gerezna kerül forgalomba, darabonként 10—15 pengő értékben.

A mezei görény (*Mustela eversmanni* LESS.) jóval világosabb színű, vagyis helyesebben kevés fedőszőr van a gereznán és azok is szétszórtan találhatók, úgy hogy a gerezna színét jóformán a gyapjúszőr világos sárgás színe szabja meg. Az állat Szibéria, Dél-Oroszország és Magyarországon is széltében előfordul és helyenként molnár-görény néven ismerik. Nagysága különböző. Az oroszországiak kisebbek és vörössárga színűek, nyugat felé mindinkább nagyobbodók és fakó szalmasárgaszínűek. Az állat mezőn, földi lyukakban tartózkodik és elsősorban egeret, ürgét és hörcsögöt eszik. Igy a mezőgazdaság szempontjából hasznos. A mezei görény gereznája nemcsak világosabb színű, hanem rendesen az egyes szőrök is rövidebbek, vagyis a gerezna lapos. Oroszországból évente mintegy 30.000 darab kerül forgalomba, darabonként 3—10 pengő értékben. A nyári gerezna értéktelen.

Hermelin.

A hermelin (*Mustela erminea* L.) bundája nyáron felül barna színű, alul fehér. Télen az állat tiszta fehér, csak a farka vége marad olyan, mint volt, vagyis utolsó harmadában fekete. Testnagysága 30 cm körül van, a hím mindig feltűnően nagyobb a nősténynél. A hermelin színváltása

a tavaszi és őszi vedléssel kapcsolatos. Régebben azt hitték, hogy a téli szín a szőrszálak egyszerű megfehéredése útján jön létre. SCHWALBE azonban bebizonyította, hogy az állat ősszel is vedlik. A vedlés nem állandóan megszabott időben megy végbe, mert hol gyorsabb, hol lassúbb ütemű; olykor néhány nap alatt is lezajlik. Melegebb tájakon a hermelin télen is nyári barna bundájában szaladgál. Rendesen földi lyukakban, fa- vagy kőrakásban és hasonló helyeken ver tanyát. Zsákmánya után estefelé jár, borús időben nappal is mozog; ilyenkor az állat könnyen megfigyelhető. Rendkívül gyorsan, ügyesen, kecsesen mozog, siklik a kövek vagy bokrok ágai között. Minden egérlyukba beszimatol. Még akkor se nyugodt, ha egy helyben áll, mert a füle és szeme, sőt az orra is örökké mozog, kis fejét pedig villámgyorsan mozgatja minden irányban. Kitűnően fut, ugrik, kúszik, sőt szükség esetén jól úszik is. Különösen egérjárásos esztendőben látjuk őket nagyobb számban; néha oly feltűnően sok van, hogy lépten-nyomon beléje botlunk. A hermelin az Ó-világ északi felét lakja. Ezenkívül nagyon közeli rokonai vannak Ázsiában, valamint Észak-Amerikában is. Általában véve, ahol előfordul, mindenütt gyakori.

A középeurópai hermelin bundája sohasem tiszta hófehérszínű s épen ezért a kereskedelemben nem játszik olyan nagy szerepet, mint az ázsiai, különösen a szibériai. A szibériai hermelingerezna, a gyüjtő helység — város — nevén kerül forgalomba. A legszebb, mert a legfehérebb és legdúsabban szőrözött az isimi, a legnagyobb azonban a barabinszki. A tomszki és persorszki áru középminőségű, a gereznát feltűnően hosszú, fekete farkvég jellemzi, a 10—14 cm hosszú fark második fele tiszta fekete. A jakutszki gerezna kicsi, fehér, de lapos, a jeniszeiszki is kicsi és többnyire sárgás árnyalatú. A forgalomba kerülő gereznák száma a kereslettől függ. Ha jó ára van, szorgalmasan vadásszák, ha nincs ára, csak mellékesen

foglalkoznak gyüjtésével. Ez a magyarázata annak, hogy az évi felhozatal 6000—800.000 között váltakozik. Az elsőrendű szibériai gerezna 15—25 pengőbe kerül, az európaiért csak 6—8 pengőt fizetnek. Régebben a nyári bunda teljesen értéktelen volt, ma ezt is megveszik, 1.50—2 pengőt is fizetnek érte.

Csak mellékesen jegyzem meg, hogy hermelin név alatt több menyétfaj és alfaj gereznája kerül forgalomba, a kereskedő azonban csak az amerikai eredetű árut választja el a szibériaitól. Észak-Amerikában is egy egész sereg menyétféle él s ezekből is változó mennyiség, 10.000—1,000.000 db kerül a piacra. Az amerikai hermelingerezna mindössze 6—15 pengőt ér. A lapos, rövid és kissé durvaszőrű gereznát, a vékony rövid szőrökkel ritkásan fedett farkról lehet megismerni.

Menyét.

A közönséges menyét (*Mustela nivalis* L.) a hermelinhez nagyon hasonló, csak kisebb és farka vége sohasem fekete. Testhossza 20 cm, ebből azonban 4—5 cm a farokra számítandó. A kis állat életmódja és elterjedése is azonos a hermelinével, vagyis az északi földgömbön majdnem mindenütt megtalálható. Természetesen ezen a rengeteg területen különféle fajok élnek. A menyét hidegebb tájakon — néha nálunk is — télen épen úgy fehér ruhát ölt, mint a hermelin, csak a farka vége is fehér lesz. Épen ezért, a menyétgerezna legtöbbször farok nélkül kerül a kereskedelembe ; a kereskedő ritkán választja el névleg is a hermelintől. Igy a laszki hermelin néven ismert áru is menyétgerezna és pedig a Szibériában élő törpe menyété (*Mustela pygmaeus* ALLEN). Egyébként ez a legkisebb ismert «hermelin»-gerezna, mert félakkora, mint a közönséges hermelin. A szép menyétbőrért 5—6 pengőt is fizetnek, a szibériaiakért még többet is.

Az évenként zsákmányolt menyétek számát nem ismerjük, mert a statisztikai adatokban a hermelinnel együtt szerepel.

Nyérc.

Nyérc néven az európai és amerikai nyérc gereznája kerül forgalomba. A magyar nyérc szó a német «Nörz» vagy «Nerz» szóból származott s az állatot már 1801-ben FÖLDI JÁNOS ezen a néven említi.

Az európai nyérc (*Mustela lutreola* L.) nyúlánk, karcsú testű, rövidlábú ragadozó. Nagysága és bozontos farka tekintetében a görényhez hasonlít, azonban fényes barna bundája a vidráéra emlékeztet. Nagysága 50—70 cm s ebből 14—23 cm esik a farkára. Bundája felül is, alul is egyneműen fényesbarna. Felső ajka, orrcsúcsának két oldala, valamint alsó ajka s álla is hófehér, olyan mintha orrát s száját tejfelbe mártotta volna. Gyapjúszőre tömött, szennyes sárgásbarna. Lába a görényéhez hasonló, csakhogy ujjait félúszóhártya köti össze egymással. A nyérc Európa északi részén, Franciaország északnyugati részén, Németországban, Ausztria északi volt tartományaiban, Magyarországon a Kárpátokban és Oroszországban a Kaukázusig fordul elő. Hazánkban valamikor gyakoribbnak kellett lennie, csakhogy ez bizony régen lehetett, mert hazai íróink már egy félszázad előtt is, mint nagy ritkaságról emlékeztek meg róla ; egy negyedszázad óta, tudtommal, magyar példány nem is került kézre. Németországban is elég ritka, eléggé gyakori Nyugat-Franciaországban és a leggyakoribb Oroszországban. Ahol előfordul, kisebb patakok partjain él, rejtett, magányos életet. Eledele főképen rák és béka. Értékes bundájáért erősen üldözik, bár bundája korántsem olyan tömött, mint az amerikai nyércé ; fedőszőre is durvább. Legjobb még aránylag az oroszországi gerezna, melyből 30—40 ezer kerül évente forgalomba.

Az amerikai nyérc (*Mustela vison* SCHREB.) valamivel nagyobb európai rokonánál, bundája azonban nagyon hasonlószínű ; alul és felül sötét dióbarna, farka feketebarna, állcsúcsa pedig fehér. Az Amerikában «mink» néven ismeretes állat Kaliforniától a legészakibb vidékekig előfordul : e roppant elterjedési területen több alfaja ismeretes. Az Egyesült Államok északkeleti részén él a törzsalak *Mustela vison vison* SCHREB, mely kicsi és finomszőrű. Ugyanitt a tengerparton a *Mustela vison lutreocephala* HARLAN található, mely nagyobb, de durvábbszőrű. Texas és Floridáig terjed a *Mustela vison vulgivagus* BANGS, mely világosszínű, durvaszőrű és vastagbőrű. A délatlanti államokban él az ugyancsak durvaszőrű, de sárgás barnaszínű *Mustela vison lutensis* BANGS. A nyugati partokon, Alaszkától Kaliforniáig, található a *Mustela vison energumenus* BANGS, mely nagy, sötét színű és durvaszőrű. Ehhez csatlakozik észak felé Alaszkában a *Mustela vison melampeplus* ELLIOT nevű alfaj, mely igen nagy és sötét színű. A Yukon-folyó táján él, a nagyon sötét színű *Mustela vison ingens* OSGOOD. Alaszka keleti felében az ugyancsak igen sötét, de jóval kisebb *Mustela vison nigrescens* BAIRD található. A Hudson-öböl környékén és Labradorban előforduló, igen nagy, kékes feketeszínű és finomszőrű nyércet pedig BRASS *Mustela vison borealis* néven vezette be az irodalomba.

Az amerikai nyérc AUDUBON szerint, egyrészt a fiatal kacsák és csirkék megdézsmálásával rengeteg kárt okoz, másrészt az egerek és patkányok pusztításával hasznot is hajt. Nagy ügyességgel halászik is és pedig néha a horgászok roppant bosszúságára, akiknek dolgát a ravasz állat nagy figyelemmel kíséri s az elhatározó pillanatban kiugrik a parti bokrok alól és elrabolja a már horogra került halat. Szükség esetén egy-egy békával, gőtével vagy kagylóval is beéri s minthogy mindenütt alkalmazkodik a helyi viszonyokhoz, sohasem marad zsákmány nélkül.

Az amerikai nyérc gereznája roppant nagy szerepet játszik a kereskedelemben, évente mintegy 300.000 drb kerül forgalomba s ugyanannyit a helyszínen használnak el belőle. Darabonként 30—180 pengőt fizetnek érte, de ezen belül legalább tízféle árut különböztetnek meg. Legértékesebbek a labradoriak és a Hudson-öböl környékiek, ez utóbbiak közül is az E. M. (Eastmaine) és E. B. (Esquimo Bay) jelzésűek. Ezekből azonban aránylag nagyon kevés kerül a piacra.

Újabban az amerikai nyércet széltében tenyésztik és nyércfarmok ma már nemcsak Amerikában, hanem Európában is bőven találhatók. Az állat aránylag rendkívül szelíd természetű, szapora és könnyen tartható s minthogy bundája értékes és keresett cikk, nem csoda, hogy tenyésztése közkedveltségnek örvend. Az amerikai és európai nyérc gereznája jól megkülönböztethető egymástól. Az amerikai nyérc háta közepén élesen határolt sötét csík fut végig, a gerezna mindig tömöttebb és lágyabb. Az európai nyércnek hátközép csíkja a nyak felé elmosódott, a gerezna ritkább és durvábbszőrű és kisebb, mint az amerikai. Az európai nyércgerezna körülbelül egy harmaddal ér kevesebbet, mint az amerikai.

Kolinszki.

A kolinszkit vagy szibériai nyércet (*Mustela sibirica* RADDE) a német irodalom földi görény, tüzes görény néven ismeri. Teste 40 cm, farka 12—15 cm hosszú. Bundája tömött és finom, kissé rövid; színe vörhenyesbarna. Torkán több apró fehér vagy narancssárgaszínű folt van. Főképen fenyvesekben található, ahol földi lyukakban vagy sziklahasadékokban üt tanyát. Fára nem mászik. Tápláléka mindenféle apró gerinces állatból kerül ki. Egész Szibériában előfordul, leggyakoribb azonban Kelet-Szibériában. A legjobb minőségű gereznák

Kutneck környékéről származnak, kevésbbé finomszőrű a Jakutszk környéki. A tomszki kisebb, az Amur-vidéki nagyobb, de gorombább szőrű. Évente mintegy 100—150 ezer darab kerül forgalomba, darabonként 15—25 P értékben. A gereznából föképen cobolyutánzatot készítenek oly módon, hogy egyszerűen cobolyszínűre festik. A farkszőréből ecsetet készítenek. Egy-egy kolinszki fark még ma is 2—3 pengőt ér.

Rozsomák.

A rozsomák vagy torkos borz (*Gulo luscus* L.) körülbelül 1 m hosszú s ebből 12—15 cm esik a farkára ; vállmagassága 40—50 cm. Orrán a szőr rövid és ritka, lábain erős és fényes, törzsén hosszú és bozontos ; combjai körül, a világos oldalsávokon és a farkán szálkás és nagyon hosszú. Feje teteje és nyaka barnásfekete ; háta alsaja és lába sötétfekete ; szeme és füle között világossárgás szürke s ugyanilyen színű sáv halad a válltól a törzs oldalán végig. Magyar neve az orosz rozomaha vagy rozomaka névből származik. A rozsomák földünk északi tájait lakja ; Észak-Európában, Észak-Ázsiában és Észak-Amerikában él ; ez utóbbi helyen elterjedésének legdélibb határa a 42° é. sz., míg Euráziában nem megy ilyen délre. Inkább éjjeli állat és az egértől kezdve a rénszarvasig mindennemű vadra vadászik. Megeszi a dögöt is. Roppant falánkságával és ravaszságával rengeteg bosszúságot okoz a vadászoknak, akik épen ezért nagyon gyűlölik. A vadász nyomán haladva, megeszi a csapdába került vadat, sőt a csapdába helyezett csalétket is megszerzi, oly módon, hogy addig kapar a csapda körül, míg az el nem csattan ; az ily módon ártalmatlanná tett csapdát néha messze elhurcolja. A nomád népek kunyhóiban is rengeteg kárt okoz. Még szerencse, hogy seholsem gyakori. A legtöbb gerezna Amerikából kerül forgalomba, bár a szibériaiak sokkal

jobbak és szebbek, mert világos foltjaik kevésbbé feltűnőek. Évente mintegy 2—3 ezer gerezna kerül forgalomba, darabonként 50—150 pengő értékben. A legtöbb rozsomákgereznát a bennszülöttek már a helyszínen megveszik és pedig olyan áron, hogy tovább szállítani nem érdemes. A kamcsatkaiak a fehéressárga színű gereznát becsülik a legtöbbre. Egyébként már OLAUS MAGNUS említi, hogy «bőre becses és nagyon szép fényű, különösen, ha művésziesen párosítják más színekkel. A bőréből csak hercegek és más nagy férfiak viselnek bundát, mégpedig nemcsak Svédországban, hanem Németországban is, ahol ritkasága miatt még sokkal drágább». A rozsomák bőrét a legtöbb helyen elsősorban babonából tartják és viselik; természetesen OLAUS MAGNUS óta Svéd- és Németországban a babonát illetőleg megváltoztak a viszonyok.

Borz.

Legnevezetesebb a közönséges borz *(Meles meles* L.) Egész testét meglehetősen hosszú, durva, csaknem sörteszerű, fényes szőrruha fedi. Színe hátán feketével vegyes fehéresszürke; az egyes szőrök szürkésfehérek, csak a szőr fehér vége előtt mintegy 2—3 cm hosszúságban feketék. Alsaja, valamint lábai is feketésbarnák. Feje fehér, de orrának mindkét oldalán egy-egy fénytelen fekete sáv kezdődik, amely kiszélesedve a szemen is keresztül vonul és a nyakon fokozatosan elenyészik. A borz teste 75 cm, farka 18 cm hosszú, vállmagassága körülbelül 30 cm. A borz igen sok földrajzi változatban egész Európában honos; ép úgy előfordul Ázsiában is. Magyarország csaknem minden erdős vidékén megtalálható, bár csekély számban.

A borz magavájta üregben magánosan él. Lakása tágas katlan, 4—8 kijárattal. Lakásában a legnagyobb rend és tisztaság uralkodik és azt a lehető legnagyobb

kényelemmel rendezi be; itt tölti életének javarészét, néha napokig hever és lakását csak éjjel hagyja el. Mindenféle rovarral, gilisztával, csigával és gyökerekkel táplálkozik, melyek után a földet is feltúrja. Néha az apróbb gerinceseket is zsákmányul ejti, LENZ szerint még a keresztes viperával is elbánik. Legfeljebb fácánosban, szőlőben és kukoricásban tehet nagyobb kárt. Az ősz vége felé, mikor már jól meghízott, lombot hord lakásába, puha vackot készít magának és téli álomra hajtja a fejét. Álmát többször megszakítja, míg tavaszszal újból előjön, hogy rendes életmódját folytassa. A borzot csapóvassal fogják, vagy kiássák lakásából; ezenkívül kotorék ebekkel űzik ki otthonából. A kutyákkal szemben bátran viselkedik, úgyhogy rendesen utánásással kell a kutyák segítségére sietni. Meglehetősen szívós állat, csak az orrára mért csapás végez vele rövidesen, egyébként a legerősebb ütésnek is alig van hatása. Az elejtett borz húsát megeszik, íze a disznóhúséhoz hasonló. Zsírját vagy megeszik, vagy kenőcsöt készítenek belőle. Szőréből készül a legjobb borotvaecset; a rövidebb szőrökből fogkefét készítenek. A hosszú fehérvégű szőröket a szűcsiparban is felhasználják és pedig az ezüstróka utánzat készítésénél. Évente mintegy 80—100 ezer gerezna kerül forgalomba, darabonként 5—10 pengő értékben. A gereznát utiládák, lószerszámok, ebnyakörvek bevonására, díszítésére használják.

Az ázsiai borzok közül említésre méltó a japán borz vagy mami *(Meles anakuma* TEMM.*)*, mely nagyobb mint a közönséges borz. Bundája alul feketésbarna, felül világosabb barna, amelyen a gyapjúszőr sárgás színe átüt. Orrától kezdve a fején és a hátközepén sárgás sáv vonul végig, oldala, valamint pofája sárgás. Szemét nagy fekete folt köríti. Az egyes szőrök rövidebbek és lágyabbak, mint a mi borzunké, bőre is vékonyabb; gyapjúszőre is lágy s ezenkívül nagyon tömött, miért is

a szűcsök a gereznát nagyon kedvelik és megfestve szkunk utánzatot készítenek belőle. Évente mindössze 1—2 ezer kerül forgalomba, darabonként 8—10 pengő értékben.

Az Észak-Amerikában élő borzok közül a szűcsiparban csak az amerikai borz (*Taxidea taxus* SCHREB.) gereznája játszik szerepet, mely Észak-Amerikát az 58° é. sz.-től dél felé egész Mexikóig lakja. Színe felül világos, feketével és fehérrel vegyes szürke, vagy szürkésbarna. Háta közepén fehér sáv fut végig. Feje a szem és áll alatt fehér, a szem előtt egy-egy fekete folt tarkázza. Alsaja egyszínű fehér, lábai feketék. Életmódja a mi borzénkhoz hasonló, tápláléka azonban COUES szerint, kizárólag húsfélékből áll. Bundája rendkívül puha és épen ezért értékes. Évente mintegy 5 ezer darab kerül forgalomba, darabonként 20—30 pengő értékben; egyes kiválóbb gereznáért azonban 40—80 pengőt is fizetnek.

Pami.

Ezen a néven csak a szűcs ismeri; az állattani irodalomban kínai borz (*Helictis ferreo-grisea* HILZH.) néven szerepel. Testhossza 35—40 cm, farka 20 cm hosszú. Bundája sötét palaszürke, hasa sárgásszürke; szőre selyemfényű, füle között s a vállon egy szélesebb hosszanti sáv van, mely a nyakszirttájon egészen vékony. A szemek között, a homlokon fehér folt díszlik. Gyapjúszőre világossárga. Bőre vastag. Az állat Közép-Kínában Chekiang, Hupeh, Kiangsu, Anhui és Kiangsee tartományokban él. A kínaiak fedőszőréből ecsetet készítenek, a visszamaradt gyapjúszőrös gereznát pedig bélésnek használják. Évente mintegy 150 ezer gerezna kerül BRASS szerint piacra, darabonkénr 8—15 pengő értékben. A gereznát mindössze 1900 óta hozzák forgalomba. A kínai kereskedők tévesen szürke marmotának nevezik.

Szkunk.

Szkunk néven három nemzetségbe tartozó állatok gereznája kerül forgalomba éspedig a szalagos szkunk *(Mephitis)*, a foltos szkunk *(Spilogale)* és a szuriló *(Conepatus)* nemzetség fajai. Mind a három közelrokon egymással és a menyétfélék családjába tartozik. Bűzmirigyeik igen nagyok, a végbélbe nyílnak és külön izmokkal szoríthatók össze. Minden mirigyben körülbelül mogyorónagyságú üreg van, melyben egy rendkívül kellemetlen szagú olajnemű folyadék található. Az állat mirigyizmainak összerántásával ezt a folyadékot permetszerűen több méternyire lövelheti ki. Pestisbűznek nevezték el ezt a szagot, mert akit az a szerencsétlenség ért, hogy a szkunk leföcskendezte, mindenki ép úgy kerüli mint a pestises beteget. Ez az illat annyira átható, hogy az elásott szkunk sírját még egy év mulva is meg lehet találni a szagáról.

A közönséges szkunk *(Mephitis mephitica* SHAW) 40 cm hosszú s körülbelül ugyanilyen hosszú a farka is. Ragyogó bundájának alapszíne fekete. Orrától kezdve egyszerű, keskeny, fehér csík vonul a szemei között, mely a homlokán folttá szélesedik, még szélesebb lesz a nyakán s végre a vállán két széles szalagra oszlik, melyek a fark hegyéig vonulnak, ahol ismét egyesülnek. A fark hosszában két széles fehér sáv fut le, vagy pedig a fehér és fekete szín szabálytalanul keveredik rajta. A fehér szín elrendeződése ezen a fajon a legváltozatosabb. Vannak közöttük olyanok, amelyek — a homlokot kivéve — tiszta feketék és akadnak olyanok is, melyek fehér csíkjai között alig marad egy kis feketeség ; a két véglet között természetesen sok az átmenet. A szőrzet mindig lágy, selymes és ragyogó. Újskócióban, Quebekben, Ontariótól délfelé Virginiáig és nyugat felé Indianáig található. Az amerikaiak a gereznát, tekintet nélkül a

minőségre, szín szerint osztályozzák. Londonban minőség szerint osztályozva kerül piacra.

A legnagyobb ismert szkunk a hudsoni (*Mephitis hudsonica* RICH.), mely Kanadában a Hudson-öböl környékén él és testhossza az 1 métert is meghaladja. Bundája sűrű, hosszúszőrű, csak világos és barnaszínű. Ebből évente 3—12 ezer drb kerül forgalomba. Az elsőrendű téli gerezna húsosfele vörösessárga, a másodrendű nyári gereznáé sötétzöld. A kereskedelemben keletinek nevezett szkunk, a szűcsök «cakkos» szkunkja (*Mephitis dentata* BRASS) az Alleghanie-hegység és Konnektikut között él. Meglehetősen kicsi állat, bundája finomszőrű és sötét. Fehér csíkjai, ahelyett hogy a törzsön ismét egyesülnének, hirtelen szögben előrefelé fordulnak, amiáltal a hát oldalán egy-egy «cakkot» képeznek. A felsoroltakon kívül még 12 faját ismerjük a szkunknak, melyek mind Észak-Amerikában élnek. A szkunknak ez a sokfélesége az árban is megnyilvánul. Aránylag a rövidvillás és sötétfeketeszínűek a legdrágábbak. BRASS a piacra kerülő gereznák számát 2 millióra becsüli, melynek háromnegyede Európában, legnagyobbrészt Németországban, kerül forgalomba, darabonként 10—40 pengő értékben. A szkunknak állandóan egy kis jellemző szaga van, amely a kidolgozott bőrön legfeljebb csak nyomokban érezhető. «A nyersbőrraktár illata, különösen ha a nap is rásüt, cseppet sem emlékeztet a jószagú Arábiára» — jegyzi meg BRASS.

Amerikában a szkunkot, minthogy igénytelen és szapora állat, tenyésztik is és tenyésztés nagyon is kifizető. Fogságban megszelídül és mirigyeit csak akkor használja, ha verik vagy megijesztik. A fogságban hússal, kis madarakkal, egerekkel etetik. A farm egyébként egy körülbelül 50 holdnyi gondosan bekerített terület, ahol a szkunkok szabadon járhatnak. 40—50 állattal kezdik a tenyésztést, amelynek egy negyede hím. Két év mulva

már az állatok egy része leölhető. Villanyos árammal végzik ki őket, hogy ne legyen idejük a bűzmirigyet kiüríteni. 50 hold területen legfeljebb 20.000 szkunk tartható. A piacon levő gereznáknak körülbelül egy negyede farmokról kerül a forgalomba.

A foltos szkunkot *(Spilogale)* a szűcs líraszkunk vagy civetcat néven ismeri. Tizennégyfajta ismeretes, amelyek Közép-Amerika északi és Észak-Amerika déli részein találhatók. A hím mindig nagyobb a nősténynél. Életmódjukról keveset tudunk. Sokkal fürgébb nagyobb rokonainál és bokrokra és alacsony fákra is felmászik. Természetes üregekben, faodvakban tanyázik, ha nem akad ilyenre, akkor a bozótban ás magának földalatti lakást. Tápláléka rovarokból kerül ki, különösen a sáskát, szöcskét és méhet kedveli. Megeszi az egeret, apróbb rágcsálókat, gyíkot, sőt a kagylót is és ha szerét teheti, a madártojást is elpusztítja. Ellenségeivel szemben bűzmirigyeivel ugyanúgy viselkedik, mint a szalagos szkunk. Gereznáját négy hosszanti sáv jellemzi, mely fejétől a farkáig halad, azonban oly módon, hogy megszakad ; a sáv a vége felé rendesen apró foltokra bomlik. A két középső sáv rendesen keskenyebb, mint a külső. Alapszíne ragyogó fekete, az egyes szőrök rövidebbek és lágyabbak, mint a szalagos szkunké. Bőre is vékony. A fark hosszát leszámítva egyik faja sem nagyobb 20 cm-nél. Gereznájából bundabélést készítenek ; évente 100—200 ezer kerül forgalomba, darabonként 3—10 pengő értékben.

Dél-Amerika legnagyobb részében előfordul az a bűzösborz, amelyet a braziliaiak szurilónak neveznek. Színe és mustrázata rendkívül változó. A feketésszürkétől és feketésbarnától a fényes feketéig mindenféle árnyalatú. A fehérsávok a homlokon kezdődnek s körülbelül ujjnyi szélességű sötét elválasztósáv közbeékelődésével egészen a farok tövéig húzódnak. A sávok néha annyira kiszélesednek, hogy a köz elvész, ritkább esetben pedig a fehér

szín marad el teljesen. A fark vége rendesen fehér, vagy pedig fehérrel kevert fekete, vagyis szürke. Életmódjában nem különbözik lényegesen a többi szkunkfélétől. Pestises váladékának szaga hihetetlenül erős és átható. A befecskendezett ruha bűze még többszörös mosás után is oly erős, hogy az egész ház tele van vele. Dél-Amerikában egy egész sereg szurilófaj él, szurilógerezna azonban aránylag kevés kerül forgalomba. Argentinából évente mintegy 100.000 darab jön a piacra, amelyek közül a mendozzaiak és cordovaiak a legjobbak. A gereznát jellemzi, hogy kicsi, félakkora vagy még kisebb, mint az északamerikai szkunké.

Vidra.

A vidraprémet szolgáltató állatok a menyétfélék családjába tartoznak ; megnyúlt lapos törzs, lapos tömpeorrú fej, rövid kerekded fül, rövid végtagok és valamennyi ujjat összekötő úszóhártya jellemzi őket. Farkuk többé-kevésbbé lapos, bundájuk rövid, tömött és fényes. Mind folyóvizek és tengerek lakói. Ausztrália kivételével a földkerekség minden táján előfordulnak. A vidra nemcsak jó úszó, hanem a víz alatt is ügyesen mozog. Bár lába rövid, mégis gyors futó, erős, bátor, sőt vakmerő állatok.

Európában csak a közönséges vidra (*Lutra lutra* L.) él, amely egyébként Észak-Afrikában, Észak- és Közép-Ázsiának legnagyobb részében is otthonos. Elterjedésének keleti határa Ázsiában az Amur-folyó, délen a Himalája északnyugati lejtője. Észak felé általában a sarkkörig terjeszkedik. Hazánkban széltében elterjedt. Leginkább kedveli a félreeső, meredek, alámosottpartú vizeket, ahol vízparti fák gyökérzete között alkalmas búvóhelyre talál. A Magyar Nemzeti Múzeum legnagyobb példánya 120 cm hosszú, amelyből 40 cm esik a farkára. Tápláléka elsősorban hal és rák, másodsorban béka,

vizipocok, vizimadarak és ezek tojásai. Halpusztításával rengeteg kárt okoz, mert ahol vidra van, ott a haltenyésztés majdnem lehetetlen. Nálunk legkedveltebb hala a ponty és pisztráng, melyből naponként legalább egy kilogrammot fogyaszt. Irtása lesen lövéssel, egyébként csapóvassal történik. Leghamarabb vasba kerül a vidra azokon a helyeken, ahol étkezés, leselkedés és ürítkezés végett gyakran megfordul.

Európában a legjobb vidraprémet Skandinávia szolgáltatja. A skandináviai gerezna tömött, gyapjú- és fedőszőre sötétbarna és eléggé puha is. Hossza farok nélkül a 150 cm-t is meghaladja és a jobb darabokért 125 pengőt is fizetnek. Németországban a legjobb gerezna a bajorhegyvidékről kerül ki. A többi európai országokból származó gereznák gyapjúszőre kevésbbé tömött. Évenként mintegy 30 ezer vidragerezna kerül forgalomba, darabonként 70—125 pengő értékben. A vidraprémet különösen az északi népek kedvelik s minthogy rendszerint már a helyszínén jól megfizetik, az északi bőrök egy része kivitelre sem kerül. A vidragereznát természetes állapotában kevés helyen használják föl; rendesen a fedőszőröket eltávolítják belőle és festve vagy festetlenül kerül a szűcsökhöz.

Az ázsiai vidrafajok közül kereskedelmi szempontból még a legjelentősebb a kínai vidra (*Lutra sinensis* GRAY), amely a Jangtsekiang-folyó mellékén található. Színe világos szürkésbarna, feje, nyaka és melle fehér Rövid tömött gyapjúszőre sárgásszürke, fedőszőre sima és rövid. A fejlett állat gereznája mintegy 80 cm, farka 30—40 cm hosszú. Évente mintegy 25.000 kerül a forgalomba, darabonként 25—30 pengő értékben.

A legjobb vidraprémet az északamerikai fajok szolgáltatják, melyek amerikai vidra, de még gyakrabban virginai vidra néven kerülnek forgalomba. Amerika legészakibb tájain él a kanadai vidra (*Lutra canadensis*

KERR). Bundája rendkívül tömött, fedőszőre hosszú és ragyogó sötétszínű. A legjobb gerezna a labradori, mely majdnem fekete. Újfundlandban is egy rendkívül becses bundájú vidra él, a *Lutra degener* BANGS, melynek szőre rendkívül finom és majdnem fekete; egy-egy darab 450—550 pengőt is megér. Érdekes, hogy az északamerikai vidrák közül csak a nyugati partokon élők világosabb színűek, a többiek átlagban mind sötétebbek, mint a mi közönséges vidránk. BRASS szerint a Hudson-öböl környékéről 10.000, az Egyesült-Államokból pedig 12.000 kerül forgalomba. Az erős kereslet következtében számuk erősen megfogyott, úgyhogy vadászatát a törvény ennek megfelelően erősen korlátozza. A gerezna ára darabonként 125—550 pengő között váltakozik. A sötét gereznát természetes állapotában dolgozzák fel éspedig főképen férfikabát gallérokat készítenek belőle; a világosabb színű, de jóminőségűeket megfestik. A gyengébb minőségű vagy hibás gereznából először eltávolítják a fedőszőröket és szílszkinszerűleg megfestve, mint szílvidrát hozzák forgalomba; egy szílvidráért 110—200 pengőt is elkérnek.

Legújabban Afrikából is küldenek vidragereznát piacra és pedig évenként fokozódó mennyiségben. A nagykereskedők «Congóvidra» néven hozzák forgalomba, darabonként 40—90 pengő értékben. A legtöbb afrikai vidrának nincs vagy nagyon kevés a gyapjúszőre, ezért olcsóbbak a többinél.

Kamcsatkai hód.

A kamcsatkai hódnak nevezett prémet a tengeri vidra (*Latax lutris* L.) gereznájából készítik. Ez a legdrágább prém, darabjáért 9—10 ezer pengőt is fizetnek. A tengeri vidra kizárólagosan a tengerek lakója. Hátsó lába a vizi-élethez legalább olyan mértékben módosult, mint a fókáé. Bundája hosszú merev, fehérhegyű, barna nemez-

szőrökből és rendkívül finom, sűrű, bársonyos gyapjúszőrökből áll.

A tengeri vidra a Csendes-óceán északi részén otthonos és észak felé a Behring-szorosig található. Az amerikai partok mentén gyakoribb, mint az ázsiai partokon. ELLIOT szerint a legtöbb tengeri vidrát aránylag kis területen — az Aleuták első szigetétől Unimaktól keletre és Alaszka-félszigetétől délre — ejtik el. A vadászat főhelye a teljesen lakatlan Szanak-szigete és a Csernabur-szigetcsoport. Június, július és augusztus hónapokra mintegy 50—60 férfit, 20—30 bőrből készült lélekvesztővel együtt szállítanak a prémkereskedők Szanakra, akik itt óriási nélkülözések árán űzik a vidravadászatot. Ha szerencséjük van ez idő alatt 40—50 vidrát is elejtenek. 1912 óta azonban a vidravadászatnak ez a módja szünetel. Az amerikai partok mentén ugyanis teljesen beszüntették vadászatát és az eleintén 1918-ig tervezett tilalmat további bizonytalan időre meghosszabbították. Így remélhető, hogy a már kiveszőben volt érdekes és értékes állat újra megfelelően elszaporodik.

A tengeri vidrának csak egyetlen alfaja ismeretes és pedig a kaliforniai partok mentén élő *Latax lutris nereis* MERR., mely világosabb és sárgásabb színű ; ez a partok mentén délfelé az é. sz. 8 fokáig is elkalandozik, míg a fentebb említett törzsfaj az é. sz. 50—60 foka között él.

1820-ban még mintegy 20.000 gerezna került a piacra, 1891-ben már csak 3000, míg az utóbbi években mind össze 40—50 darab. A legértékesebb gerezna egyenletesen ezüstözött tiszta fekete, valamivel olcsóbb a nem ezüstözött tiszta fekete ; ezután árban az ezüstözött barna, majd a tiszta barna következik, míg legkevesebbet a barnásszürke ér. A gereznából csak férfibunda-gallérokat készítenek. A legnagyobb gerezna mintegy két méter hosszú és egy ilyenből 6 gallért készítenek. A legtöbb gerezna azonban csak 120—150 cm hosszú.

Róka.

A föld minden részéből annyiféle rókagerezna kerül forgalomba, hogy legjobb ha elterjedésüket véve alapul, világrészek szerint tárgyaljuk őket.

Az európai rókagereznák közül legjobb az északi rókáé, melyet BRASS *Vulpes septentrionalis* néven vezetett be az irodalomba. Bundája finom, selymes, hosszú és tömött ; talpa sűrűn puhán szőrözött. Mellső és hátsó lába egyformán a csukló-, illetőleg bokáig fekete. Farka hosszú és bozontos, nagyobb mint a mi rókánké. Hasa és farka vége fehér. Az állat Norvégiában él és gereznája körülbelül háromszor annyit ér, mint a mi rókánké, vagyis 70—180 pengőbe kerül. A finn róka gereznája ugyanilyen nagy és jó, csakhogy világos sárgásszínű. A kettőből együttesen mintegy 10 ezer kerül évenként forgalomba. BRASS szerint a svéd róka — bár gereznája jóminőségű — nem az északi, hanem a közönséges rókához tartozik. A közönséges róka (*Vulpes vulgaris* BRISS.) gereznája durvább, nem egyszínű vörös, hanem különösen hátsó felén szürkésfehér szőrökkel erősen kevert. Talpa is alig szőrözött. A legjobb közönséges róka a hegyvidékekről, Svájcból kerül ki ; ezzel csak a svéd és északnémetországi vetekszik. A kurlandi róka is híres, színe ragyogó mélyvörös, szőre nagyon finom. Franciaországból nagyon gyenge minőségű rókagerezna kerül ki. Itáliában a rövidszőrű fekete hasú *Vulpes melanogaster* BPT. él. Ehhez hasonló a hosszabb szőrű kormos róka is, amely Magyar- és Németországban is előfordul. A galicai és orosz rókát a kereskedelemben podoliai vagy fakórókának is nevezik, minthogy világos sárga színű. Nem tévesztendő ez össze az északoroszországi rókával, mely tiszta vörös színű és szőre is feltűnően finom. Általában véve a legszebb vörös az északi róka, délfelé pedig mindig több és több fakóárnyalat vegyül a vörös színbe. Hasonló-

képen szebb és jobb a hegyvidéki gerezna és mindig a legkevesebbet ér a síkvidéki.

A közönséges rókából évente mintegy 800—900 ezer darab kerül forgalomba, amelynek körülbelül egyharmada németországi. Átlagban 40—55 pengőt ér darabonként, de a kicsit jobbminőségű hegyirókáért 55—70 pengőt is elkérnek. Rókagerezna az európai országok közül csak Angliából nem kerül piacra, nem azért, mintha ott nem volna róka, hanem azért mert ott kutyafalkával vadásszák; a bekerített és utolért rókát pedig a falka széttépi. A vadászatnak ezt a módját oly szenvedéllyel űzik és annyira népszerű, hogy a rohanó falka előtt akárhányszor még a vonat is megáll és megvárja, míg az üldözők a sínen átvonulnak. Angliában, ha valaki fegyverrel ejt el egy rókát, azt mint közönséges rókagyilkost kiközösítik a társaságból.

Az ázsiai rókák közül legtöbbet ér a kamcsatkai és a keletszibériai. Az előbbi élénk ragyogóvörös, az utóbbi világosabb színű. Mind a kettő a legnagyobb fajták közé tartozik, gereznájuk pedig rendkívül tömött és finom. Gereznája 150—300 pengőt is megér, évente mindössze egynéhány ezer kerül forgalomba. Ezenkívül Szibéria többi részéből 60 ezer gerezna kerül a piacra, azonban darabonként csak 80—150 pengő értékben. Ezek is vagy vörös, vagy világos színűek. Nagyon keresett áru a mongol róka is. Gereznája meglehetősen nagy, dúsan szőrözött, erősen fejlett nagy bozontos farkkal. A gerezna 80—150 pengőt ér. Dél-Kínában a *Vulpes hoole* SWINH. él, amelyből 15—20 ezer kerül Európába. A japán róka (*Vulpes japonica* GRAY) gereznájának árát — melyből 50.000 jön forgalomba — erősen csökkenti, hogy hasán is fel van vágva és bundája is kicsiny; mindössze 10—15 pengőt ér. Említésre méltó rókafaj még az orosz steppéken élő karagan róka. (*Vulpes karagan* ERXL.) Bundája egészen világos sárgásszínű, hasa fehér, farka kicsi, egészen fehéres, egyes fekete szőrökkel kevert. Körülbelül 150.000 kerül belőle

az európai piacra s ezenkívül többszázezer rókafark is kerül kivitelre. A gerezna 18—32 pengőt ér.

Ausztráliában eredetileg nem élt a róka. Amikor az ausztráliai kormánynak a betelepített és hihetetlen mértékben elszaporodott üregi-nyúl annyi kellemetlenséget okozott, kísérletképen, mint az üregi nyúl természetes ellenségét, a közönséges rókát is betelepítették. Az Angliából importált állatok a kímélet következtében alaposan elszaporodtak, úgy hogy ma már évente több mint félmillió darab ausztráliai rókagerezna kerül a piacra. Érdekes, hogy Ausztráliában az állat törpébb lett, szőre is megrövidült, színe pedig rendkívül változó ; gereznája az európainak csak a felét éri.

Amerikában is bőségesen találkozunk rókafajokkal. Ezek közül legértékesebbek a labradoriak és alaszkaiak, a legolcsóbbak a kadiaki róka és a prérividék világos fajtái. Érdekes különben, hogy Kadiak-szigetének egészen sajátságos állatvilága van s az itt élő emlősök bundája feltűnően durva. A sok amerikai rókafaj közül említésre érdemes a labradori róka (*Vulpes rubricosa* BANGS), mely nagyságával, finom és sötétvörös bundájával feltűnően kiválik a többi közül. Hasonlóképen jó az alaszkai róka (*Vulpes alascensis* MERR.) is, melyet az előző tulajdonságokon kívül, a nyak és válltáján majdnem sörényszerűen fejlett szőrzet jellemez. A Hudson-öböl társaság szín szerint — sötétvörös, vörös és fakó — csoportosítva hozza piacra a gereznákat. Az is érdekes, hogy Amerikában ép úgy találhatók feketehasú rókák, mint Európában, csakhogy ott az ilyent basztard-rókának nevezik. Az amerikai róka már nem a ravaszság mintaképe. Amerikában évente mintegy 170—200 ezer rókát ejtenek el, melynek csak fele jut el Európába ; a gerezna ára darabonként 150—300 pengő között váltakozik.

Dél-Amerikában is élnek rókák, melyek közül a pampa-róka vagy zorra (*Cerdocyon azarae* WIED) és alfajainak

gereznája játszik a prémkereskedelemben nagyobb szerepet. A pamparóka teste 76 cm, farka 35 cm hosszú. Színe általában sárgás ezüstszürke, farka sötétszürke és feketehegyű ; lába kívül szürke, belül vöröses. Szőre meglehetősen hosszú, különösen a nyaktáján, ahol majdnem sörényszerűen meghosszabbodott. Gereznája sakálszerű s ép ezért néha a kereskedelemben argentiniai sakál néven szerepel. A hozzá tényleg nagyon hasonló, de nagyobb braziliai sakál *(Lycalopex thous* L.) bőre nem kerül forgalomba. A zorra hazája egész Dél-Amerika, a Csendes-óceántól az Atlanti-óceánig, az Egyenlítőtől Patagonia déli csúcsáig. Nyáron és ősszel egyedül, télen és tavasszal párosan él. Este indul zsákmánya után, mely főképen nyúlnagyságú emlősökből és más gerincesekből kerül ki. A baromfinak kész veszedelme és az újabban Európából betelepített mezei nyúl is könnyű zsákmánya. Az elejtés vidéke szerint osztályozott gereznából 50—60 ezer kerül évente forgalomba, darabonként 8—12 pengő értékben.

A gereznatermelés szempontjából valamivel fontosabb a patagoniai róka *(Cerdocyon griseus* GRAY) és alfajai. Nagyobb a pamparókánál, de kisebb a mi közönséges rókánknál. Bundája nagyon finom egyenletesen szőrözött, sörény nélküli. Gyapjúszőre szürkéskék, fedőszőre fehér és feketével gyűrűzött sárga. Nyaka vörhenyessárga, hasa vörhenyes fehérszínű. Farka felül feketés, alul vörhenyes, csúcsa fekete. Alfajait az előfordulás hely után nevezi meg a prémkereskedő ; így megkülönbözteti a Rionegro, Santa Cruz, Mendoza stb. rókát. A patagoniai róka és alfajainak gereznájából évente mintegy 100.000 drb kerül forgalomba, darabonként 15—25 pengő értékben.

A róka gereznája általában véve ritkán kerül természetes állapotában feldolgozásra, legtöbbször megfestik és pedig valamilyen divatos rókaprémt készítenek ily módon belőle. Külön kereskedelmi cikk a rókafark is.

Egy amerikai rókafarkért 8—10 pengőt, egy európaiért 4—5 pengőt, a karagan rókafarokért pedig körülbelül 2 pengőt fizetnek. A régi magyar középosztálynál a rókatorkos és rókamálos menték, garnáciák, tunikák divatoztak. Keleten a rókatorkot és a rókamálát — a gerezna hasi részét — még ma is kedvelik és bundabélést csinálnak belőle.

Ezüstróka.

Az ezüstróka az amerikai vörösrókának (*Vulpes fulva* DESM.) vadon is előforduló, ma azonban már széltében tenyésztett színváltozata. Az amerikai vörös róka színe, különösen az északibb tájakon, nagyon variál és pedig a vöröstől a tiszta feketéig minden színárnyalatban előfordul. Az árnyalatok között elég jól meghatározható négy típust különböztetnek meg, a vöröst, a keresztest, az ezüstöt és a feketét. A vadon élő amerikai vörösróka egy alomból származó kölykei között esetleg mind a négyféle színváltozat megtalálható. A vörös vörhenyesszürkével és barnával kevert halavány vagy sötét vörössessárga. A keresztesrókán a vörhenyessárga szín csak a háton, a vállakon és a fejen marad meg, itt is részben fedve fekete nemezszőrökkel; egyébként — farka fehér végét kivéve — tiszta fekete. Az ezüstróka fényes, ezüstözött fedőszőrökkel egyenletesen hintett tiszta fekete; farka vége fehér. A fekete rókának csak a farka vége fehér, ezüstözött fedőszőrei nincsenek.

Az ezüstróka eredeti hazája Kanada, a terjedő kultúra azonban Amerika legészakibb tájaira szorította vissza. Gereznája már régen is a legértékesebbek közé tartozott s így számuk a folytonos üldözés következtében alaposan megfogyatkozott. Tenyésztésével 1887/88 óta foglalkoznak rendszeresen. Az első ezüstróka-telepet DALTON és OULTON rendezték be a Prinz Eduárd-szigeten, ahonnan később a Savage-szigetre költözködtek. Mintegy 16 évi

fáradságos munka után sikerült az ezüstrókát «tiszta vérben» kitenyészteni; az ilyen tisztavérű ezüstróka már nem üt színben vissza őseire. 1890-ben még csak a Dalton—Oulton-féle telep volt Amerikában, ma az ezüstrókafarmok száma ugyanott 4000-re becsülhető és ezenkívül Európában is legkevesebb 1000 tenyésztelep található. Régebben a tenyészállatok eladása volt a telepek legfőbb gondja, mert ez járt a legtöbb haszonnal, ma már tenyészállat eladásból nem tudnának megélni s így a legtöbb farm eredeti hivatását, a gereznatermelést űzi.

A farmokon tenyésztett állatok gereznája sokkal jobb a vadonban elejtett ezüstróka gereznánál. S ez nagyon természetesen van így, mert állandó ellenőrzést csak a tenyésztő gyakorolhat állatai fölött, a prémvadász soha. A vadász akkor szerzi meg zsákmányát, amikor lehet, a tenyésztő akkor fejti le állatáról a gereznát, amikor az a legszebb. Egyes tenyésztők szerint a bunda egy évben csak 3 napig pompázik teljes díszében. Az ezüstrókatenyésztés csak akkor lehet eredményes, ha jó tenyészanyag felett rendelkezünk. Kanadában kétféle főtípust ismernek. A «Standard strain» — a Princ Eduárd-szigetek állata — rövid, összenyomott testű állat, kifogástalan, rendkívül finom, selymesprémmel. Az «Alaska strain» hosszú, magas állat, kevésbbé értékes gereznával; ezenkívül ez utóbbi mindig hajlamos a rőtességre. Az ideális ezüstróka gereznája egyenletesen tömött, selymes és sötétkékesszürke; a fedőszőrök ragyogóak, hosszúak és sötétacélkék színűek; az ezüstözött szőrök ezüstje fémesen csillogó, a szőrök vége mély feketeszínű. Minél erőteljesebb a fark, annál szebb, fehér vége legalább 5—12 cm hosszú. A leghíresebb ezüstróka-törzsek a DALTON-, OULTON- és TUPLIN-féle. A Dalton-törzsből származó állatokat sötét, mély feketeszínük jellemzi. Az Oulton-törzs állatain a nyak fedőszőre csodálatos szépségű és finomságú. A Tuplin-törzs állatai csodálatosan ezüstö-

zöttek, valamint a bunda selymes lágysága a feltűnő. Tenyésztés közben az ezüstözés generációról generációra fokozódik vagyis az állatok a teljes ezüstözöttségre hajlamosak; ép ezért minden tenyésztelepen tiszta fekete rókát is kell színjavítás celjából tartani.

Amerikában minden kifogástalan állathoz háromféle okirat tartozik és pedig a Bureau of Fox Standard, Boston, Mass. értékbecslő lapja, az American National vagy a Canadian National Fox Breeders Association hiteles törzskönyvi kivonata és végül ugyanezen egyesület valamelyikének egészségi bizonyítványa. Az oly gyakran ajánlott amerikai közjegyzői okirat nem ér semmit, mert annak kiállítása egyszerű bemondás alapján történik. Az ezüstróka tenyésztéséhez hűvös ősz, legalább 3 hónapig tartó havas, hideg tél és aránylag enyhe tavasz szükséges. A meleg nyár nem befolyásolja a gerezna fejlődését, különösen akkor nem, ha a szeptember és október hónap elég hűvös ahhoz, hogy a téli bunda kialakulását kedvezően befolyásolja. Ezek a feltételek Közép- és Észak-Európa hegyvidékein általában megvannak s így érthető, hogy a legtöbb európai tenyésztelep sikeresen működik.

Az ezüstróka prémet az ezüstözés foka szerint osztályozzák. Hatféle változatot különböztetnek meg és pedig: fekete vagy 0 ezüst, extrasötét vagy 1/8 ezüst, sötét vagy 1/4 ezüst, ezüst vagy 1/2 ezüst, világos vagy 3/4 ezüst, extravilágos vagy 1/1 ezüstöt. A változatokon belül van I., II., III. és IV. rendű prém. A változatok közül a középezüstöt kedvelik a legjobban. 1925-ben a gerezna ára a következőképen alakult: vörös 120—300, keresztes 200—700, ezüst 350—2500 pengő darabonként,* a tiszta fekete gerezna aránylag nagyon olcsó — 150—300 pengő —, minthogy a feketerókát ma már festéssel igen

* 1930 tavaszán az ezüst 180—3900 pengő darabonként. Divatos és így a legdrágább a 3/4, ezután pedig az 1/1 ezüst.

tökéletesen bírják utánozni. Évente mintegy 10—15 ezer ezüstrókagerezna kerül forgalomba, melynek legnagyobb része tenyésztett.

Hazánkban legelőbb a dőri uradalom, majd az állam Gödöllőn rendezett be ezüstrókatenyészetet. A gödöllői telep BÉKESSY JENŐ közleményei szerint igen sikeresen működik.

Az ezüstróka vadon az Aleuti-szigeteken is előfordul, csakhogy ott nagyobb és erősebb, mint a kontinensen; szőrözete hosszú, durva, minősége leginkább a farkaséhoz hasonlít. A kereskedelemben sitka-róka vagy kadiakrókának nevezik és gereznája legfeljebb 250—300 pengőt ér. Ehhez nagyon hasonló a Szibériában vadon élő ezüstróka is, melynek fekete színe mindig palaszürke vagy ólomszürke árnyalatú. Ezüstözött feketeróka elvétve bár, de hazánkban is előfordul. Ez természetesen a mi durvábbszőrű vörösrókánk ezüstözött színváltozata. Egy ilyen ezüstözött róka 1897-ben a veszprémvármegyei Akáról került a Nemzeti Múzeumba, mint ESZTERHÁZY BÉLA gróf ajándéka. Igen érdekes, hogy ugyanott tavaly (1929-ben) is ejtettek el egy ugyanilyen ezüstözött rókát, amely ŐRY SÁNDORhoz, a Nemzeti Múzeum preparátorához került kidolgozásra. Úgylátszik tehát, hogy érdemes volna az akai rókákkal egy kicsit a tenyésztés szempontjából is foglalkozni, hátha egy értékes magyar ezüstfajtát lehetne kicsiholni belőlük.

Sarki róka.

A szakirodalomban a fehér sarki róka és kékróka, mint egy- és ugyanazon faj, a jegesróka (*Alopex lagopus* L.) kétféle színváltozata szerepel. LOMER és BRASS híres prémszakértők egyaránt azt vallják, hogy a sarki róka és kékróka külön fajba tartoznak. Nézetüket azzal igazolják, hogy vannak vidékek, ahol csak sarki róka él, más helyen

meg csak kékróka található ; ahol pedig együttesen fordulnak elő, ott a fehér és kék nagyságban is különböznek egymástól. Vannak helyek, ahol a fehérróka a nagyobb, más helyen viszont a kékrókák a nagyobbak. RAITSITS a kék- és sarki róka színét a beltenyésztéssel hozza kapcsolatba és azt mondja, hogy a «fajtiszta kékrókák fokozott rokontenyésztése a legnagyobb valószínűség szerint fehér vagy nem teljesen albinó utódok keletkezésére vezethet». Fokozott rokon tenyésztés azonban a vadonban csak egyes szigeteken lehetséges és aligha beszélhetünk például Grönlandban vagy egész Észak-Amerikában ilyesmiről. Másrészt az is kétségtelen, hogy ma számos kékróka-tenyésztelep is van, mely mind sikerrel működik. A kékróka-farmokon szerzett tapasztalatok sem igazolják RAITSITS feltevését.

Kétségtelen azonban, hogy ma már a törzsfajnak is számos alfaját ismerjük. Igy a Spitzbergákon, Izlandon és Grönlandon az *Alopex lagopus spitzbergensis* BARR. HAM. él, melyet grönlandi sarki róka néven ismer a kereskedelem. Gereznája mintegy 60 cm hosszú, rendkívül tömött, hosszú és selymesszőrű. Évente 1000—2000 kerül ebből forgalomba. A labradori sarki róka (*Alopex lagopus ungava* MERR.) gereznája is kitűnő, csakhogy jóval nagyobb a grönlandinál. Az amerikai Északi-Jegestenger partjain élő fehérróka, az *Alopex lagopus innuitus* MERR. gereznája is nagy, csakhogy durvábbszőrű. Ehhez hasonló az alaszkai fehérróka (*Alopex lagopus kenaiensis* MERR.) gereznája is. Feltűnően durvaszőrű a kadiaki fehérróka (*Alopex lagopus hallensis* MERR.). A felsorolt alfajok téli, hófehér gereznája az értékes. Amerikából évente mintegy 30—35 ezer sarki róka kerül forgalomba ; ebből 20—30 ezret a Hudson-öböl társaság hoz piacra. Ezenkívül évente mintegy 60 ezret szállítanak Oroszországból is külföldre, amelyek közül a Jeniszei- és Jakutszk-környékiek a legjobbak ; az orosz sarki rókák

között sok a sárgás árnyalatú. A sarki róka gerezna ára 150—450 pengő között váltakozik.

A kékróka ugyanazon a tájékon él, ahol a sarki róka. De ahol sarki róka van, nem okvetetlenül kell kékrókának is lennie. A grönlandi kékróka kicsi, gereznája világos és rőtes árnyalatú. Az izlandi még kisebb, szép kékszínű, de durvábbszőrű. Évente mintegy 500—1000 darab kerül mindkét fajtából Kopenhágában piacra. Labradorban is él kékróka, mely az ottani fehér sarki rókánál jóval kisebb. Színe a világoskéktől a vörösbarnáig változó, elvétve sötétkék is akad közöttük. Szőre rendkívül finom, bundája tömött; évente mintegy 100 darabot ejtenek zsákmányul. Alaszkából 3000—4000 drb és többnyire szép sötétkékszínű, egy kissé durvaszőrű kékróka gerezna kerül ki. A Pribiloff-szigeteken egy külön megnevezett kékróka fajta él, az *Alopex lagopus pribilofensis* MERR., amelyet a szigetlakók oly módon ápolnak, hogy az már tenyésztésnek is vehető. Évente 500 gereznát küldenek a piacra. A kékróka-gerezna ára átlagban darabonként és minőség szerint 150—600 pengőbe kerül.

A kékróka a prémtenyésztőknek majdnem annyira kedvelt állata, mint az ezüstróka. Hogy mégis kevesebben foglalkoznak tenyésztésével, annak az az oka, hogy tenyésztése csak egészen hideg éghajlat alatt lehetséges. A tenyésztésre a Behring-tengeri apró szigetek bizonyultak a legjobbnak. Kékróka-tenyésztelepeket azonban nemcsak itt, hanem egész Észak-Amerikában, Észak-Európában, sőt Németország északi részeiben is találunk. Magyarország éghajlata kékrókatenyésztésre nem alkalmas.

Kitróka.

Az amerikai kitrókának a *Vulpes velox* SAY a tipikus képviselője. Teste 60 cm, farka 30 cm hosszú. Bundája rövidszőrű, finom gyapjas, tömött. Színe hátán vörhenyes

sárgásszürke, hintve fehéren gyűrűzött fedőszőrökkel; oldalán halvány vörhenyes, hasa fehérszínű. Feketehegyű farka felül vörhenyesszürke, alul világosabb; füle kívül vörhenyes, belül fehér. Az állat rendkívül ügyes, igen jó futó. Tápláléka elsősorban apró rágcsálókból kerül ki. Több alfaja ismeretes, amelyek Kanadától kezdve Kaliforniáig találhatók. Évenként 1500—2000 gerezna jön a forgalomba, darabonként 20—40 pengő értékben.

Az ázsiai rókák közül az amerikai kitrókához legjobban hasonlít a korzak (*Alopex corsac* L.). Teste 55—60 cm, farka 20—25 cm hosszú. Bundája rövidszőrű, tömött, de korántsem oly puha, mint az amerikai kitrókáé. Alapszíne kékesszürke; háta vörhenyes színű, a fedőszőrök csúcsa előtt levő ezüstfehér gyűrű következtében általános színe inkább fakófehér; oldalán világos fakósárga, hasa fehér. A korzak a Kaspi-tó környéki pusztaságoktól Mongoliáig található; csak sivatagi vagy pusztai jellegű vidéken tartózkodik, erdőkben vagy hegyekben sohasem él. Tápláléka apró rágcsálókból áll. Állandó tanyája nincsen, legfeljebb a kibővített marmota tanyán húzódik meg. Ilyen kibővített marmotalyukban néha több korzak található. A korzákat tanyája elé helyezett csapdával vagy hurokkal fogják, vagy kifüstölik odujából és kutyákkal agyonhajszoltatják. Vadászsólyommal is szívesen vadásznak rája. Az ázsiai kitrókákhoz sorolják még a Tibetben élő *Alopex ferrilata* HODGS., a Nyugat-Kínában élő *Alopex eckloni* PRJEWALSKI és a Beludzsisztán és Afganisztánban élő *Alopex cana* BFD. nevű fajokat. Ázsiából évente mintegy 60.000 kitróka gerezna kerül forgalomba, darabonként 10—15 pengő értékben.

Szürkeróka.

A szürke- vagy sörényesfarkú rókának több faja és alfaja ismeretes. Mind Észak-Amerikában a 35° é. sz. és

Guatemala között él. A legrégibb idő óta ismert szürkeróka az *Urocyon cinereoargentatus* SCHREB. Teste 60 cm, farka 40 cm hosszú ; lábai aránylag rövidek, magassága 30 cm. Bundájának felső része sajátszerűen pettyezett szürkeszínű ; alapszíne vörhenyes szürke, aránylag rövid fedőszőre feketén és fehéren gyűrűzött és hegyük előtt széles sávon fehérek. Háta sötétebb színű, mint az oldala ; hasa vörösessárga, lábainak belső fele fehér. Farka alul vörhenyes, felül feketeszínű. Gyapjúszőre lágy. Keleten Újangliától Georgiáig, nyugat felé a Mississippi folyóig található. Életmódja a mi rókáénkhoz hasonló, csak lényegesen ijedősebb, félénkebb természetű, mint rokona.

Texasban és a déli államokban egy nagyobb és világosabb színű alfaja az *Urocyon cinereoargentatus texensis* MEARNS él. Hasonlóan világosabb színű a Kaliforniában élő *Urocyon californicus* MEARNS is. Ezenkívül még egy sereg változata ismeretes, amelyeket azonban a prémkereskedő nem különböztet meg egymástól.

A szürkeróka prémje rövid és aránylag kemény fedőszőre miatt, csekély értékű. Épen keménységénél fogva bélésárunak nem alkalmas, hanem egyéb szűcsárucikket készítenek belőle. Legtöbbször természetes állapotában használják fel, néha gyapjúszőrét sötétkékre festik s így hozzák forgalomba. Évenként 20—40 ezer kerül a kereskedelembe, darabonként 12—15 pengő értékben.

Sakál.

A kereskedelemben a dalmát és görög sakál játszik nagyobb szerepet. A dalmát sakál *(Canis aureus dalmatinus* WAGN.) rókanagyságú, bundája farkasszürke, lába és feje vörösszínű. A görög sakál *(Canis aureus graecus* WAGN.) ehhez hasonló, csak valamivel kisebb. Mindkettőből évenként 5—10 ezer gerezna kerül forgalomba, darabonként 15—20 pengő értékben.

A sakál eredeti hazája Ázsia. Indiában, Afganisztánban, Perzsiában, a Kaukázusban, Kis-Ázsiában, Észak-Afrikában egyaránt honos, de előfordul Dél-Oroszországban, valamint a Balkánon is, ahonnan ritkán Magyarország déli és középső részeibe is elvetődik. Életmódja inkább a rókáéhoz hasonlít. Éjjel csapatosan kóborol, meglehetősen vakmerő, sőt tolakodó. Tolakodása talán még kellemetlenebb, mint hirhedt éjjeli zenéje. Mihelyt az éj ráborul a tájra, azonnal felharsan a sakál sokhangú, siralmas, meglehetősen változatos üvöltése. Néha megdöbbentően hat, mert emberi segélykiáltáshoz vagy fájdalmas nyögéshez hasonlít. A budapesti állatkertben ép úgy üvöltenek, ha leszállt az este, mint a vadonban. Ahol sok a sakál, nem lehet aludni miattuk. Gyűlölik is rettenetesen, amelyre egyébként más tetteivel is rászolgál. A tolvajlás szenvedélye ép olyan nagy benne, mint a falánksága. A szingalézek a sakált épen úgy a furfang és fortély jelképének tartják, mint mi a rókát és egész sereg mesét meg történetet tudnak róla.

Farkas.

Farkas az északi földgömbön csaknem mindenütt található ; az Óvilágban csak Afrikában, Délkelet-Ázsiában és az ehhez csatlakozó szigettengeren nem tartózkodnak ; Amerikában Mexikóig elterjedtek, északfelé mindenütt találhatók. Ezen a rengeteg területen, az Ó- és Újvilágban egyformán alkotnak helyi fajtákat. Színük rendkívül változó, a nyári és téli szőrruha is különböző. Gyakori a melanizmus, — feketeszínűség — de albinókkal is gyakran találkozunk.

Az amerikai farkasokat *Canis occidentalis* RICH. néven foglalhatjuk egybe. Alfajai közül legértékesebb az amerikai sarki farkas *(C. o. tundrarum* MILL.), melynek gereznája fehérszínű. A sarki farkas legértékesebbje a

mintegy két méter hosszú churchil-farkas, melynek hófehér bundája rendkívül tömött és selymes. Ezekből azonban évente mindössze 5—10 darab kerül forgalomba és épen ezért BRASS szerint áruk a fantáziát is meghaladja. A többi fehérfarkas darabjáért mintegy 100 pengőt fizetnek. Aránylag ritka Amerikában a feketefarkas (*C. o. ater* RICH.), leggyakoribb a szürkefarkas (*C. o. griesus* RICH.). Évenként mintegy 5000 amerikai farkasgerezna kerül a kereskedelembe, darabonként 30—60 pengő értékben.

Amerikában még egy farkasszerű állat él, a préri-farkas (*Lyciscus latrans* SAY), amely azonban inkább az óvilági sakálok rokona. Mint neve is mutatja, elterjedése a fűves pusztákhoz kötött, a déli Costaricától körülbelül az 55. északi szélességi fokig található. Hajdani elterjedési területének nagy részéről majdnem teljesen kipusztították. Teste egy méter, farka mintegy 40 cm hosszú. Nagyon hasonló a farkashoz. Bundája szürkéssárgaszínű, hátán és oldalán feketehegyű fedőszőrökkel hintett; hasa világossárga; bozontos, durvaszőrű farkának hegye fekete. Szőrruhája hosszú és tömött. Több alfaja ismeretes, amely mind egyforma — a farkaséhoz és rókáéhoz hasonló — életmódot folytat. Amerikában ép oly szenvedéllyel vadásznak rá kutyákkal, mint Angliában a rókára. Minden kutya egyforma szenvedéllyel üldözi. Évenként mintegy 100.000 gerezna kerül a forgalomba, darabonként 15—45 pengő értékben. A legértékesebbek a Saskatsewan területiek, amelyekért 120—200 pengőt is fizetnek; ezekből azonban mindössze csak 2—3 ezer kerül a forgalomba.

Európában csak a közönséges farkas (*Canis lupus* L.) él, mely a farkaskutyához hasonló. Törzse szikár, horpasza behúzódott, hosszúszőrű farka a sarkáig lóg. Bundájának színe változó. Az északi tájakon szőre hosszú és sűrű, a délibb tájakon rövidebb és durvább. Színe ordasszürke,

vagyis feketével vegyes fakó szürkéssárga; alsaja világosabb sárgás vagy szürkésfehér. Nyáron inkább vörhenyes, télen sárgásabb színű. Gyapjúszőre fakószürke. A meglett farkas hossza a 160 cm-t is meghaladja, amely ből mintegy 45 cm esik a farkára. Vállmagassága 70—80 cm. A farkas Spanyolországban, Görögországban, Olaszországban és Franciaországban még ma is elég gyakori, Svájcban ritka, Németországban csak elvétve fordul elő, Angliában kiirtották. Még ma is gyakori a Kárpátokban, a Balkánon, Svédországban, Norvégiában és Oroszországban, hasonlóképen északi és középső Ázsiában. Megcsonkított hazánkban csak elvétve található. A farkas veszedelmes ragadozó, ahol csak megjelenik, érzékeny kárt okoz, különösen azokban a háziállatokban, amelyekhez hozzáférhet. Ahol tanyát ver, az erdei vadnak sincs maradása. Télen nagy előszeretettel a havasok alján levő falvak házőrző ebeire vadászik. 1926 augusztusának egyik hajnalán a bucsecsi menház házőrző ebét támadta meg s a farkastól megszorított és megsebzett kutya csak úgy szabadult meg, hogy a közeli juhászok nyájőrző ebei is segítségére siettek. Oroszországból évente 100.000 farkasgerezna kerül a piacra, darabonként 30—50 pengő értékben.

A Kelet-Szibériában élő farkas jóval nagyobb, mint az európai, testnagysága a két métert is eléri. Bundája tömöttebb, szőre hosszabb, általában világosabb színű, sőt igen gyakran fehér (*Canis lupus albus* KERR) is. A szibériai fehér farkasnak azonban a szőre durvább és nem olyan szép tiszta hófehérszínű, mint az amerikai fehér sarki farkasé. Körülbelül 10—20 ezer szibériai farkasgerezna kerül évente forgalomba, darabonként 50—80 pengő értékben.

A prémkereskedelemben még a kistermetű kínai farkas (*Canis lupus laniger* SCL.) játszik szerepet. Teste 100—110 cm, farka 30 cm hosszú. Szőre rövid és törékeny,

színe világos sárgásszürke. Kína északi tartományaiban él, néha Pekingig is elkalandozik. Kevés kerül gereznájából kivitelre, minthogy a helyszínen jobban megfizetik; darabja a nagykereskedelemben 25—60 pengőbe kerül.

Kutya.

A házi kutyák közül csak a mandzsuriai kutya gereznája játszik a prémkereskedelemben szerepet. Bundája tömött, hosszú és lágy szőrökből áll. Általában véve fekete, de akad közöttük szürke és sárga is. Bőrét a helyszínén cserzik és szőnyeget készítenek belőle. Az egy gereznából készült szőnyeg (angolul dogmat), mintegy 90 cm hosszú és 40 cm széles; körülbelül 15 pengőt ér. A két bőrből készített szőnyeg (angolul dogrug) 170 cm hosszú és 50 cm széles; 30 pengőt ér. Ezeknek főképen Anglia a piaca. Amerikában a négy bőrből varrt szőnyeget (dogrobe) kedvelik és 50—60 pengőt fizetnek érte. Évenként mintegy 100—200 ezer mandzsuriai kutyagerezna kerül kivitelre, melynek fele fekete, negyede sárga és negyede szürkeszínű. A fekete darabjáért 20—35 pengőt is fizetnek.

A zugkereskedelemben természetesen más kutyagereznát is értékesítenek, de az így forgalomba hozott másféle fajták gereznái nem bírnak különösebb jelentőséggel. Néha a farkaskutya bundáját, mint valódi farkasét kínálják eladásra. A farkaskutyának azonban alig van gyapjúszőre, míg a valódi farkasbundát tömött gyapjúszőréről mindig felismerhetjük.

Tengeri vagy japánróka.

Ezen a néven a nyestkutya vagy tanuki gereznája kerül forgalomba. A nyestkutya (*Nyctereutes procyonides* GRAY) megnyúlt, hátul megvastagodott teste alacsony

lábakon nyugszik. Teste 60—65 cm, farka 15 cm hosszú. Színe általában olyan, mint a nyesté, de eléggé változó: egyszer világosabb, máskor sötétebb. Feje és nyakának oldala rendesen világos hamuszürke, többi része barnás; ezenkívül nyakán és törzsén, a váll mögött, egy-egy nagy szennyes izabellasárga folt látható. Gyapjúszőre nagyon tömött, fedőszőre azonban majdnem olyan durva, mint a borzé. Hazája Japán, Kína északi része és az Amur vidéke. A nyestkutya inkább mindenevő, legjobban azonban a halat szereti s erre buzgón leselkedik. Vadászni éjjel megy. Ha teheti, régi csapáját követi s gyakrabban ugrik, mint üget. Nappal félénk és gyámoltalan s minthogy nem elég óvatos, könnyen esik csapdába.

A kereskedelemben hokkaido-tanuki néven ismert áru Jesso-szigetéről származik; gereznája nagyobb, 75—80 cm, finomabb és dúsabban szőrözött; ebből 5—10 ezer jut a piacra. Koreából ehhez hasonló, de durvábbszőrű és még nagyobb — 90 cm hosszú — gerezna, évenként 30.000 drb kerül forgalomba. A japán rókagerezna főgyüjtőhelye Sanghai, ahová 150.000 darabot szállítanak. Ennek egyharmada elkel a helyszínen, egyharmada Japánba kerül, a többit Európába szállítják. Ezenkívül Japán is küld évente 80—100 ezer darabot a külföldi piacokra. A legjobb japánrókáért 50—120 pengőt, a koreaiért feleannyit, a kínaiért pedig mintegy kétötödannyit fizetnek. Japánban a durva fedőszőrt előzőleg eltávolítják a gereznából és ebből ecseteket készítenek, a gyapjúszőrös gereznát pedig bélésanyagnak használják.

Panda.

Nagyon szép gereznája csak újabban kerül a kereskedelembe. A mosómedvefélék családjába tartozó panda (*Ailurus fulgens* F. Cuv.) a Himalája-hegységben — Nepaltól Jünnanig — 2000—4000 méter magasságban él;

ezenkívül Kína Szecsuan nevű tartományában is előfordul. Teste 60 cm, farka 50 cm hosszú, marmagassága 35 cm. Végtagjai rövidek, füle kicsi, feje széles és rövid. Az egész állat esetlenebbnek tűnik fel, mint amilyen. Bundája hosszúszőrű, sűrű és lágy. A test felső felén élénk, ragyogó rozsdavörös, hátán aranysárga árnyalatú. Alsaja és végtagjai fényes feketék ; a comb elülső- és külső felén egy vízszintes sötétgesztenyevörös sáv húzódik. Hasonló csík halad szeme alól a szájszögletéig is, amely elválasztja a fehér arcorrt a pofától. Rendesen párosan él az erdőben, ahol valamilyen faoduban vagy sziklaüregben üt tanyát. Tápláléka főképen növényi, de az állati eredetűt sem veti meg. Szívesen vadászik apróbb madarakra. Gereznájából évenként néhány száz darab kerül forgalomba, darabonként 80—160 pengő értékben. Nagyon szép, csinos prémjéből automobil- és szántakarókat készítenek.

Amerikai ringtail.

Amerikai ringtailnak a mosómedvefélék családjába tartozó macskanyérc gereznáját nevezi a prémkereskedő ; ez a gerezna is csak újabban kerül forgalomba. A macskanyérc (*Bassariscus astutus* LCHT.) teste mintegy 95 cm hosszú, amelyből kétötödrész számítandó a farkára. Alakja a rókáéra emlékeztet. Színe felül szürkével kevert sárgásszürke, ugyanilyen színű a lába is ; hasa sárgás fehér. Hosszú farkát 6—8 fekete gyűrű díszíti. Hazája Mexikó, Texas, Kalifornia, Arizona és Oregon. Kaliforniában és Oregonban a *Bassariscus astutus raptor* BAIRD nevű alfaja él, mely felül szürke nélküli barnássárga, alul sárgásfehér ; farka széles feketén és széles fehéren gyűrűzött. Mexikó, Texas és Arizonában a *Bassariscus astutus flavus* RHOADS nevű alfaja található, mely felül feketéssárga, oldala és hasa sárga ; fülén fakó folt van, kisebb az előbbi alfajnál.

A macskanyérc hazájában sziklahasadékban, faoduban üt tanyát, lehetőleg falvak közelében, ott ahol alkalma nyílik a baromfiólak megdézsmálására. Sehol sem ritka, de minthogy éjjel jár zsákmánya után, ritkán kerül szem elé. Gereznájából évente mintegy 30—50 ezer kerül forgalomba, darabonként 8—12 pengő értékben.

Mosómedve.

A mosómedvét az amerikaiak rakún (racoon), a németek Schuppe néven ismerik. Legközönségesebb az északamerikai mosómedve *(Procyon lotor* L.). Teste 60—80 cm, farka 15—25 cm hosszú. Gyapjúszőre rendkívül lágy és tömött, kékesszürkeszínű. Fedőszőre feketén gyűrűzött srágásszürke, de akad fehér és fekete is. Orrán, szeme alatt, füle mögött egy-egy fekete folt található. Szürkésbarna farkát feketebarna gyűrűzések díszítik, hegye is feketebarna. Hazája Észak- és Közép-Amerika, Alaszkától Costaricáig ; erről a nagy területről több alfaját ismerjük. Alfajai közül legnevezetesebb a Hudson-öböl környékén élő *Procyon lotor hudsonicus* BRASS, mely nagyobb és szürkésbarnaszínű ; ebből évente mindössze 500—800 drb kerül forgalomba.

A mosómedve legkedvesebb tartózkodási helye az olyan erdő, amelyben folyók, patakok, tavak vannak. A nappalt valamelyik faodúban vagy a sűrű lomb között alussza át, vadászatára alkonyatkor indul. A fán ép oly otthonosan érzi magát, mint a földön. Vidám, eleven, kíváncsi, pajzán és ha kell, bátor vagy ravasz, mint a róka. Mindent megeszik, ami megehető. Szereti a gyümölcsöt, megfogja a madarakat és ha szerét teheti, csirkelopásra is vetemedik. Ügyesen fogja a halat, rákot és kiszedi a vízből a kagylót is ; a rovarokat sem veti meg. Táplálékát, mielőtt megeszi, vízbe mártja, innen ered a neve is. A mosómedvét nemcsak jóminőségű bundájáért vadász-

szák, hanem vadászszenvedélyből is. A folytonos üldözés következtében manapság a lakottabb vidékeken már sokkal ritkább ; erdős vidéken azonban még bőven van belőle. Az elejtett állat húsát nemcsak a benszülöttek és négerek, hanem a fehérek is megeszik.

A legjobb mosómedvegerezna Wiskonsin és Illinois államokból kerül forgalomba ; ezek a gereznák nagyok, dúsan és lágyan szőrözöttek, világos kékesszínűek. A michigeni gerezna kisebb és sötétebb színű. Középminőségű gereznák kerülnek ki New-Madrid környékéről, a trapper-élet középpontjából ; ezek a bőrök erősen kihúzottak és négyszögletesen szárítottak. Kentucky és Arkansasból durvaszőrű és világos gereznák jutnak forgalomba. Az északi tájak erdős vidékein elég gyakori a feketének nevezett mosómedve, melynek gereznájából a fehér és sárga fedőszőrök teljesen hiányoznak. Albino — fehér — mosómedve aránylag ritka. A fekete mosómedvét különösen az oroszok kedvelik és alaposan meg is fizetik.

Évente mintegy 200—400 ezer gerezna kerül Európába és körülbelül ugyanannyi marad Amerikában. Hódprém utánzatot is készítenek belőle oly módon, hogy a fedőszőrt eltávolítják és azután az egészet hódszínűre festik. Ha sötétszínűre festik és fehérhegyű borzszőrökkel tüzdelik tele, csinos tengeri vidra utánzat lesz belőle. A gereznából leggyakrabban férfibundagallért készítenek. A kékes árnyalatú gereznáért 60—90, a középminőségűért 35—70, a sárgáért 25—40 pengőt fizetnek.

Barnamedve.

A barnamedvét (*Ursus arctos* L.) már a legrégibb idő óta ismerik Európában. Zömöktestű állat, talpa csupasz, farka rövid : bundába rejtett. Testhossza a 2 métert is meghaladja. Bundája tömött és síma, majd hosszabb,

majd rövidebb szőrű. Színe nagyon különböző, a sötét feketebarnától a sárgás fakóbarnáig mindenféle árnyalatú. Akadnak olyanok is, amelyeknek szennyesfehér nyakörvük van. EVERSMANN szerint az európai barnamedvének egy dögevő (*Ursus arctos cadaverinus* EVERSM.) és egy hangyaevő (*Ursus arctos formicarius* EVERSM.) alakja van. BLASIUS véleménye szerint a hangyaevőmedve fiatal, a dögevő öreg állat. Sajátságosan ellenemond BLASIUS feltevésének az az adat, amellyel NADLER könyvében találkozunk. «Feri öcsém — írja NADLER — 1916 szeptember havában, Zólyom megyében, jelenlétemben hatalmas hímmedvét lőtt, amelynek gyomrában egy egész hangyabolyt találtunk.» BRASS szerint a hangyaevőmedve főképen Oroszországban, a Kárpátokban, Galiciában, Krajnában, Horvátországban, a Balkánon és Itáliában található. A dögevő medve pedig Skandináviában, Finnországban és Oroszországban él. Magyarország mindenkor a medvevadászatok klasszikus földje volt. Földrészünknek nincs még egy országa — írja MÉHELY — ahol oly fényes medvevadászatok estek volna, mint Erdélyben, különösen a fejedelmek idejében, de még sokkal később is. Se szeri, se száma a hol szerencsés, hol szerencsétlen kimenetelű medvekalandoknak. Megcsonkított hazánkban medve nem él. Évenként mintegy 1500—2000 európai medvebőr kerül forgalomba, darabonként 35—175 pengő értékben.

A barnamedvével Európán kívül Észak- és Közép-Ázsiában és Észak-Amerikában is találkozunk ; sőt még Észak-Afrikában is megtalálhatók, ahol Algir és Marokkó hegységeiben egy kistermetű, hosszúszőrű, narancsbarna hasú, mellén fehér foltot viselő medve, az *Ursus arctos crowtheri* SCHINZ él. A barnamedve legnagyobbjai azonban a Behring-tenger és a Csendes-óceán partjain élnek. Ezek közül nevezetesebb az *Ursus arctos beringianus* MIDD., amely az Amur-folyam mentén, Kamcsatkában

és Sachalin-szigetén található. Hossza néha a 3 métert is eléri. Szőrzete tömött, finom és hosszú, különösen hosszú a hátgerincén, ahol a 10 cm-t is eléri. Nagyon hasonlít ehhez — és az amerikai barnamedvéhez is — a Jesso-szigetén élő *Ursus arctos yesoensis* LYD. Az amerikai barnamedvék közül nevezetes a Kadiak-medve (*Ursus middendorffi* MERR.), amely az összes élő medvék között a legnagyobb; hossza három méternél is több lehet. Nemcsak Kadiak-szigetén él, hanem Alaszkában is előfordul. Színe a sötét és szürkésbarna között váltakozik. Végtagjai aránylag igen hosszúak. Az amerikai barnamedvék közül legrégebben ismert a tundramedve (*Ursus richardsoni* SWINSON), amely a Hudson-öböl környékét lakja. Színe világosbarna, néha fehéres, szőre annyira finom, hogy gereznájából boát, muffot is készítenek.

Szibériából évente 5000—6000 gerezna kerül forgalomba darabonként 30—170 pengő értékben. Az amerikai barnamedvebőrök évi kontingense közül mintegy 500 darab Hudson-öböl környéki, míg 1000—1500 darab nyugat-amerikai; értékük darabonként 200—300 pengő között váltakozik.

Szürkemedve.

A szürke- vagy rettentő (=grizzly) medve (*Ursus horribilis* ORD.) egész Északnyugat-Amerikában elterjedt. Nehezebb, esetlenebb és erősebb, mint az európai barnamedve. Hossza 2½ m, súlya 450 kg is lehet. Színe sötét barnásszürke, de lehet világos sárgásszürke is; karma fehéres. Bundája durva és tömött; vállán és nyakán szőre hosszabb, bozontosabb, majdnem sörényszerű. Észak-Amerika déli részén, nevezetesen Kaliforniában, Mexicóban, Koloradóban és Arizonában egy kisebb és világosabb alfaja, az *Ursus horribilis horriaeus* BAIRD él. A magas északon pedig egy nagyobb, majdnem 3 méter

hosszú alfaja, az *Ursus horribilis alascensis* MERR. fordul elő.

A szürkemedve életmódja meglehetősen hasonlít a mi medvénkéhez. Nagyon ügyes ragadozó, mely kétségkívül elég erős ahhoz, hogy hazája minden állatát legyőzze. A szürkemedvéről borzalmas történeteket terjesztettek. Ezek a történetek azonban részint valótlanok, részint túlzottak. OTTO szerint a szerencsétlen kimenetelű vadászatoknak figyelmetlenség az oka. Ugyanis a szürkemedve szaglóképessége nagyon gyenge, úgy hogy az embert csak akkor veszi észre, ha már meglátta. Ha elég messziről vette észre az embert, akkor elmenekül ; de ha a vigyázatlan vadász pihenő medvét zavar meg nyugalmában, akkor a medve könnyen és meglepő gyorsan támad. A figyelmetlen vadász könnyen belebotlik a pihenő medvébe. Más, ugyancsak szavahihető vadászokat a szürkemedve egyszer sem támadott meg. Kétségtelen azonban, hogy a szürkemedve is sok embert ölt meg és hogy a megsebesült példányok hatalmasan védekeznek s a kölykét féltő anyamedve minden ingereltetés nélkül is támad ; mindazonáltal a szürke medve nem félelmetesebb, nem bátrabb, mint a mi medvénk, amelyhez minden tekintetben hasonlít. A szürkemedve elsősorban növényi táplálékkal él, de az állatokat is leüti és nagyon ügyes halász is. Fára kúszni azonban nem tud. Gereznájából évente 800—1200 kerül forgalomba, darabonként 150—200 pengő értékben. Bundájából szőnyeget, szántakarót készítenek.

Feketemedve.

A feketemedvék elterjedési területe kisebb, mint a barnamedvéké. Észak-Amerikán kívül főképen Ázsiának keleti részén, a Csendes-óceán partjain találhatók, nyugat felé nem terjednek a perzsa határon túl. A feketemedvék

legközönségesebb képviselője Amerikában a baribál (*Ursus americanus* PALL.). Hossza 1·5—2 m, marmagassága mintegy 1 m. Gereznáját hosszú, merev és sima szőr fedi; színe fényesfekete; arcorrán szőre rövid és fakósárga. A baribál erőteljes, mozgékony, ügyes és kitartó. Gyorsabban fut, mint az ember, kitűnően úszik és a mászásban is nagy mester. Sokkal ügyesebb, mint a barnamedve. Az embert csak ritkán támadja meg, még sebesülten sem támad, csak akkor, ha nincs más menekvése; ilyenkor veszélyessé is válhat.

MILLER Észak-Amerikából 14 féle feketemedvét sorol fel; ezek közül legnevezetesebb az ezüstmedve (*Ursus emmonsi* DALL), amely Alaszka gleccservidékeiről — az Elias-hegységből — ismeretes. Mindössze 1½ m hosszú; szőre rövid, de rendkívül finom. Gyapjúszőre kékesfekete, háta és végtagjai mély feketék, oldala ezüstösszínű. Gereznája meglehetősen ritkán kerül forgalomba. Amerikából évente 14.000 feketemedvebőrt hoznak a piacra. Legértékesebbek az úgynevezett prémmedvék és kölyökmedvék, melyekért 150—400 pengőt is fizetnek. Kevesebbet érnek a délvidékről származó úgynevezett «takarómedvék», melynek darabjáért 85—200 pengőt fizetnek.

Az ázsiai feketemedvék közül legismertebb az örvösmedve (*Ursus thibetanus* F. CUV.). Színe fekete, mellén széles V alakú fehér keresztsávot visel. Bundája sima, de vállán, tarkóján és nyakán hosszúszőrű, olyan, mintha gallért viselne. Hossza mintegy 180 cm. Keletszibériában, Kamcsatkában, Szachalin- és Yesso-szigetén és a Koreaifélszigeten egy nagyobb — 210 cm hosszú — válfaja él. Japánból és Formóza-szigetéről kisebb szigeti válfajai ismeretesek. Ázsiából évente körülbelül 1000 feketemedvebőr kerül forgalomba, darabonként 30—170 pengő értékben.

Jegesmedve.

A jegesmedvét (*Ursus maritimus* PHIPPS) különösen a nyulánk test, hosszú nyak, rövid, vastag és izmos lábszárak jellemzik ; ujjait félig erős úszóhártya köti össze. Marmagassága 130—140 cm, testhossza 250—280 cm, de akadnak közöttük 350 cm-es példányok is. Tömött bundája rövid gyapjúszőrből és hosszú, fényes, lágy, csaknem gyapjas fedőszőrből áll. Színe hófehér, esetleg sárgás árnyalatú.

A jegesmedve az északi világrészek mindegyikének lakója ; csak kivételesen látható az északi szélesség 55° alatt, míg észak felé a sarkig is elmegy. Ezen a roppant területen több változata él. Amerika legészakibb részeinek keleti partjain, a Baffin- és Hudson-öböl környékén, Labradorban és Grönlandban a szárazföldön épúgy látható, mint a zajló jég hátán. Labradorban aránylag ritka. Ázsia fölött a Novaja Zemlja északi része a jegesmedve fő tartózkodási helye, de látható Újszibériában és a szárazföldön is. A Behring-tengerben a lakatlan Szent Mátyás-szigete valóságos jegesmedvebirodalom, ahol százával élnek a világtól teljesen elzárva. Általában véve ott a leggyakoribb, ahol az ember legkevésbbé jár utána. Fogazata után ítélve, az összes medvék között a jegesmedve eszik a legtöbb húst. Legszívesebben a fókára vadászik, de a halászást is kitűnően érti. A sarki tájak szárazföldi állatai sincsenek tőle biztonságban. De nemcsak húst eszik, hanem bogyókat, füvet és mohát is. A sarkutazók élelmiszerraktárainak veszedelmes fosztogatója. Egy ilyen elejtett raktárrabló gyomrában mazsolát, füstölt húst, dohányt és ragtapaszt találtak. Hajdan sokat regéltek a jegesmedve veszedelmes voltáról, de általános tapasztalat szerint inkább gyáva állat és csak kényszerből támad. A jegesmedvét a húsáért, zsírjáért és bundájáért állandóan üldözik. Húsa, zsírja a sarkutazók kedvenc

eledele ; máját nem eszik meg, mert élvezete húsmérgezéshez hasonló tüneteket okoz. Vadászatával az eszkimókon kívül főképen a bálna- és fókavadászok foglalkoznak.

Évente mintegy 50—100 drb grönlandi jegesmedvebőrt adnak el Kopenhágában ; ezek a legértékesebbek, darabjáért 550—800 pengőt is fizetnek. Ezek után, minőségét nézve, az Északi-jegestengerről származó jegesmedvegereznák következnek, amelyek Hammerfest, Tromső és Bergen piacán kerülnek eladásra ; északi-jegestengeri medve évenként 200—300 drb kerül a piacra. Ezenkívül Ázsiából 100—200 drb, Amerikából 400—550 drb jut a forgalomba. Az amerikai bőrök rendesen sárgák és durvaszőrűek ; ezekért darabonként csak 30—200 pengőt fizetnek. A jegesmedve bőréből csak szőnyeget készítenek.

RÁGCSÁLÓK (RODENTIA).

A RÁGCSÁLÓK nagyon egységesen jellemezhető állatok, amennyiben fogazatuk hiányos, szemfoguk nincs. Külsejük fölötte gazdag, minthogy fajokban is a legnépesebb emlősrend. Általában véve kicsiny termetűek. Minden földrészen, ameddig csak a növényvilág terjed, a szélesség és magasság minden irányában megtalálhatók.

A rend gazdagságához mérten aránylag igen kevés fajnak gereznája használható. Legértékesebb a földalatti és vizi életmódot folytató fajok gereznája ; akadnak közöttük igen értékesek. A prémkereskedelem szempontjából használhatóságuk még nincs kimerítve.

Házinyúl.

A házinyúl cím alatt kell felsorolnunk az üregi nyulat (*Oryctolagus cuniculus* L.) is, minthogy ebből a ma is vadon élő fajból származtak házinyúlaink. A mezei nyúltól zömökebb testalkata, rövidebb füle, és rövidebb hátsó végtagja révén különbözik. Fülének csak a széle fekete. Farka alul fehér, felül fekete. Testét szürke bunda fedi, mely felül sárgásbarna, elül vörösessárga, oldalán és a combján világos rozsdaszínben játszik. Hasa, torka és a comb belső-fele fehér. Színeltérések nagyon gyakoriak. Hossza mintegy 40 cm. Az üregi nyúl egész Dél- és Közép-Európában, valamint Észak-Afrikában otthonos. Hazánkban különösen a Dunántúlon fordul elő nagyobb szám-

ban, ahol tengerinyúl, bosnyáknyúl, patkánynyúl vagy rusznyúl a neve. Az üregi nyulat sok helyre betelepítették. A telepítés legjobban sikerült Ausztráliában és Új-Zeelandban, ahol annyira elszaporodtak, hogy végül is országos csapássá váltak, minthogy minden módszer, amit az üregi nyúl kiirtására megpróbáltak, eredménytelen maradt. Újabban az ausztráliaiak aprószemű drótkerítéssel veszik körül földjeiket, hogy némi sikerrel védekezhessenek kártevései ellen. Újdélwales és Dél-Ausztrália között több mint 500 km hosszú ilyen drótkerítés látható, amely kilométerenként 1600 pengőbe került. Az üregi nyúl rendkívül szapora állat. PENNANT kiszámította, hogy ha a nőstény évente hétszer fiadzik s mindannyiszor 8 kölyke van, az ivadékok száma 4 év alatt több mint 1¼ millió.

Ausztráliából évente mintegy 30 millió gerezna kerül Londonba és 20 millió Amerikába. Újzeelandból 3 millió kerül forgalomba. Az árut tucatonként és súly szerint osztályozzák. A legjobb minőségű áru tucatja 1¾ font súlyú, míg a vastagbőrű áru 2½ fontot nyom ; a könnyű árunak ¼ font a súlya. Az ausztráliai gereznát régebben csak a nemezkészítő kalaposiparban használták fel, a szőrtelenített bőrből pedig enyvet főztek. Legújabban használható prémet is tudnak készíteni belőle. Régebben fontját 1·40—5·60 pengővel fizették, ma 5·60—7 pengőt is megadnak érte. Az újzeelandi bőrök körülbelül 10%-kal drágábbak. Az európai üregi nyúlgerezna darabjáért 40—80 fillért fizetnek.

Az üregi nyúl tenyésztése csak a középkorban veszi kezdetét. Ma egész sereg házinyúlfajtát ismerünk, ezek legtöbbje a különböző országokban más és más név alatt szerepel. A tenyésztés főcélja olyan nyúlfajtákat előállítani, amelyeknek gereznája, a legkevesebb megmunkálás mellett is, kitűnő, szép és olcsó prémet szolgáltat és a húshozama is kielégítő. A házinyúltenyésztés közgazda-

sági szempontból a legjelentősebb Franciaországban, Angliában és Belgiumban.

A házinyúlgerezna feldolgozásával egy egész sereg gyár foglalkozik. Először a nyers bőröket osztályozzák aszerint, hogy mit lehet csinálni belőlük. Így külön tartják a csak nyírásra, nemez készítésére alkalmasakat, azokat, amelyekből bőráru készül és végül külön a prémnek alkalmas bőröket. Ez utóbbiakat százanként osztályozzák. A legjobbakból 100 drb 48—50 fontot nyom ; ezenkívül 40—42 fontos, 36—38 fontos és 30—32 fontos árut ismernek. A gyárakban a bőrt először cserzik, azután a fedőszőrt feketére vagy barnára festik. Másokat viszont előbb megnyírnak és pedig vagy egészen rövidre, vagy félrövidre. A legjobb 48—50 fontos áruból elektromos eljárással szílszkinutánzatokat (elektrik-szíl) készítenek. A francia elektrik-szíl alapszíne sötét, az angolé világosvöröses színű. A kidolgozott bőröket tucatonként osztályozzák és 100 tucatot csomagolnak egy ládába. A francia áru tucatja 20—25 pengő, a belga és német áru tucatja pedig 8·50—21 pengőbe kerül. Egyébként az ár divat és kereslet szerint nagyon változó. A fehér házinyúlgerezna kereskedelmi gócpontja a lengyel Lemberg és Lissa. Ezekből évente festetlenül körülbelül 1 millió darab kerül forgalomba. A különböző színűre festett nyúlgereznából évente mintegy 80 millió darab kerül a piacra, darabonként 2—12 pengő értékben. A házinyúlprém olcsó és elsőrendű tömegcikk.

Nyúl.

A nálunk is oly közönséges mezei nyúl *(Lepus europaeus* PALL.) bőre csak a nyersárukereskedelemben játszik szerepet. Prémet nem készítenek belőle, mert bőre egyrészt kidolgozva törékeny, másrészt szőre sem egyenletes dűlésű, sok benne az úgynevezett forgó s így össze-

varrásra, minthogy nem szép, nem alkalmas. Szőréből kalapot készítenek. A mezei nyúl bőre 500 darabonként bálokba csomagolva kerül forgalomba. Ára a kereslet szerint nagyon változó.

A prémkereskedelemben nagyobb szerepet csak a sarki nyulak gereznája játszik, amely télen hófehérszínű. Sarki nyúl az északi tájakon mindenütt előfordul. A legtöbb sarki nyúlgerezna Oroszországból, különösen Szibériából kerül forgalomba. Természetesen erről a rengeteg területről a sarki nyúlnak is több faja ismeretes. A sarki nyúlnak téli fehér és őszi átmeneti gereznája az értékes ; az őszi gerezna gyapjúszőre már fehér, de még szürkésbarna fedőszőrökkel hintett. A gerezna 60—75 cm hosszú. A nyers bőröket Oroszországban cserzik és súly szerint osztályozva, 1000 darabonként bocsátják áruba. Megkülönböztetnek 9 pudos (144 kg), 11 pudos (176 kg) és 13 pudos (208 kg) árut. Ezenkívül 600 darabot tartalmazó bálokban is kerül kivitelre. Évenként mintegy 5 millió darab jut a piacra. A gereznából legszívesebben fehérrókautánzatot készítenek, ezenkívül nagyon sokféle színre festik is. Ára darabonként 1·50—5 pengő között váltakozik.

Amerikában is egy egész sereg sarki nyúlfaj él, melyeknek gereznájából évente mintegy 200 ezer drb kerül forgalomba. A legtöbb nyúlbőrt a helyszínén az indiánok és eszkimók használják fel. Ezenkívül évente több százezer hócipős nyúl (*Lepus americanus* ERXL.) gereznája jön a piacra. A hócipős nyúl gereznája azonban jóval kisebb, mint az igazi sarki nyulaké, mindössze 48—50 cm hosszú. Prémkészítésre ez a gerezna alkalmatlan, minthogy bőre rendkívül vékony ; épen ezért csak a nemezkészítő iparban használják fel. Ugyanennek a nyúlnak a gereznáiból az indiánok rendkívül könnyű és meleg takarót készítenek olymódon, hogy a gereznából kívül szőrös csöveket varrnak és végül a csöveket takaróvá varrják össze.

Csincsilla.

A valódi csincsillaprémet a rövidfarkú csincsilla *(Chinchilla brevicaudata* WTRH.) gereznájából készítik. Gereznájának hossza 25—30 cm, farka 12—13 cm hosszú. Bundája fölötte finom, selymes — talán a legfinomabb az összes emlősbundák között — egynemű és a szőr 2—3 cm hosszú. Színe hátán világos vagy sötét kékesszürke, oldalán világosabb, hasán fehéresszürke. A szőrszálak tövükön kékesszürkék, följebb fehéren gyűrűzöttek, végükön ismét kékesszürkék. Ennek következtében az általános színezet ezüstösnek tűnik fel. A legjobb és legnagyobb gerezna a délamerikai Tacna és Arica környékéről származik. Lényegesen kisebb gerezna kerül boliviánosz néven Boliviából forgalomba, amelyet BRASS boliviai csincsillának *(Chinchilla boliviana* BRASS) nevezett el. Ennek színe világosabb és fedőszőre is rövidebb. A kereskedésben ma kapható valódi csincsilla tulajdonképen boliviánosz. Ezenkívül még egy csincsillát ismerünk, a gyapjas csincsillát *(Chinchilla laniger* MOL.), mely korcs (basztard) csincsilla néven szerepel a prémkereskedelemben. Gereznája mindössze 15 cm, farka 10 cm hosszú, tehát lényegesen kisebb az előbbi fajoknál. Szőre is rövidebb és nem annyira finom. Hazája Csile északi része, ahol Argentiniáig előfordul.

Általában mindegyik inkább az Andesek nyugati száraz lejtőin, nagy magasságokban él és a keleti esős oldalt kerüli. Valamikor az Andesek nyugati részén, 2—3 ezer méter magasságban, csak úgy hemzsegett a sok csincsilla. Ma már ez nincs így ; a csincsilla is nagyon közel jutott a kipusztuláshoz. Hogy ezt megakadályozzák, a perui és csilei kormány vadászatát és gereznájának kivitelét is hosszú időre megtiltotta, úgy hogy ma a kereskedelemben valódi csincsilla néven legfeljebb boliviánosz és basztard-csincsilla kapható. Az állatra indián benszülöt-

tek vadásznak; kizárólag hurokkal fogják, amelyet az állat lakásának kijáratában állítanak fel. Ilymódon a türelmes vadász a legnépesebb csincsillatelepet is kipusztíthatja. Évente mintegy 6—8 ezer basztard-csincsilla és lényegesen kevesebb — talán 1000 — boliviánosz kerül forgalomba. A boliviánosz és a valódi perui csincsilla ára tucatonként 12—14 ezer pengő, míg a basztard-csincsilla tucatjáért 2800—4200 pengőt fizetnek. A csincsillaprém nagyon kényes, különösen az esőt nem bírja és hordás közben, az európai éghajlat alatt, szép kék színe is rövidesen nem kívánatos sárgásszínűre változik.

Mintegy 20—25 év óta Észak-Csilében a csincsillát farmokon sikerrel tenyésztik. Tenyésztését az Egyesült Államokban — Kaliforniában — is megkísérelték. Minthogy az állatok csak az igen magas hegyek napsütéses, száraz fennsíkjain érzik jól magukat, hogy új otthonuk éghajlatát megszokják, fokozatosan vitték alacsonyabb régiókba a befogott állatokat, úgy hogy három év telt el addig, míg Dél-Amerikából Kaliforniába kerültek. A szállítás olyan jól sikerült, hogy útközben csak egy állatuk pusztult el. A kaliforniai telep tulajdonosai remélik, hogy az eredetileg 11 darabból álló állományt 1931-ig sikerülni fog 3000 darabra növelni.

Csincsillonasz.

Az a prém, amelyik csincsillonasz néven kerül forgalomba, a perui macskanyúltól (*Lagidium peruanum* MEYER) származik. Az állat Peru és Boliviában egész Equadorig él, ahol a Kordillerák magas fekvésű fenntérségein, mintegy 3000—5000 méter magasságban, kopár sziklák között tanyázik. Körülbelül akkora, mint az üregi nyúl, teste 30—35 cm, farka 20 cm, füle 8 cm hosszú. Bundája nagyon puha és hosszúszőrű. Színe általában hamuszürke, a test két oldalán világosabb s inkább sárgásba

hajló. Hosszú, vállig érő, fekete bajuszsörtéi nagyon feltűnőek. A perui macskanyulak száma is alaposan megfogyott, úgy hogy évente mindössze 1—2 ezer gerezna kerül forgalomba. Áruk körülbelül a basztard-csincsilla árával egyező, vagyis tucatjáért 2800—4200 pengőt fizetnek.

Viszkacsa.

Viszkacsa néven a pampaszi nyúl (*Viscacia viscacia* Mol.) gereznája kerül forgalomba. Az állat teste 50—60 cm, farka 15—18 cm hosszú. Testét meglehetősen tömött bunda borítja. Hátoldalán a szürke és fekete szőrök egyenletesen elosztottak s emiatt a hát meglehetősen sötétnek látszik. Alapszíne barna, gyapja világosszürke. Alsaja és végtagjainak belső része fehér. Az orr felső részén és a pofákon át fehér sáv húzódik. Buenos-Airestől Patagoniáig a pampákon mindenütt előfordul. Ma nagyobb számban csak Argentinia füves pusztáin él s ettől dél felé is található.

Gereznája nagyon olcsó, darabonként mindössze 40—50 fillérbe kerül. A gereznát időnként nagyobb számban küldik a prémpiacra, de kevés eredménnyel, mert a gerezna gyapjúszőre nagyon gyér és bőre tulságosan vastag, szivacsos szerkezetű, úgy hogy feldolgozása technikai nehézségekbe is ütközik. Nem lehetetlen azonban, hogy a manapság már mindent feldolgozó szűcsipar rövidesen ebből is elfogadható árut tud majd előállítani.

Nutria.

A nutria néven jól ismert prémet a hódpatkány (*Myocastor coypus* Mol.) szolgáltatja. A hódpatkány a legnagyobb rágcsálók egyike. Testének hossza 40—50 cm, a farkáé ugyanannyi ; de akad ennél nagyobb és kisebb példány is. Bundája tömött. Különösen sűrű, rövid és

puha vízálló gyapjúszőre, mely a hasán még tömöttebb, mint a hátoldalán ; fedőszőre hosszabb, puha, majdnem fénytelen és meglehetősen törékeny. A gyapjúszőr kékesszínű, hátán sötétebb. Az egész állat általában véve gesztenyebarnaszínű. Dél-Amerika mérsékelt éghajlatú országaiban mindenütt otthonos és Dél-Braziliától kezdve Patagóniáig, valamint az Atlanti-óceántól a Csendes-óceánig széltében előfordul.

Az állat élete vízhez kötött. Amilyen ügyesen mozog a vízben, a szárazföldön époly ügyetlen. A csendesebb, gazos, vizinövényzetben dús vizeket szereti, hol páronként található. Évenként kétszer 6—8 fia van. Kölykeit a vízben úszva szoptatja, amit könnyen megtehet, mert emlőit majdnem a hátán hordja. Főképen vizinövényekkel táplálkozik ; meglehetősen igénytelen, békés természetű s így fogságban is könnyen tartható. Az állatok legtöbbjét csapóvassal fogják. A zsákmányul ejtett állat hasát, nyúzás közben, a legritkább esetben vágják fel, hanem a bőrt rendesen a hát közepén hasítják fel és pedig azért, mert hasán jóval tömöttebb szőrzetű. Ezenkívül úgynevezett nutriazacskók is jönnek forgalomba, mely elnevezés egy harmadik-féle nyúzási módra vonatkozik ; nevezetesen a nutriazacskón a gerezna csak a hátsó combok között keresztbe van felhasítva ; ezen a kis nyíláson át ugrasztják ki bőréből az állatot.

A legjobb nutriagerezna — nagy, dúsan szőrözött, egyenletes sötétszínű — a patagoniai Rio Chubut környéki. Hasonlóan jók, talán még jobbak a puntaarenasi és tűzföldi bőrök. Ezután a Maypu, majd a Buenos-Aires-környékiek következnek. Montevideoból lapos és gyakran foltos gereznák kerülnek forgalomba. A legkevesebbet a Gran Chaco-i bőrök érnek, melyeknek bőre vékony, gyapjúszőrük alig van és színük is nagyon rossz ; ezenkívül csak ezek között lehet találni a hastájon felvágott gereznát, ami az értékét jelentékenyen csökkenti. A nutria-

zacskónak nevezett áru rendesen nagyon jó minőségű; a «Flores-zacskó» vékonybőrű és egyenletes sötétszínű; a «Parana-zacskó» vastagabb bőrű, de dúsabban szőrözött és világosabb színű; a «Montevideo-zacskó» vastagbőrű, kifogástalanul szőrözött, sötétbarna áru, de elég nagy százaléka nem megfelelő színű.

A téli és nyári gerezna külön csoportosítva kerül piacra. Télinek az augusztus végétől október közepéig zsákmányolt bőröket nevezik; a többi nyári gereznának számít. Ne felejtsük el, hogy a déli féltekén augusztustól októberig tart a tél! A gereznát 100-as kötésekben súly szerint hozzák forgalomba; nagy bőröknek nevezik a 26—28 kg-os árut; a 20—21 kg-os áru közepes bőrökből és a 14—16 kg-os áru a kis bőrökből adódik össze. A nyári vagy «félszőrű»-nek nevezett gerezna (100 drb) ennek megfelelően csak 22—23, 16—18 és 12—13 kg-ot nyom. Az ilymódon szortirozott áru legnagyobb része Hamburgba kerül, kisebb része pedig Antwerpenbe, ahol az egészet most már nagyság, szín és minőség szerint újból szortirozzák. Nagy és extranagynak jelzik az 55 cm-nél nagyobb gereznát, középnagynak a 45—55 cm hosszúakat és kicsinek a 35—45 centimétereseket. A nagy és sötét gerezna 65—85 pengőbe, a nagy és közepes színű 50—75 pengőbe, a nagy és világosszínű 40—65 pengőbe kerül. A középnagyságúak, ennek megfelelően, valamivel többet érnek, mint a felét, a kis bőrök pedig valamivel többet, mint a negyedét. Évenként mintegy 15—20 ezer nutriagerezna kerül forgalomba. A fedőszőrtelenített és kellően megnyírt gereznából régebben — különösen Amerikában — szílszkinutánzatot készítettek. Mióta a nutriák száma is megfogyott, mint eredeti nutria is igen becses szűcsáru. Legújabban a nutria nyári vadászatát egészen beszüntették.

Vándoregér.

Vándoregér néven a közönséges lemming (*Lemmus lemmus* L.) gereznája szerepel. Testének hossza 12—15 cm. A hosszú és dús szőrzet nagyon csinos mustrázatú. A barnássárga alapszínezetből fekete foltok válnak ki; a szem tájékáról egy-egy sárga sáv húzódik a tarkó felé. Hasa sárga. Az állat Skandinávia magas hegyvidékein él, ahol néha irtózatosan elszaporodik. Gereznája nagyon csekély értékű és minthogy rendszeresen nem gyüjtik, csak elvétve jut a kereskedelembe. Gereznája csak bélésnek használható.

Pézsmapatkány.

A kereskedelemben pézsmapatkány vagy bizam néven szereplő prém gazdáját az állattani irodalomban pézsmapocok (*Fibar zibethicus* L.) néven találjuk meg. Az állaton legfeltűnőbb mintegy 25 cm hosszú farka, mely csak tövén hengeres, különben oldalt összenyomott, a végefelé kétélű s apró pikkelyekkel borított, amelyek között rövid, meglehetősen ritka szőrök állanak. A kereskedelemben a gereznáról azonban a fark rendesen hiányzik. A fark tövének közelében apró körtenagyságú mirigy van, amely fehér, olajos, erős pézsmaillatú nedvet választ ki. Az állat törzse zömök, feje rövid és széles. Füle bundába rejtett, szeme kicsiny. Bundája tömött, szőre lesimuló, lágy és fényes; gyapjúszőre finom és rövid, fedőszőre kétszer ilyen hosszú és fényes. Színe hátán barna, néha sárgás, hasán szürke, itt-ott vörös árnyalattal. A kifejlett állat teste 30—33 cm, farka mintegy 25 cm hosszú. Floridától a Mackenzie-folyóig egész Észak-Amerikában otthonos. Erről a rengeteg területről több alfaját ismerjük.

A legészakibb tájakon a *Fiber zibethicus hudsonius*

PREBLE él, mely lényegesen kisebb a többinél; színe és minősége nagyon jó. Jorkfortban és Minnesotában nyúzáskor a bőrt a combok között hasítják fel és a gerezna kifordítottan jön forgalomba. A legjobban elterjedt a már fentebb említett törzsfaj, a fakó pézsmapocok (*Fiber zibethicus* L.), mely Kanada nagyrészét és az Egyesült Államokat lakja. A zsákmányul ejtett állatot Kanadában igen gyakran úgy nyúzzák meg, hogy a bőrt a fején hasítják be; ilymódon «zseb» alakú bőrök kerülnek forgalomba. A labradori *Fiber zibethicus aquilonius* BANGS és az újfundlandi *Fiber zibethicus obscurus* BANGS nagyon sötétszínűek, finomszőrűek, elég nagyok is, csak aránylag kevés van belőlük. New-Yersey és Delaware államokban igen gyakori a fekete pézsmapocok (*Fiber zibethicus niger* BRASS), mely nagy és ugyancsak finomszőrű. Fedőszőre hátán mélyfekete, hasán feketés szürkeszínű; gyapjúszőre kékesfekete. Ebből évente 60—80 ezer kerül forgalomba. Alaszka északi részein él a *Fiber zibethicus spatulus* OSGOOD, mely félakkora, mint a többiek, szőre rövid, nagyon finom és sötéten ezüstözött; hasa fehér. Az állatot száján keresztül nyúzzák meg, és gereznája így kerül forgalomba; ebből azonban nagyon kevés jön Európába és ezt is igen gyakran összetévesztik az orosz pézsmával, helyesebben a keleti pézsmacickány vagy dezmán gereznájával.

A pézsmapocok legszívesebben a nagyobb tavak, vagy lassúfolyású folyamok és mocsarak mentén tartózkodik, különösen akkor, ha azok helyenként náddal és vízinövénnyel borították. Majdnem kizárólag vízinövénnyel él, az általa elfogyasztott hústáplálék — főképen kagyló — nem jelentős. A magas északon hódvárhoz hasonló téliszállást épít magának — nádból, kákából, szittyóból —, amelyben 8—12 állat is áttelel. Délen megelégszik a partba épített katlannal is. Az állatot tavasszal és ősszel vadásszák. A tavaszi gerezna jobb mint az őszi, mert ez

utóbbiak között gyakori a még nyári szőrzetű. A tavaszi gerezna bőre húsos felén világoszínű, míg a vedlésben levő állat bőre s így igen sokszor az őszi bőr is, zöld foltos. Amerikában az állat vadászatát külön törvények szabályozzák, mely minden államban más, a helyiviszonyokhoz szabott. A téli pézsmapocokvár elpusztítása minden államban egyformán tilos.

A pézsmapocok-prém mindössze 30—40 éves multra tekint vissza. Kezdetben szőréből csak kalapokat készítettek és csak később dolgozták ki a gereznát prémnek. Amióta pedig a fedőszőröket elektromos úton tudják eltávolítani a «sealbisam» vagyis a pézsmapocokból készült szílszkinutánzat igen jelentős szerepet játszik; a legjobbat Páris, London és Lipcsében készítik. Az angol szílbizam világos, a francia sötétszínű. A feldolgozás közben összegyűlt hulladékot külön értékesítik és kilójáért 12—25 pengőt is fizetnek. A bélésárúnak szánt gereznát szétvágják; külön rakják a háti részt, külön a málát és külön a fej- és pofarészeket. A hátirészből készült kifogástalan bélés körülbelül 380—560 pengőbe, a pézsmamálból (hasirészből) készült 200—250 pengőbe, a fejbőrből készült pedig 100—140 pengőbe kerül. A bőrök egy része természetes állapotban és kisebb része különböző színre festetten kerül forgalomba.

Az évenként forgalomba kerülő pézsmapocok-gerezna mennyiségét Brass 18 millió darabra becsüli. Ebből 500—600 ezer darabot a Hudson-öböl társaság hoz piacra; az Egyesült Államokból 5—6 milliót küldenek Londonba és 1 milliót Lipcsébe. A többit Kanadában és az Egyesült Államokban dolgozzák fel. A kereskedelemben «déli» és «északi» gereznát különböztetnek meg. A déli az olcsóbb, könnyű, míg az északi a drágább, nehezebb áru. A déli darabja 8—14 pengő, az északié 10—16 pengő. A fekete gereznáért azonban 14—24 pengőt is fizetnek.

Amerikában a pézsmapocok tenyésztésével is foglal-

koznak. A tenyésztés azonban nem a szó szoros értelmében veendő. A tenyésztő egyszerűen hosszabb időre bérbe vesz vagy megvásárol valamilyen olcsó mocsaras, vizes, más célra alkalmatlan területet. A területre megfelelő számú pézsmapockot bocsájt ki, amelyek egy-két év alatt annyira elszaporodnak, hogy fogása már kifizetődik. Ha a területet megfelelően őrzi — még jobb ha bekeríti — és a pézsmapocok állományát okszerűen szabályozza, akkor az évente így elért haszon elég tekintélyes. Az amerikai pézsmapocokgereznák jórésze ilyen telepekről származik. A haszonvétel lehetőségét fokozza az is, hogy Amerikában az állat húsa is értékesíthető mely mocsári nyúlhús (swamp rabbit) néven szerepel az étlapon.

A pézsmapocok Európában is jól ismert állat. 1905-ben telepítette meg COLLOREDO-MANSFELD grófnő csehországi uradalmában, Dobrisban, ahonnan mindenfelé elterjedt. TOLDT szerint az állat elterjedését a magasabb hegységek sem gátolják, legfeljebb késleltetik. Középeurópában széltében elterjedt. Németországban már Berlin környékén ismeretes, nyugat felé Würzburgig hatolt és délfelé hazánkban legutóbb (1930 április 10.) Baján fogták. Kelet felé jóval lassabban terjeszkedett úgy hogy alig érte el Lengyelország határait. Dobristól észak felé 400 km-re, dél felé több mint 700 km-re található. TOLDT szerint ahol megtelepedését gyanítjuk, egy fonálra erősített almát vagy sárgarépát dobjunk a vízbe. Ha reggelre a kihelyezett csalétek eltűnt akkor az állat jelenléte ott nagyon valószínű. Ahol megtelepedett, ott nagyobb kárt csak áskálásával okozhat és pedig oly módon, hogy az össze-vissza furkált gát végül is átszakad s így árvíz keletkezhetik. Az esetleges gátszakadások azonban megfelelő ellenőrzés mellett elkerülhetők. Hazánkban a gátőrök, vadőrök és mezőőröknek kötelessége az állatot írtani, bár elegendő volna írtását a gátak és halastavak környékére korlátozni. Európában

igen szellemes (szabadalmazott) fogási módját is ismerik. A víz fenekére, nyílásával felfelé néző, varsát süllyesztenek ; a varsa oldalához két rúd van olymódon erősítve, hogy azoknak csúcsa épen a vízszíneig ér. A rudak között, a víz színén két drótszálat feszítenek ki. Ha az úszó pézsmapocok a drótba ütközik, rögtön a víz alá merül s így a varsába kerül, ahol, minthogy nem tud menekülni belőle, végül is megfullad.

Az európai pézsmapocok kora tavaszi gereznája egészen kifogástalan minőségű áru ; akadnak szép számmal olyanok, melyek tömöttség és fényezés, lágyság sőt finomság tekintetében is a legjobb amerikai bőrökkel vetekednek. Évente többszázezer európai gerezna kerül forgalomba, darabonként 4—8 pengő értékben. Tatatóváros on állítólag oly gyakori, mint a nyúl.

Finnországba 1922-ben szándékosan telepítették be az állatot. Azóta kárt csak egyszer, 1926-ban okozott, amikor a halászok hálóit tette tönkre. Az állatot Oroszországban is megtelepítették.

Hörcsög.

A hörcsög gereznáját csak Németországban dolgozzák fel. A közönséges hörcsög (*Cricetus vulgaris* L.) Németországból, Ausztriából, Magyarországból és Oroszországból ismeretes. Északnémetországból hiányzik, míg nyugat felé Elzászban is előfordul. Hazánkban a síkságok és a dombvidék félig kötött talaján meglehetősen általánosan elterjedt. Nagyon gyakori a Hajduságban, a Barcaságon és elég sok van a Szepességben is. Teste mindössze 30 cm, amelyből 5 cm esik a farkára. Bundája felül világos sárgásbarna, alul fekete. Füle mögött, valamint mellső lábai előtt és mögött sárga foltok láthatók. Egyébként színe felette változó.

A külsőleg meglehetősen csinos állat, mogorva, inger-

lékeny és vakmerő. Lakása 1—2 m-nyi mélységben a földben van; innen indul éjjeli útjaira. Tápláléka főként gabonaneműekből áll, amelyekből téli készletet is gyüjt magának. Az így felhalmozott téli készlet 50 l is lehet. Téli álmot tart. Évente kétszer fiadzik s így meglehetősen szapora állat. Csapdával fogják, vagy kiöntik, kiássák lakából. A kiásás azonban csak ősszel kifizető, amikor a felraktározott gabona is kézre kerül. Németországban május és szeptember havában fogják; a májusi bőrök általában véve jobbak. Hörcsögfogással üzletszerűleg, főképen Thüringiában és a Harz-hegységben foglalkoznak és néhány év óta, mióta a németek a hazai piacot is megszervezték, a hörcsögfogás a Hajduságban is sok embernek ad kenyeret. A hajdusági hörcsögfogók külön egyesületbe is tömörültek.

A németországi Quedlinburgban évenként mintegy 2 millió hörcsögbőrt dolgoznak fel, amelyből több mint ½ millió magyar származású. A kidolgozott bőrt, 80 darabot egy táblába összevarrva, mint bélésárut hozzák forgalomba; egy hörcsögtábla 70—175 pengőbe kerül; a cobolyszínűre festett sem drágább. A nyers gerezna darabjáért 0·40—1 pengőt fizetnek. A német ipar csak a magyar hörcsögön legkevesebb brutto 250.000 pengőt keres.

Pele.

A nagy pele (*Myoxus glis* L.) gereznája a prémkereskedelemben csak újabban játszik szerepet. Teste 16 cm, farka 13 cm hosszú. Lágy, meglehetősen tömött bundája két oldalán hamuszürke, hasoldalán tejfehér és ezüstfényű. Hátoldala néha barnával futtatott. Hazája Közép-, Dél- és Keleteurópa; Ausztriában, Stájerországban, Karintiában, Morva és Csehországban, Sziléziában és Bajorországban gyakori. Magyarországon különösen a dunántúli vidék délnyugati megyéiben és ott gyakori,

ahol szelíd gesztenyeerdők vannak. Horvátországban és Krajnában van a legtöbb, ahol a tölgyes és bükkerdőkben makkterméskor igen nagy számban található. Ahol bőviben van, ott az ember is serényen üldözi húsa és bőre miatt. Gereznája 16-os csomókban kerül a kereskedelembe. Jó esztendőben többszázezer pelebőrt küldenek Laibachba; a kidolgozott bőröket már a helyi piacon értékesítik. Kivitelre — Lipcsébe — alig néhány ezer kerül, darabonként 3—4 pengő értekben.

Hód.

A hódgerezna, németül «Biber», már nagyon régóta ismert kereskedelmi cikk. A kereskedésben ma kapható hódprém legtöbbjét az amerikai vagy kanadai hód (*Castor canadensis* KUHL) szolgáltatja. Gereznája 60—80 cm hosszú. Egy, egy és fél centiméter hosszú gyapjúszőre rendkívül tömött, finom és kékesszürke. Fedőszőre 5—6 cm hosszú, kissé merev és vörösesbarnaszínű. Hátulsó lábujjait széles úszóhártya köti össze. Mintegy 15 cm széles és 30 cm hosszú pikkelyes farka, háthasi irányban lapított. A hódnak a víz az igazi eleme. Nyugalmasabb vizekben rendesen párosával, néha kisebb, néha nagyobb családokban él. Lakása vagy a vízpartba vájt üreg, vagy a vízbe épített hódvár. A vár 2·5—3 m magas, vastag dorongokból épített halom, melyet ősszel az állatok földdel és iszappal födnek be. A hódvár inkább téli menedékhely, mint állandó lakás. Ha a hód nem elég mély patak mellett üt tanyát, lerágott fatörzsekből gátat épít a vizen keresztül s így a gát előtt szabad és elég mély vízfelület keletkezik. E gátak némelyike 150—200 m hosszú, 2—3 m magas, s alján 4—6, felül 1—2 m vastag. Gátépítési készségük fejlett szellemi képességre vall. A hód a fákat úgy dönti le, hogy tövét addig rágja, míg az le nem dől; ilymódon ½ m-nél vastagabb át-

mérőjű fákat is kidönt. A hód a kidöntött fa kérgéből táplálkozik. A sok összerágott és kidöntött fa tartózkodási helyét rögtön elárulja. A hódnak az emberen kívül alig van ellensége. Amerikában több alfaját ismerik, a prémkereskedelemben azonban a kanadai hód játsza a legnagyobb szerepet. Régebben nagyon közönséges volt, azonban a szakadatlan üldözés következtében számuk megcsappant. Újabban vadászatát elég szigorú törvények szabályozzák, sőt egyes államokban tilos a vadászatuk.

BRASS szerint a legjobb gereznák a Hudson-öböl környékének délkeleti részéről származnak. A legszebbek és legsötétebbek az L. W. R. (Little Whale River) és F. G. (Fort George) jelzésűek, amelyek Labradorból származnak. Ezek után minőségét tekintve az E. B. (Eskimo Bai), E. M. (East Maine) és M. R. (Moose River) jelzésűek következnek. melyeknek legtöbbje majdnem feketeszínű. A Y. F. (York Fort) jelzésű vörösbarna színű. Kanada délibb részéből szintén nagy és elég sötét gereznák kerülnek a kereskedelembe. A Mackensie-folyam vidékéről (M. K. R.), messze északról, a barátságtalan tundrák közepéről, hosszú formában, Britkolumbiából pedig sajátságosan halalakúan megszárított gereznák kerülnek forgalomba. A Wyoming és Montanából származó bőrök — egy kis, de sötét hódfajta gereznái — majdnem köralakban megszárítva jönnek a piacra. A Sziklás-hegységtől nyugatra élő hód gereznája — különösen az oregoni és kaliforniai — majdnem aranyszőkeszínű. A déli államokban, előfordul még az állat, azonban ritka; gereznája pedig világosszínű, gyapjúszőre nem elég tömött, s így igen csekély értékű.

Évenként mintegy 20—30 ezer amerikai hódprém kerül forgalomba. A kisebbekért 55—125 pengőt, a közepesekért 110—190 pengőt, a nagyokért pedig 140—260 pengőt fizetnek és pedig már kidolgozva és megnyírva.

A forgalomban alacsonyan és magasan nyírt prémek találhatók. Az alacsonyból finomabb női bundát, a magasból férfibundagallért készítenek. Nem jelentéktelen az a haszon sem, amelyet a hódpézsma — castoreum — értékesítése útján nyernek. A hód végbélnyílásának közelében ugyanis két kiválasztómirigy található, amely a barna, kenőcsszerű, áthatószagú s csak némely embernek kellemes hódpézsmát választja ki. A Hudson-öböl társaság évente mintegy 1000 kg hódpézsmát árverez el, kilogrammját 140—150 pengő értékben.

Valamikor jelentős szerepet játszott a kereskedelemben az európai hód *(Castor fiber* L.) bőre is. Amerikai rokonától anatómiailag különbözik s ezenkívül bundája is világosabbszínű és gyapjúszőre is kevesebb. Az európai hódot a legtöbb helyen tökéletesen kiirtották, csak egyes gondosan őrzött helyeken fordul még elő. Így például néhány telepe ismeretes Németországban, Franciaországban és Oroszországban. A legnagyobb európai hódtelep Norvégia déli részén, Nidelv környékén található, ahol az 1883-ban még mintegy 100 főből álló állomány, körülbelül 12.000 darabra szaporodott. Ezenkívül Rogaland, Westadger, Ostadger és Telemarkban is találhatók hódtelepek. Norvégiában 1926 óta minden évben 3 hónapig (október—december) vadászható.

A hód valamikor hazánkban is élt. Ezt nagyon számos helységünk, városunk, tavunk és folyónk hasonló neve bizonyítja. De bizonyítják tudományos értékű feljegyzések is. Így nagyon jól tudjuk, hogy az Árpádok alatt a hódászok külön társadalmi csoportot alkottak. Az utolsó hódot hazánkban a multszázad közepén ejtették el.

A XVI. és XVII. században a huzamos ideig viselt olyan hódprém ért a legtöbbet, amelyről a viselés következtében a durva fedőszőr már lekopott. A fedőszőrök eltávolítására annakidején nem ismertek más módszert. Ma a fölös szőrzet eltávolítását gépek végzik. Igen érdekes,

hogy a híres Hudson-öböl társaságnak igen sokáig a hódgerezna volt az értékegysége. Az erre vonatkozó részletes adatokat a Bevezetésben találja meg az olvasó.

Marmota.

Igen nagy keresletnek örvend a szűcsiparban a marmotagerezna. A marmotákat *(Arctomys)* zoológiai szempontból kellőleg még nem tanulmányozták, s így az egyes fajokat és elterjedésüket tekintve, elég nagy bizonytalanság uralkodik az irodalomban. A marmotákat rendszertanilag koponyájuk alkata és felső zápfoguk szerkezete jellemzi. Testük zömök, farkuk és fülük rövid, szemük kicsi. Közép-Európában, Közép- és Észak-Ázsiában és Észak-Amerikában tekintélyes számú fajuk él. Legtöbbjük alföldi állat, mások ellenben a hegységekben laknak. Tanyájukat száraz, agyagos, homokos vagy köves tájakon, fűben dús rónaságokon és steppéken ütik fel, de megtalálhatók erdőkben is. Valamennyi faj földalatti lakást ás ; lakásaik csoportosan sorakoznak egymás mellé s néha bámulatosan sok él együtt az ilyen telepen. Földön élő állatok. Táplálékuk fűből, dudvából és egyéb növényi anyagokból kerül ki. Tél felé elzárják lakásukat, a kijáratot földdel betömik és téli álomba merülnek. Rendkívül figyelmes, óvatos és elővigyázatos állatok, egyes fajok őröket állítanak ki, hogy a társaság biztonságát növeljék. Veszély esetén a lehető leggyorsabban eltűnnek földalatti rejtekükben.

A legkeresettebb a kirgiz steppéről származó, úgynevezett orenburgi marmota. A gerezna 50—60 cm hosszú, színe világos rozsdássárga, a fedőszőrök hegye gyengén sötétbarnára színezett és fényes. Gyapjúszőre eléggé dús, világos sárgaszínű. Az állatot tavasszal vadásszák, akkor, amikor előbújik téli szállásáról. A júniusi orenburgi vásáron az Orszk-környéki marmoták a legjobbak, melye-

ket hosszúra nyujtott alakban, megszárítva hoznak piacra. Egy bál áru 500 drb gereznát tartalmaz; ebből 10% rossz és egyrésze fiatal állat (Mindel) gereznája, amelyből kettőt szokás egy gereznának számítani. Az orenburgi vásáron körülbelül ½ millió gerezna kerül eladásra, melynek legnagyobb részét a németek veszik meg. Az orenburgi marmota darabonként 10—12 pengőt ér, a fiatal állatok gereznája csak 6—8 pengőt.

A marmotagerezna másik nagy gyüjtőhelye a Tomszktól délre fekvő Bijszk városa. A bijszki marmota nagyobb, mint az előbbi. Fedőszőre rövidebb, gyapjúszőre sárgásszürke és az egész gerezna kevésbbé tömött. A bunda színe lehet kékes és sárgás. A sárgás tavaszi, a kékes őszi gerezna. Bijszk környékén a marmotafogás főideje ősszel van. A friss bijszki marmota decemberben, Moszkvában és Irbitben kerül piacra, évente mintegy 2 millió darab. Tíz százalékkal olcsóbb, mint az orenburgi. A kék és sárgás bőröket 60 : 40 arányban keverve hozzák forgalomba.

A mongol-marmota egészen olyan, mint a bijszki, csakhogy gereznája még laposabb; darabonként körülbelül 8 pengőt ér. Ha Oroszországon keresztül jut forgalomba, szabaikalszki (Bajkálon túli) névvel különböztetik meg a többitől. Mandzsuriából származik a newchwang (ejtsd: nyú-csuang) marmota. Minősége a bijszkiéhez hasonló. Nagyon gyenge minőségű a kínai marmota, amely Kansu, Shansi és Mongoliából jut a kínai piacra. Évente ebből ½ millió kerül a forgalomba. A keletmongoliai marmotát Kalganba viszik; a gerezna kalganmarmota néven ismeretes a kereskedelemben. A legnagyobb marmotagerezna a tarbagani; nevét Tarbacan város után kapta. Az állat az Altai-hegységben él; bundájának színe olyan, mint az orenburgi marmotáé vagyis barnával futtatott sárga, csakhogy fedőszőre rövidebb és gyapjúszőre is jóval kevesebb; gereznáját a szűcsök ép

ezért nem nagyon kedvelik. Évenként 100 ezer kerül forgalomba.

A marmotagereznát Németországban dolgozzák fel, ahol nyérc-, coboly- vagy szkunkszínűre festik azokat. A kidolgozott és megfestett bőr darabja 12—20 pengőbe kerül.

A marmoták egyébként is nevezetes állatok. Ugyanis 1909-ben a mongolországi marmoták között tört ki először a tüdőpestis. A ragály néhány hónap alatt jónéhány százezer állatot pusztított el. A marmota bolhái rövidesen átvitték a betegséget az emberekre is. Kezdetben csak a marmota-vadászok betegedtek meg, majd közvetlen környezetük s végül egész Mandzsuria, Tientsin és Peking tele volt tüdőpestises betegekkel. A betegség rendkívül gyorsan terjedt tova s aki megkapta, a halál fia volt. Száz beteg közül csak véletlenül gyógyult meg egy. Körülbelül 100.000 ember esett áldozatul a dühöngő kórnak, míg sikerült tovaterjedésének gátat szabni. Csodálatosképen ezzel egyidejűleg a betegség az állatok között is megszűnt. A nyers gerezna, mint kimutatták, nem fertőz, ha kellőképen kiszárították, mert szárítás közben a bacillusok rövidesen tönkremennek. A kórt terjesztő veszedelmes bolhák pedig csak az élő állaton maradnak meg. A járvány ideje alatt marmotagereznát nem hoztak Európába.

Pesaniki.

A pesaniki az 1920-as évek elején került forgalomba, tehát a legújabb prémfajták közé tartozik. A pesanikit a fakóürge (*Spermophilus fulvus* LICHT.) szolgáltatja. A szűcsök az állatot homoki marmota néven ismerik, mely az orosz pesaniki névnek szószerinti fordítása. A fakóürge egyike a legnagyobb ürgefajoknak ; a steppék lakója. A volgamelléki steppéktől kezdve, az Uralon át egészen Akmolinszkig mindenütt előfordul ; elterjedésé-

nek déli határa a Kaspi-tó déli partjától indul ki és kelet felé, Szamarkandon át, a Szir-Darjáig húzódik. A homokos területeket kedveli, ahol nagy csapatokban él. Lakása egy egyszerű függőleges csatorna, mely elég mélyen hatol a földbe.

A pesaniki gereznája egyszínű fakósárga, melyet nyércszínűre festve hoznak forgalomba. Évente körülbelül 1 millió darab jut a piacra, amely a nagy kereslet következtében kevésnek bizonyult. Ez a magyarázata aránylag drága voltának is. A nyércszínűre festett gerezna körülbelül 8—12 pengőt ér. A pesaniki, mint könnyű prém, elsősorban nyáribunda készítésére alkalmas.

Ürge.

Az utóbbi években közönséges ürge- és gyöngyös-ürgegereznából készített bundát bőségesen láthattunk a nagy városok utcáin. A közönséges ürge (*Spermophilus citellus* L.) teste 22—24 cm, farka 7 cm hosszú. A fedőszőrök meglehetősen durvák és rövidek, közepén sötéten gyűrűzöttek. Bundájának színe hátán sárgásszürke, szabálytalan rozsdasárga hullámvonalakkal átszelt és apró foltokkal pettyezett; hasoldala rozsdasárgaszínű. Az ürgét jól ismerik Oroszországban, Galiciában, Sziléziában, Magyarországon, Stájer-, Morva- és Csehországban, valamint Krajnában és Karintiában. Oroszországban szuszlik a neve és gereznája ezen a néven kerül forgalomba. A gyöngyös-ürge (*Spermophilus suslica* GÜLD.) valamivel kisebb, mint az előbbi és sűrűbben, határozottabban foltozott; foltjai világosabbak. Elterjedésének nyugati határa a Podoliai-fennsík, ahonnan észak felé Lublinig terjed.

Az ürge a szabad, nyilt steppét kedveli és tanyáját legszívesebben a rövid fűvel benőtt, laza talajú területen üti fel, ahol napsütéses időben helyenként tömegesen látható.

Oroszországban az ürgegereznát bélésekké varrják össze. Az évi termelés körülbelül 30.000 db bélés, melynek ára 8—20 pengő között váltakozik. Újabban a gereznát szívesebben összevarrás nélkül hozzák forgalomba, amelyet kidolgozva, cobolyszínűre festenek, de — különösen a gyöngyös ürgét — természetes állapotában is feldolgozzák. Jó ürgés esztendőben évente egymilliónál is több gerezna jön forgalomba, darabonként — kidolgozva — 1·50—3·40 pengő értékben.

Mókus.

A legtöbb mókusgereznát a közönséges mókus (*Sciurus vulgaris* L.) szolgáltatja. Teste mintegy 25 cm, farka pedig 20 cm hosszú. Bundája más télen, mint nyáron, más északon, mint délen s e mellett még esetleges változatai is vannak. Nyáron hátoldala barnás vörös, hasa fehér; télen hátoldala szürkés fehérrel kevert barnás vörös, hasa fehér. Északon télen sokszor szürke, a vörös árnyalatnak nyoma nélkül. Hegyvidéken a fekete mókusok gyakoriak, de délen is találhatók. Farka bozontos és kétsoros. Hazája egész Európa és az Uralon túl, egész Délszibéria az Altai-hegységig és Hátsóázsiáig. BRASS szerint a prémkereskedelemben az oroszországi *Sciurus vulgaris varius* GMELIN, a nyugatszibériai *Sciurus vulgaris argenteus* KERR, a Jeniszei környéki *Sciurus vulgaris martensi* MATSCHIE, a Lena-folyó környéki *Sciurus vulgaris borealis* BRASS, a tibeti *Sciurus calotus* GRAY, a szachalin-szigeti *Sciurus vulgaris rupestris* THOS és végül a mongoliai és mandzsuriai *Sciurus vulgaris mantchuricus* THOS. játszanak szerepet. A szűkebb értelemben vett mókusoknak 164 faját, a tágabb értelemben vett mókusoknak pedig több mint 300 faját ismerjük. Ehhez viszonyítva a felsorolt néhány faj nagyon kevés.

Ahol fa és erdő van, ott bizonyára a mókus sem hiány-

zik. Legjobban a magas, száraz és árnyékos erdőt kedveli. Csendes, derült időben szakadatlanul mozog, egyik legfőbb ékessége erdeinknek. Tápláléka főként fenyőmag, rügy és fiatal hajtás és másféle növényi eredetű anyag; ezenkívül a rovarokat is megeszi, nagy barátja a madártojásnak, még a madárfiókát sem kíméli, sőt az öregeket is megtámadja. Északon, különösen Szibériában, a mókusok évenként, többé-kevésbbé rendszeres vándorútra kelnek s ilyenkor néha igen nagy utakat tesznek meg. Vándorlásuk táplálékkeresésre vezethető vissza, mert rendesen olyan helyeken jelennek meg, ahol bő a fenyőmagtermés. A mókusnak legfélelmetesebb ellensége a nyuszt, mely kérlelhetetlenül üldözi; üldözi az ember is. MARTENSON szerint Oroszországban igen nagy szerepet játszik a mókusvadászat. Késő ősszel az oroszok és bennszülöttek az erdőbe vonulnak mókusvadászatra. Három, tíz tagból álló alkalmi társaságba egyesülnek, felszerelik magukat élelemmel, hócipővel, hurkokkal, kiskaliberű puskával s kutyáikkal együtt kivonulnak a már előzőleg elkészített vadászkunyhóba. A kutyák által fára kergetett mókust gyenge töltéssel fejen lövik; ezenkívül különböző csapdákat, hurkokat és fogószerszámokat állítanak fel. A vadászat tartama alatt, mely hetekig tarthat, főképen az elejtett mókusok húsával táplálkoznak és kutyáikat is ezzel táplálják. Ha bőven van mókus, a vadászat épen oly jövedelmes, mint mulatságos. Ha kevés a vad, búsan és hallgatagon ballagnak a vadászok és kutyáik az erdőn. Így vadászgatva tölti sok szibériai a tél legnagyobb részét.

A legtöbb mókusgerezna Oroszországból és Szibériából kerül piacra. A kazáni gerezna hátán szürkésvörös, hasán sárgásfehér; 1000 db mókusfarok mintegy 2¾ kg súlyú. A Wiatka és Kergapol környéki gereznák szürkébbek, míg az obszkinak nevezett gerezna háta világosszürke, hasa tiszta fehér; 1000 obszki mókusfarok 3½ kg súlyú. A jeniszeiszki gerezna aránylag nagy, háta sötétszürke,

néha vörössel keverten; 1000 farok súlya 4½ kg, de ezekben a farkcsigolyák súlya is benne van. Kelet felé a lénamelléki mókus gereznája tiszta sötét szürke. Ettől délre, a tobolszki sötét kékesszürke. A még keletebbi nersinszki majdnem fekete, hasa élesen elválóan fehér. A jakutszki sötét kékesfekete, az ochotszki is fekete, de többnyire vörös árnyalatú.

Valamikor békében — a háború előtt — a bőrök nagy része Londonba, Lipcsébe és Moszkvába került, a szovjet-uralom óta Amerika a főpiaca, bár kerül még mindig belőle Londonba is, Lipcsébe is. Évente mintegy 8—10 millió szibériai, 6 millió kazáni és 3—4 millió európai mókusgerezna kerül forgalomba. Az európaiak Finnországból, Észak-Oroszországból és Közép-Európából származnak. A nyári gerezna jóval kevesebbet ér, mint a téli. A gerezna azonban kifordítottan és összeszáradva jön a piacra, úgy hogy az áru minőségét a bőr után kell a kereskedőnek megítélni. A nyári gerezna bőre zöldfoltos, míg a télié sárga vagy fehér. A gerezna színét a fark színéről lehet megítélni. A nyers gerezna ára nagyon változó; a szibériainak ma darabonként körülbelül 12—20 pengő az ára, míg az európai 5—8 pengőbe kerül. A hazai mókusgerezna alig ér többet 80—160 fillérnél.

A gerezna háti és hasi részét, sőt újabban a fejbőrét is, külön dolgozzák fel. Rendesen táblákba varrva, festve vagy festetlenül jön forgalomba. Oroszországban két táblát egy «zsákká» varrnak össze. Egy ilyen háti részből varrt bélészsák ára 560—1680 pengőbe kerül; a mókusmálból (hasi részből) készült 100—250 pengő; cobolyszínűre festett 525—1400 pengő; a mókusfejből készült 130—250 pengő. Természetesen az árak a kereslet szerint változók. Külön értékelik a mókusfarkat is, melynek kilójáért 15—210 pengőt is fizetnek. A mókusfarkból régebben boákat készítettek. A legjobb mókusfark — 1000 darab 5 kg — a newchwang; ezt a *Sciurus*

mantchuricus THOS. szolgáltatja, melynek gereznájából mintegy ½ millió kerül forgalomba.

Repülőmókus.

Tévesen repülő kutya néven szerepel a prémkereskedelemben. A repülőmókusnak több faját ismerjük, amelyeknek gereznája ugyancsak kifogástalan minőségű. A keres kedelemben azonban csak a japán repülőmókus (*Petaurista leucogenys* TEMM.) gereznája játszik jelentősebb szerepet. Teste 35—40 cm, farka pedig 40—45 cm hosszú. Bundája, farka, egyformán tömött, gyapjas szőrű. Dús szőre selyem finomságú és lágyságú. Színe hátán barnásszürke, finoman ezüstözött; hasa sárgásszürke, farka fakószürke. Bőre vékony, de tartós. Az állat végtagjai között repülőbőr, úgynevezett vitorla van kifeszítve, mely ugrás közben, mint ejtőernyő működik. Napközben a legmagasabb fák odvában alszik, éjjel mozog és hatalmas, 25—40 méteres ugrásokkal igyekszik egyik fáról a másikra. Mindig a legmagasabb pontról ugrik lefelé és vitorláját kifeszítve, a levegőben rézsút siklik a következő fára.

Az állatnak kezdetben csak a farka jutott el «repülőkutya»-farok néven a piacra és BRASS szerint gereznája is csak 1912 óta. A piacra jutó mennyiség változó, kezdetben 30.000 darab is jött Európába. Gereznája 14—17 pengőt ér, melyet a szűcsök kékre vagy cobolyszínűre festve adnak tovább.

PATÁS ÁLLATOK (UNGULATA).

A PATÁSOK RENDJE a növényevő emlősök legfontosabb, az alakok sokaságában leggazdagabb csoportja. Ebbe a rendbe tartoznak a legnagyobb emlősök is. Minden patás állat a szárazföldi élethez alkalmazkodott. Kétpár fejlett végtagja csakis futásra, gázolásra alkalmas. Kulcscsontjuk soha sincs. Ebbe a rendbe tartozik az ember annyira hasznos háziállatainak legnagyobb része.

A prémkereskedelem szempontjából csak a háziállatok gereznája jelentős.

Guanakó.

A guanakó (*Lama huanachus* MOL.) Dél-Amerikában vadon élő teveféle. A teljesen kinőtt állat hossza 2¼ m, vállmagassága 1.15 m. Szőrzete rövid gyapjú és hosszú, vékony fedőszőrökből áll, amely a testén gyapjas bundává hosszabbodik meg, azonban sohasem olyan finom, mint a láma bundája. A Kordillerákban a Tűzföldtől kezdve Peruig és Equadorig előfordul. Jobban kedveli a hegységet, de az alföldön sem hiányzik, ahol csoportokban, társasan él. A délamerikaiak szenvedélyesen vadásszák, mert húsa is értékes és bőre is csinos hasznot hajt. Az öreg állat bőrét a helyszínen használják fel, sátrat készítenek belőle. A fiatal állat lágy és selymes gereznája «guanacitos» néven kerül a forgalomba; legtöbbjét Berlinbe és Lipcsébe küldik, ahol autó-, kocsi-

takarókat készítenek belőlük; a takaró nagyon lágy, meleg és könnyű. Évente körülbelül 30—40 ezer egy méter hosszú guanacitos gerezna kerül kivitelre, darabonként 4—6 pengő értékben.

A délequadori, perui és boliviai Andesekben egy második vad lámafaj is él, a vikúnya (*Lama vicugna* MOL.). Gyapja rendkívül finom, színe felül sajátságos vörösessárga, alul világos okkersárga, helyenként egészen fehér. A vikúnyát talán még szenvedélyesebben űzik, mint a guanakót. A legritkább esetben vadásszák fegyverrel, hanem lasszóval és hálóval ejtik zsákmányul. Az így megfogott vikúnyát rendesen csak megnyirják és újra szabadon engedik. Gyapjából igen finom szöveteket szőnek. A fiatal vikúnya gereznája vöröses színű, szőrzete rövid, egyenletesen tömött, selyem finomságú és fényű. A gereznából takarókat készítenek, melyből kevés jut Európába, minthogy egy ilyen takaróért már a helyszínen szívesen megadnak 150—300 pengőt.

Láma.

A láma (*Lama glama* L.) Peruban és Boliviában háziállat. A guanakónál valamivel nagyobb, vállmagassága mintegy 1·2 m. Színe változó; vannak fehér, fekete, tarka, vörösbarna és egyéb színű állatok. Gyapja durva és nemezszerűen összeálló. Az állat hazájában olyan szerepet tölt be, mint a magas északon a rénszarvas. Használják teherhordásra, ezenkívül tejét isszák, húsát megeszik, bőrét kicserzik, gyapjából pedig különféle szöveteket készítenek. Gereznája a prémkereskedelemben nem játszik szerepet.

Dél-Amerikában a déli szélesség 10. és 20. foka között még egy szelíd lámafaj él, nevezetesen az alpaka (*Lama pacos* L.). Ez a legkisebb lámaféleség. Színe többnyire egészen fehér vagy fekete, de kivételesen tarka is lehet.

Az állat gyapja rendkívül értékes ; a durvább gyapjúnak hanaszka, a finomabbnak kumbi a neve. A gyapjút újabban nagy mennyiségben szállítják Európába, ahol Bradfordban dolgozzák fel. Gereznája a szűcsiparban nem játszik szerepet.

Őz.

Az őz *(Capreolus caprea* L.) 1·3 m hosszú és mintegy 75 cm magas. Szőrruhája az évszakok szerint változik. A nyári szőrzet rövidebb és ritkább, a téli pedig tömött. A test felső és oldalsó része nyáron rozsdavörös, télen barnásszürke ; a végtagok alsó és belső része mindig világosabb. A far és combok hátsó része, a «tükör», nyáron sárgás, télen fehér. Az őz a magas hegyvidéket és a nagyon zord éghajlatú területet nem szereti. Ezeket a helyeket leszámítva, Európában és Ázsiában majdnem mindenütt otthonos. Az őzgereznából csak a téli használható, amelyből szőnyeget készítenek. Az őz szőre meglehetősen törékeny és ezért az őzbőr-szőnyeg hamar tönkre megy. A téli nyersgerezna mintegy 2 pengőt ér. Az őzbőr-szőnyeget különösen Szibériában kedvelik. A nyári bőr értékesebb, ebből azonban csak bőrárúkat készítenek, épen úgy, mint a szarvas *(Cervus elaphus* L.) bőréből.

Rénszarvas.

A rén vagy tarándszarvas a magas északon nélkülözhetetlen. A lappok és finnek háziállata, nélküle alig tudnának megélni. Hasonló a jelentősége Alaszkában is. Legjobban ismert a Skandináviában félig szelíd, félig vadállapotban élő európai rénszarvas *(Rangifer tarandus* L.). Hossza mintegy 2 m, súlya 120—150 kg. Nyáron sötét, szürkésbarna, télen fehéresszürke, hasonlít az olvadó hó piszkos színéhez. Bundája tömött és durva. Igen igénytelen állat, főként mohával, zuzmóval táplál-

kozik. Használják lovaglásra, igavonásra, tejéért megfejik, bőrét feldolgozzák ; husát, vérét, csontvelejét, sőt gyomortartalmát is megeszik, beléből fonalat készítenek, agancsából dísztárgyat faragnak, szóval minden porcikáját hasznosítják az állatnak. Szőre olyan könnyű, hogy parafa helyett mentőövek töltésére előnyösebben használható. Egy rénszarvas-szőrrel bélelt felöltő képes egy embert a víz szinén tartani.

A prémkereskedelem szempontjából csak a rénszarvasborjú gereznája, az úgynevezett pijeki jelentős. Szőre rövidebb és lágyabb, mint az öreg állatoké és főképen nem annyira törékeny. Mindössze néhány ezer kerül évente a forgalomba, darabonként 7·50—20 pengő értékben. A pijekiből automobiltakarót és vadászbundát készítenek.

Az amerikai rénszarvasok közül nevezetes a karibú (*Rangifer caribou* GM.), amely Labrador és Kanada sarkvidéki erdeiben, délre egész Maine, Újskócia és Újbraunschweig, nyugatra Montana területén él. Az északamerikai tundrákon, az úgynevezett «Barrenground»-on, a sarki tarándszarvas (*Rangifer arcticus* RICH.) otthonos ; délre egész Kanadáig található. A magas északon az indiánok élete a rénszarvashoz kötött ; ha nincs rénszarvas, éhen halnak. Az amerikai kormány, hogy az elég gyakran megismétlődött éhinséget megelőzze, 1898-ban a félig szelid európai rénszarvast betelepítette Alaszkába. A telepítés nagyszerűen sikerült, a betelepített állatok száma körülbelül ½ millióra gyarapodott s azóta ott az éhinséget nem ismerik, sőt jelentékeny mennyiségű rénszarvas húst is szállítanak a szanfranciskói piacra. Az amerikai rénszarvasok bőréből, főképen Labradorból, évente mintegy 1000 drb kerül forgalomba, a többit a helyszínén elhasználják.

Gazella.

A kereskedelemben időnként kapható gazellagereznák — BRASS szerint — a törpe antilopok gereznája s ezek közül is főképen a kontyos madoka (*Madoqua saltiana* BLAINV.) szerepel. A kontyos madoka vagy bennszülött nevén beni izrael, mintegy 60 cm hosszú és 35—40 cm magas, csinos, eleven kis állat. Szőrruhája rókaszínű és szürkéskékes. Abesszíniában, a tengerparttól 2000 m magasságig, minden alkalmas helyen előfordul. Gereznájának főgyüjtőhelye Aden, innen jut az európai piacra ; ára a kereslet szerint nagyon változó. Általában véve, legújabban nem nagyon szívesen dolgozzák fel, mert nem tartós és különösebben nem is szép áru.

Időnként más, különféle gazellák, antilopok gereznáival is elárasztják a piacot, amelyekből elfogadható árut igyekeznek előállítani. A legtöbb kísérlet azonban nem válik be. Évente mintegy 30—300 ezer «gazella» gerezna kerül a forgalomba, darabonként nagyon változó értékben.

Juh.

A juhok közül az angol lincoln és leicestershire fajták gereznája szerepel a prémkereskedelemben. A 15—30 cm hosszú szőrű, finom szálú, gyapjas gereznát kidolgozzák és különböző színűre festve, angorajuh néven hozzák forgalomba. Évenként mintegy 100.000 ilyen festett gereznát küldenek piacra, darabonként 25—40 pengő értékben.

A balkáni és hazai juh- és báránybőrök főpiaca Budapest. A szűcsipar szempontjából különösen a rackabáránybőrök keresettek, főképen az erdélyi rackáé, melynek bárányа többnyire feketeszínű. A gerezna elég nagy, vastag bőrű, a szőrzet hegye természetes fürtökbe csavarodott ; a bunda aránylag elég finom, a havasi rackáé

finomabb, mint az alföldié. Egy-egy báránybőr nagyban és nyersen 4—10 pengőbe is kerül. Magyarországból a háború előtt évente több mint 4 millió nyers báránybőrt vittek külföldre ; a háború alatt a kivitel szünetelt és a háború óta a bőrök nagy részét a hazai szűcsipar dolgozza fel, sőt külföldről is importálunk feldolgozásra nyers báránybőröket. Így a bulgár, de a hazai bárányok bőréből is igen szép, olcsó és tartós nyest-, nutria-, görény- és pézsmapocokutánzatokat készítenek és állandóan kísérleteznek pesaniki-, marmota- és szilszkinutánzatok készítésével is. Argentinából is jócskán kapunk báránybőrt feldolgozásra, melyből bueno bárány, a koraszülöttek bőréből pedig «bueno breitschwanzot» készítenek. Az itthon kidolgozott báránybőrök külföldön is keresettek s ma már világhírűek.

A prémkereskedelemben látható, egészen apró — mintegy bors nagyságú — fürtös, lapos bőrök, különféle fajta juhok koraszülött bárányainak gereznája, melyet «Schmaschen» néven hoznak forgalomba. A forgalomba kerülő mennyiség elég jelentős, de változó ; ára darabonként 3—12 pengő között ingadozik.

Perzsabárány.

A perzsát a karakul, egy kövérfarkú juhféle, bárányának bőre szolgáltatja. A kövérfarkú juhokat elég hosszú, mintegy 20 farkcsigolyából álló farok jellemzi, melynek tövén tekintélyes zsírpárna képződik ; a zsírpárna aszályos időben felszívódik, eltűnik. A karakul Krímben, Perzsiában, Bucharában, Tibetben és Szíriában otthonos, Arábiában már nem fordul elő. Nevét a bucharai Szerafsan folyó mentén fekvő Karakul városától nyerte. Kara feketét, kul pedig tavat vagy rózsát jelent.

A kifejlődött egyének bundájának színe nagyon különböző : sötétszürke, kékesszürke, ritkábban vörösesszürke,

vörösesbarna, sőt elvétve szürkésfehér. Bundája gyapjú- és felszőrökből áll. Súlya 30—40 kg. Nevezetesebb a karakuljuh bárányának gereznája. Az újszülött bárány rendesen tiszta fekete; lehet ezüstszürke vagy elvétve barna- és sárgásszínű is. Gyapja azonban mindenkor fényes, zárt fürtökből áll; a fürtök a bárány tíznapos korában kezdenek kinyílni és ettől kezdve fokozatosan nőnek is. A háromhónapos bárány gyapja már hosszú és hullámos, de még mindig fekete. Hathónapos korában kezd az állat szürkülni.

A bárányokat 5—10 napos korukban vágják le. A gereznát gondosan megszárítva, 200 darabonként csomagolják bálokba. Régebben évente 2 millió került a lipcsei gyárakba, ahol megfestették és speciálisan kezelték a bőröket, amelynek következtében a szőr tartós, ragyogó, selyemfényű fekete lett. A kidolgozott gerezna értékét a szín és fény tökéletessége, a fürtök egyenletessége és tömöttsége szabja meg; a fürtök nagysága csak a kereslet, divat, ízlés szerint befolyásolja az árakat.

A bucharai perzsa bárány gereznája 50—60 cm hosszú és darabja nyersen 80—100 pengőt ér. Évente körülbelül 1 millió kerül forgalomba. A «Breitschwanz» a karakul juh koraszülött bárányának a gereznája. Ezzel kapcsolatban gyakran halljuk azt a mesét, hogy az anyajuhot ellés előtt levágják, azért, hogy kifogástalan «Breitschwanz» gereznát kapjanak. A karakul juh azonban jóval többet ér, mint a legjobb gerezna s így levágása nem volna gazdaságos. Másrészt a «Breitschwanz» fényezése csak akkor sikerül, ha a bárányka ha korán is, de — valóban megszületett és már lélegzett is. A kioperált báránybőr tehát alapjában véve alig ér valamit. Hasonlóképen mese az is, hogy a perzsa bárányokat pólyába csavarják azért, hogy a fürtösség megmaradjon. A csak pólyázás útján előállott fürt a gyári kezelés alatt kibomlana. A «Breitschwanz» alig nagyobb egy fél

perzsabőrnél ; rövid, síma, feketeszínű gyapjúval fedett. Ragyogó fényét és pompás moiréselyemszerű rajzolatát a festés után kapja. Bőre túlságosan vékony s így nem nagyon tartós. A perzsánál jóval drágább, nyersen 120—150 pengőt is megadnak érte. Magyarul rajzos bársonybáránynak lehetne nevezni. Perzsiában is tenyésztenek egy kövérfarkú juhot ; bárányának gereznája sirasz név alatt jut forgalomba. A sirasz kisebb, mint a bucharai perzsa és fürtjei kissé nyitottak. Fényezni sem lehet olyan szépen. Évente 200—300 ezer kerül forgalomba, darabonként és nyersen 12—18 pengő értékben.

A krími bárány szürke fürtű, az egyes fürtök nagyobbak és kissé nyitottak. Ezt a fajtát csak Krím félszigetén tenyésztik. A krími áru nem egységes, mert a bárányokat nem egyforma idős korban vágják le. Évenként mintegy 60 ezer kerül forgalomba, darabonként és nyersen 15—30 pengő értékben.

Kövérfarkú juh az ukrajnai is, melyet majdnem földig érő hosszú farka jellemez ; farkának töve épen hogy még kövér. A bárány gereznája fekete, gyapja rövid és nyitott fürtű ; nagyon gyengén fényezhető. Évente 20—30 ezer kerül forgalomba.

A délorosz steppéken a kirgizek még egy kisfajta kövérfarkú juhot tenyésztenek, nevezetesen az asztrakánt. Az asztrakán juh bárányának nyers bőrét nevezik a kereskedelemben «Treibel»-nek, míg festetten asztrakán a neve. Az asztrakánbőr feltűnően kicsi, mindössze 20—30 cm hosszú. Színe is többféle lehet, leggyakoribb azonban a barnaszínű. A gerezna nem fürtös, hanem hullámos és rajzolata moiréselyemszerű. Értékét a rajzolat szépsége adja meg. Az asztrakán bárányt is meghatározott időben kell levágni. A gereznát épúgy festik és fényezik, mint a bucharai perzsát. Évente körülbelül 1 millió darab kerül forgalomba, darabonként 6—24 pengő értékben.

A bucharai perzsa tenyésztését több állam megkísérelte. Igy Németországban próbálták tenyészteni, sőt német fajtákkal keresztezték is, de elfogadható eredményt ily módon csak a nyolcadik generáció után értek el s ezt is csak úgy, hogy a korcsokat mindig tisztavérű bakkal fedeztették. Németország a tenyésztést Német-Délnyugatafrikában is megkísérelte. Itt is keresztezéssel próbálkoztak és a háromnegyedvérű utódok gereznája már elég jónak bizonyult. Karakul-tenyésztelepek Amerikában is vannak, de a farmokról még nem került bárány-bőr a piacra. Tenyésztésével hazánkban is kísérleteznek. SCHANDL szerint Európában a karakul minden nehézség nélkül tenyészthető. Boszniában és hazánkban rackaanyákat kereszteztek karakulkosokkal s azt tapasztalták, hogy a bárányprém — a tisztavérű rackáéval szemben — már az első nemzedéknél is fényesebb, a harmadik és negyedik nemzedéknél pedig már a legtöbb a csalódásig hasonlít a valódi karakulprémekhez.

A perzsalábat igen gyakran külön, összevarrva hozzák forgalomba; egy ilyen perzsalábtábla 60—90 pengő. Félperzsa néven a keresztezésekből származó gereznát árulják, darabonként 10—25 pengő értékben.

Szlinksz.

A szlinksz Kínából Shanghaion át jön piacra. Valószínűleg az északkínai tartományokban tenyésztett kövérfarkú juhfajta bárányának gereznája. A kövérfarkú juhnak farka csökevényes, mindössze 2—3 csigolyából áll; a csökevényes fark körül azonban igen tekintélyes zsírmennyiség rakódik le, amely a bennszülötteknek kedvenc csemegéje. Az egyhónapos báránygerezna mongolbárány néven jön forgalomba, míg az 5—6 hónapos bárány szolgáltatja a szlinksz nevű árut, mely meglehetősen finom, göndör fürtös. Évenként mintegy

½ millió szlinkszgerezna kerül forgalomba, darabonként 6—14 pengő értékben.

Kecske.

A kecskék közül régebben az angorakecske játszott nagyobb szerepet, újabban azonban az angol juhokból készült angorakecske-utánzatok kedveltebbek. Az angorakecske finom szőre 10—20 cm hosszú, hullámos fehér színű; gyapjúszőre alig van. Az állatot Kisázsiában tenyésztik és évente néhány 1000 gerezna kerül forgalomba.

Nagyon nevezetes a szűcsiparban a mongol kecske, melynek gereznája «muflon» név alatt jön forgalomba; az állatnak semmi köze sincs a déleurópai muflonhoz. Az egyéves állat gereznáját kidolgozzák, fedőszőrét eltávolítják, úgy hogy csak a 3—5 cm hosszú, selyemfinomságú, tömött, ragyogó gyapjúszőr marad a gereznán. A prém fehéren vagy különböző színűre festetten jön forgalomba; a gerezna kidolgozását Kazánban végzik. Darabonként körülbelül 25—40 pengőbe kerül, a háború óta azonban igen kevés jön piacra.

Régóta prémkereskedelmi cikk a kínai kecske is. Az északkínai kecskének téli gereznája hosszúszőrű és finom, gyapjúszőre tömött, lágy és szürkeszínű. A kínai kecskének 50 százaléka fekete, 20%-a fehér és a többi szürke vagy kevert színű. Ezenkívül ismeretes a középkínai kecske is, melynek gereznája kisebb és kevésbbé finom, azonban 80%-ban fehérszínű. A tulajdonképeni Kínában nem tartanak kecskét, annál többet Mongoliában. A kecskebőr jelentős kiviteli cikk. Két gereznából egy kecskebőr-szőnyeget készítenek. Évente mintegy ½ millió kecskebőr-szőnyeg kerül Kínából a külföldre, darabonként 10—25 pengő értékben. Az egyes bőrök ára 4—10 pengő. Ezenkívül Hankow-kecske néven mintegy 2 millió

és Poochow-kecske néven körülbelül 1 millió gerezna jön a kereskedelembe, darabonként 3—4 pengő értékben.

Külön gyüjtik össze Északkínában a kecskegida bőrét, melyet «kidskin» (gidabőr) néven hoznak forgalomba. Különösen kedvelik a moiréselyemszerű rajzolatú gereznát, amely ez esetben is koraszülött kecskék gereznája. Kötésekben — 20 drb egy kötés — bocsátják áruba. Évente körülbelül 30.000 kötés és ezenkívül 100.000 drb bőr jön a forgalomba. A szép rajzolatú kötése 35—60 pengőbe, a többinek kötése 8—10 pengőbe kerül. A gidabőrök 60%-a fekete, 30%-a szürke és 10%-a fehér. A gereznát Európában rendesen feketére festetten hozzák forgalomba, darabonként 3—7 pengő értékben.

Ezenkívül igen nevezetes a tibeti vagy kasmiri kecske gereznája is. Az állat színe változó. A rendkívül finom, puha, pehelyszerű gyapjút, hosszú finom fedőszőr borítja. Gereznatermelés céljából az 1½—2 hónapos kecskét vágják le. Az újszülött gidát bepólyázzák, hogy fürtjei meg ne sérüljenek s főképen azért, hogy be ne piszkolódjon. A gereznát gondosan megtisztítják, megmossák, kifésülik, kikefélik és csak azután cserzik. A különösen nagy bőröket «elefánt» jelzéssel hozzák forgalomba ; az ilyen göndörfürtös elefánt tibeti kecske darabja 20—30 pengőt ér, míg a kisebb és fürtösnek az ára 14—18 pengő. A hullámosszőrű gereznáért 18—30 pengőt fizetnek. A nyers és feldolgozott gereznából rengeteget szállítanak Angliába, Németországba és Amerikába. A feldolgozással főképen Kínában foglalkoznak. Évente nyolcszázezer—egy millió kerül a külföldre, Kínában még többet használnak el. Az öregebb kecske két bőréből szőnyeget is készítenek. Ebből mintegy 100.000 darabot küldenek külföldre, darabonként 6—8 pengő értékben.

A tibeti kecske szolgáltatja a világhírű kasmir-sál anyagát is. A kasmir-sált a legfinomabb gyapjúpihéből

szövik; egy négyzetméter sál szövéséhez mindössze 800 gramm anyag szükséges. A valódi kasmir-sál 3—4 ezer pengőbe kerül.

Csikó.

Mint prém a lovak közül csak a kirgizló csikajának gereznája használható. A gerezna mintegy 120 cm hosszú és a szőrzet rajza moiréselyemszerű, vagyis ebben hasonlít a szélesfarkú juh bárányának (Breitschwanz) gereznájához. A csikót gereznanyerés céljából néhány napos korában ölik meg. Évente mintegy 200.000 ilyen csikóbőr kerül forgalomba, darabonként 30—35 pengő értékben. A szovjeturalom óta Lengyelország és Besszarábia is tekintélyes mennyiségű és jó minőségű csikóbőrt küld a piacra. A csikóbőrt barnára vagy feketére festik s női kabátot készítenek belőle. A csikóbőr-kabát különösen Amerikában kedvelt. A kidolgozott bőr ára 30—90 pengő között váltakozik. A gerezna árát a rajzolat szépsége és a bőr vékonysága — könnyű volta — szabja meg.

ERSZÉNYESEK (MARSUPIALIA).

A LEGTÖBB EMBER az erszényesek közül csak a kengurut ismeri. Arról már kevesen tudnak, hogy vannak közöttük rovarevők, növényevők és ragadozók is, hogy ez a csoport más formákban is rendkívül gazdag. Az erszényesek zöme Ausztráliában él és Amerikában — a kevésfajú őserszényesektől eltekintve — csak egyetlen család, az erszényes patkányok *(Didelphyidae)* családja fordul elő, amely eredetileg csak Délamerikában volt elterjedve és csak a harmadkor végén vándoroltak át innen egyes fajai Északamerikába is.

A prémkereskedelem szempontjából nem nagyon régen játszanak szerepet s ez a szerep is, legalább egyelőre, mindinkább szűkebb keretek közé szorul, minthogy a szakadatlan üldözés következtében az erszényes emlősök száma ijesztően megfogyott. Az utóbbi években előbb a tazmániai s utána az ausztráliai kormány is védőrendszabályokat volt kénytelen életbe léptetni, hogy az állatok tökéletes kipusztítását megakadályozza. A vadászat ma a legtöbb helyen csak június, július és augusztus havában szabad, de helyenként bizonytalan ideig tilos vadászni. Ennek következtében az utóbbi években, csak oposszum gereznák juthatnak a piacra. Remélhető, hogy a kellő védelem mellett ez érdekes és értékes állatok újból elszaporodnak s akkor okszerűbb vadászatuk veheti újból kezdetét. Az erszényes állatok közül csak a trópikus éghajlat alatt élők gereznája nem alkalmas prém készítésére.

Amerikai oposszum.

Az amerikai oposszumot az erszényes patkányok *(Didelphys)* nemzetségének tagjai szolgáltatják, melyek Dél- és Észak-Amerikában egyformán előfordulnak. Legismertebb ezek közül az Észak-Amerikában élő *Didelphys virginiana* KERR. Az északamerikai oposszum gereznája körülbelül 50 cm hosszú. Bundájának gyapjúszőre fehér, fedőszőre fekete és fehér; a fehérek rendesen hosszabbak. Meglehetősen vastag és hengeres farka majdnem csupasz és pikkelyekkel fedett. Az oposszum igazi fán lakó állat; a földön esetlenül és lassan mozog, annál fürgébben a fákon; kúszásában kapaszkodó farka is segíti, mellyel az ágat jól megragadja; gyakran ezen lóg órákhosszat. Inkább éjjeli, mint nappali életet él. Megeszik minden kisebb emlőst és madarat, madártojást, némely kétéltűt és rovarokat; állati táplálék híján megelégszik gyümölcscsel és más növényi eledellel is. Vérszomja határtalan. Ha tyúkólba lopódzhatik, halomra öli a tyúkokat, oly módon, hogy csak a vérüket szívja ki. A farmerek tehát méltán gyűlölik és pusztítják őket. Egyébként természetes ellensége sok apró káros rágcsálónak is. Az oposszum igen szívós állat s emellett rendesen, ha kell, holtnak is teteti magát, úgy, hogy a látszólag már agyonvert állat ily módon többször megmenekül. Különösen szenvedéllyel vadásszák a négerek, akik húsát is megeszik.

Évenként mintegy 2—3 millió amerikai oposszumgerezna kerül forgalomba, darabonként 10—22 pengő értékben. A legjobb gereznát Ohió, Pennsylvánia és New-York államokból hozzák. A legértékésebbek azok a bőrök, melyen a gyapjúszőr hosszú és egyenletesen tömött és a hosszú fekete fedőszőröknél a fehérek még hosszabbak. A «nyestoposszum»-nak nevezett gerezna sötét és rövid fedőszőrű; néha ez a divatos.

Délamerikában egy egész sereg oposszum faj él. Így Középamerika és Braziliában található a nagy oposszum (*Didelphys marsupialis* L.). Színe többnyire sötét, gyakran feketés. Arcán elmosódott sávjai vannak. Fedőszőre hosszú, barnásfekete, tövén sárga, hegyén sötétbarna színű. A nagyfülű oposszum (*Didelphys aurita* WIED) Brazilia keleti részeiben él; fedőszőre kezdetben barna, később fehér. Délamerika keleti és déli tartományain kívül északon és nyugaton is megtalálható a *Didelphys paraguayensis* OKEN, melynek több alfaja ismeretes. Fedőszőre tiszta fehér, egyébként bundája sárgásfehér. Messzire vezetne, ha a többi, kevésbbé fontos fajokat is fel akarnánk sorolni. Mindezek életmódja északi rokonukéhoz hasonló.

Újabban, főképen Argentiniából, rengeteg délamerikai oposszum gerezna kerül a piacra, évente mintegy 200—400 ezer darab. A gereznákat nagyság és minőség szerint osztályozzák; a kiváló nagyok ára 10—14 pengő, a nagyoké 8—10 pengő, a kicsiké pedig 7—8 pengő. A másodrendű áru természetesen olcsóbb.

Erszényes nyest (Native cat).

Az ausztráliai erszényes ragadozó-formák között bizonyára a foltos erszényes nyest (*Dasyurus viverrinus* SHAW) a legközönségesebb. Teste körülbelül 20—25 cm, farka 10—15 cm hosszú. Gereznája fehéren foltos sárgásszürkés barna és nagyon dúsan, tömötten szőrözött. Délausztrália, Újdélwales, Viktoria és Tazmánia lakója. Legszívesebben a tengermelléki erdőségekben tartózkodik. Éjjel jár zsákmánya után, mely többnyire partra vetett tengeri állat; az erdőben azonban kisebb emlősökre és madarakra is vadászik s nem veti meg a rovarokat sem; a tyúkólakban tetemes károkat okozhat. Épen ezért az ausztráliaiak kérlelhetetlenül üldözik.

Ismeretes egy fekete alapszínű, fehér foltos színváltozata is, amelyet *Dasyurus viverrinus mangei* GEOFFR. néven vezettek be az irodalomba. Évenként 5—10 ezer «native cat» gerezna kerül forgalomba, darabonként 5—10 pengő értékben.

Ausztráliai oposszum.

Az ausztráliai oposszumot az erszényes róka vagy más néven kuzu nemzetségébe tartozó fajok szolgáltatják. Ezek között legjobban ismert a *Trichosurus vulpecula* KERR. Gereznája mintegy 60 cm hosszú. Bundája sűrű, lágy, selymes gyapjúszőrből és merev fedőszőrökből áll. Háta fakóvörös árnyalatú barnásszürke; hasa világos okkersárga. Fiatal példányai világos hamuszürkék. Sok színváltozata ismeretes. Hazája Ausztrália és Tazmánia, ahol egyike a leggyakoribb erszényeseknek. Éjjeli életet él. Tápláléka nagyobbára növényi, de nem veti meg az apróbb állatokat sem. Prémjéért szorgalmasan vadásszák és húsát is megeszik.

Az Újdélwalesből származó úgynevezett Sydney-gereznák között a kékesszürkék a legjobbak; a másodrendű «redhead»-nek — magyarul vörösfejűnek — tarkója és feje vörösen csillogó; néha ez a vörös szín az egész háton végig húzódik. A Melbourneből forgalomba kerülő gereznák kisebbek, inkább ezüstös szürkék. Legjobb színűek az Adelaide-iek, melyek finom kék árnyalatúak, egyes hosszabb, kiálló fekete szőrökkel kevertek. Szőrzetük lágy és tömött, de rövidebb s így gereznájuk laposabb, mint a többieké. Másodrendű vörösfejűek ezek között is gyakoriak. A queenslandi és nyugat-ausztráliai gereznák vöröses szürkék, laposak és a legkevesebbet érnek. Évente körülbelül 600—700 ezer gerezna kerül forgalomba. A legjobb kékszínű 40—55 pengőt, a lapos kék 24—42 pengőt, a középminőségű

20—40 pengőt, a világosszínű 14—25 pengőt ér körülbelül.

Sokkal értékesebb a tazmániai erszényes róka *(Trichosurus vulpecula fuliginosus* OG.) gereznája, mely még egyszer akkora, mint az ausztráliai, jóval tömöttebb is és többnyire fekete színű, de akadnak közöttük szürke példányok is. Az állat a szakadatlan üldözés következtében erősen megritkult, úgyhogy Tazmániából évente alig egynéhány száz bőr jön a forgalomba. Annál több gereznát küldenek piacra Újzélandból, ahová az állatot betelepítették és ahol az alaposan el is szaporodott. A tazmániai oposszum szép sötétszínű, darabjáért 50—65 pengőt is fizetnek.

Gyűrűsfarkú oposszum.

A kereskedelemben ringtail oposszum vagy egyszerűen mint ringtail szerepel. A gereznát a gyűrűsfarkú falanger *(Pseudochirus)* nemzetségébe tartozó fajok szolgáltatják. A nemzetségnek Ausztráliában és Újguineában egész sereg faja él. A prémpiacon leggyakoribb a tazmániai falanger *(Pseudochirus cooki* DESM.) gereznája, mely körülbelül félakkora, mint az ausztráliai oposszumé vagyis az erszényes rókáé. A gerezna többnyire kihúzottan jön forgalomba s így kihúzottan 20—25 cm hosszú és 10—12 cm széles. Szőre finom és tömött, de rövid. Színe hátán a sötétkékes szürkétől a barnáig változó, hasa azonban fehér; fehér farkának utolsó kétharmada is.

A «rock oposszum»-nak nevezett gyűrűs falanger akkora, mint az ausztráliai. Szőre azonban hosszabb és finomabb. Színe feketésbarna vagy fekete; farka félig fehér, félig fekete. A «rock oposszum» valószínűleg a kőszáli falanger *(Pseudochirus dahli* COLL.) gereznája.

Évente mintegy 600.000 gyűrűsfarkú oposszum-gerezna

kerül forgalomba, darabonként 7—12 pengő értékben ; a «rock oposszum»-ért azonban 14—18 pengőt is elkérnek.

Vombát.

A vombát-félék közül legjobban ismert a széles homlokú vombát *(Phascolomys latifrons* OWEN). Körülbelül 1 m hosszú, szőre lágy, tömött és vöröses árnyalatú egérszürke. Ausztrália déli részeinek erdőségeit lakja. Itt tágas üregeket ás és mély járatokat épít a földbe s egészen borz-szerű életet él. Tápláléka után éjjel jár, amely főképen egy kákaszerű fűből és gyökerekből áll. A bennszülöttek a vombátot is megeszik.

A tazmániai vombát *(Phascolomys ursinus* G. CUV.) kisebb, mindössze 95 cm hosszú, színe gyengén ezüstözött sötét barnásszürke. Az egyes fedőszőrök tövükön sötétbarnák, végükön vagy ezüstszürkék vagy feketék. Újdélwales, Viktória és Dél-Ausztráliában a *Phascolomys mitchelli* OWEN gyakori, amely a tazmániaihoz nagyon hasonló, de valamivel nagyobb.

A vombát gereznája Ausztráliában mint «native bear» jön forgalomba. A gereznából régebben csak takarót készítettek, újabban bélést és egyéb prémárut is készítenek belőle. Régebben évente 250—300 ezer darab jött forgalomba, újabban mindössze kétezer darab, de ez a mennyiség sem állandó, minthogy az állat nagyon megritkult. Gereznája 10—15 pengőt ér.

Wallaby.

Wallaby a kis- és középnagyságú kenguruk gyüjtőneve s így természetesen egy egész sereg kengurufaj tartozik ide. A prémkereskedelem szempontjából elsősorban a hegyi kenguru *(Petrogale)* nemzetsége nevezetes, amennyiben az idetartozó fajok gereznája a legfinomabb.

A sárgalábu hegyi kenguru (*Petrogale xanthopus* GRAY) gereznája 50—60 cm, farka 60 cm hosszú. Szőre nagyon puha és hosszú. Szürkével kevert sárgásvörös hátán egy sötétebb feketés sáv van. Hazája Dél-Ausztrália. Az ecsetfarkú hegyi kenguru (*Petrogale penicillata* GRAY) gereznája ugyancsak 50—60 cm, farka azonban 80 cm hosszú. Színe általában szürkével kevert mély vörösesbarna, vállán világosszürkés barna folt van. Alsaja barna vagy sárgás színű, mellén fehér, gyapjúszőre kékes színű. A hegyi kenguruk a hegyvidékek sziklás táján élnek. Évenkint mintegy 100—150 ezer gerezna kerül forgalomba, darabonként 15—22 pengő értékben.

A «Bush wallaby» néven ismert kenguruk közül a Tazmániában élő *Macropus bennetti* GOULD nevezetes. Az első pillantásra meg lehet ismerni feketén permetezett színéről. Bundája hosszú és sűrű, gyapjúszőre gyönge vörösesbe játszó sötét dióbarna. A kifejlett hím 120 cm, farka 100 cm hosszú. Az állat a nyirkos területeket kedveli. A vörösnyakú kenguru (*Macropus ruficollis* DESM.) kontinentális alak, Újdélwalesnek alacsonyabban fekvő fennsíkjain él. Még gyakrabban kerül kézre, mint az előbbi faj. Színe világosabb, hátán szép barnásvörös. Alapszíne szürke, alul fehéres. Mindkét faj szőre kissé durva, azonban gereznájuk nagyon szép szkunkutánzat készítésére alkalmas. Évenként mintegy 300 ezer gerezna kerül forgalomba, darabonként 20—35 pengő értékben.

«Swamp wallaby», mocsári kenguru néven a fekete wallaby (*Macropus ualabatus* LESS. ET GARN.) gereznája jön forgalomba. A gerezna fark nélkül körülbelül 1 m hosszú. Gyapjúszőre hosszú és puha, de nem a legtömöttebb; színe sötétbarnás szürke, torka, melle és hasa halványvörös. Az egyes fedőszőrök sötétbarnák, vörösbarnával gyűrűzöttek. Lába- és farkavége fekete; ezenkívül feketefoltos a hónalja is. Az állat határozottan

mocsárlakó. Évente mintegy 200.000 darab kerül ebből forgalomba, darabonként 10—14 pengő értékben.

A felsoroltakon kívül másféle, nem osztályozott, wallaby-gerezna is kerül forgalomba, amelyek a legkülönbözőbb kengurufajokhoz tartoznak.

Kengurú.

A kenguruk földön élő, fűevő- és ugróállatok. Ausztráliának legnagyobb vadjai. Kezével a kenguru csak akkor érinti a földet, ha lassan mozog, máskülönben az a növényi táplálék megragadására szolgál. Testsúlyuk az erős hátsólábra és hosszú izmos farkukra nehezedik. Rohanás közben 10 méternél nagyobbat is ugrik. Az állat, mikor figyel, körülnéz, lábát és farkát is kinyujtja s ilyenkor — farkát is beleszámítva — «három lábon» áll; ilyen nyujtott helyzetben 2 méter magas. A kenguru *(Macropus)* nemzetségnek több faja és mindegyik fajnak egy sereg változata ismeretes.

A szürke óriás kengurunak *(Macropus giganteus* ZIMM.) teste 210 cm, farka 90 cm hosszú. Bundája sötétbarna vagy barnásszürke, fehérhegyű szőrökkel hintett. Alsaja világosabb, majdnem fehér és hosszabb, vékonyabb szőrökkel fedett. Szőrzete általában dús, sima és lágy, majdnem gyapjas. Színe nem nagyon variál. Csak a fiatal állat gereznájából készítenek prémet. Az állatnak 3 alfaja ismert. A vörös óriás kenguru *(Macropus rufus* DESM.) kisebb; teste 150 cm, farka 90—95 cm hosszú. Szőrzete rövid, sűrű és gyapjas és mindenütt eláll a testtől. A hím nagyobb és élénkvörös, a nőstény kisebb és kékesszürke színű. Prémkészítésre csak a nőstény gereznája alkalmas. A wallaroo *(Macropous robustus* GOULD) hímje nagyobb és sötétbarna; fején, farkán és végtagjain majdnem koromfekete; nősténye kisebb és világosszürke; feje, farka és végtagjai fehéresek. Szőrzete durva

és rövid ; ép ezért nem keresett szűcsáru. Alfajai közül prémnek csak a *Macropus robustus erubescens* SCL. nőstényének gereznája használható, mely világos kékesszürke színű, szőrzete elég hosszú, lágy és tömött s ezenkívül kékes gyapjúszőre is elég dús.

Az óriás kenguruk egész Ausztráliában megtalálhatók, sőt Tazmániában is előfordulnak, számuk azonban, az erős üldözés következtében, nagyon megcsappant. Évenként mintegy 20.000 óriás kenguru-gerezna kerül Európába, egyrészét Amerikába küldik, a többit a helyszínén dolgozzák fel. A prémnek alkalmas gerezna nyersen mintegy 15—20 pengőbe kerül.

MAJMOK (SIMIAE).

Az állatvilágnak rendszertanilag a majmok a legmagasabbrendű tagjai. Agyvelejük magas fejlettségű; az agyféltekék felülete mélyen barázdált és a féltekék olyan nagyok, hogy a kis agyat egészen vagy csaknem egészen eltakarják. Szemüregük teljesen zárt. Fogazatuk 32 vagy legfeljebb 36 fogból áll. A majmok hüvelykujja már visszafejlődésben van, s annak a téves hiedelemnek, hogy a mai emberek a majmoktól származnának, épen ez a legerőteljesebb cáfolata. Hazájuk az Ó- és Újvilág, ezeknek is inkább a melegebb tájai. Ausztráliában nincs majom. Legnagyobb részük az erdő lakója, kis részük él erdőtlen tájakon.

A legtöbb majomnak a gereznája ritka s így a prémkereskedelem szempontjából alig van jelentősége. A forgalomba kerülő kevés majomprém legnagyobb részét főképen díszítésre használják. Inkább divatcikk, mint komoly prémáru.

Majom.

A majom-gerezna igen gyakran angol monkey (ejtsd: mönki) nevén szerepel a kereskedelemben. Sapkás majom gyüjtőnéven hozzák forgalomba a kacskakezű majom *(Colobus)* nemzetségbe tartozó fajok gereznáit. Ezek közül legrégebben ismert a fehércombú majom *(Colobus vellerosus* Is. Geoffr.). A gereznát 5—10 cm hosszú, fekete selyemfényű szőrszálak jellemzik, melyek a hát

középvonalától két oldalra omlanak; feje, farka és a combok tájéka szürkésfehér színű. A bundában gyapjúszőr alig van. Hazája Szenegambia, Togo és az Aranypart területe. Prémje muffok készítésére és szegélyezésekre igen alkalmas. A kacskakezű medvemajom *(Colobus polycomus* SCHREB.) az előbbinél valamivel kisebb. Fekete szőrszálai 10—15 cm hosszúak, durvábbak és fénytelenek. Hazája Sierra Leona. A nyugati zászlósfarkú majomnak *(Colobus occidentalis* ROCHEBR.) köpenye elég rövid és ritka. Hazája a Csad-tó, a Niger- és Kongófolyók környéke. Jóval értékesebb a Kelet-Afrikában — a Kilimandsaró vidékén — élő fehérzászlós gereza vagy mbega *(Colobus caudatus* THOS.) gereznája. Dús oldalköpenye egészen fehér, az egyes szőrszálak mintegy 20 cm hosszúak, rendkívül lágyak és selymesek. Az állat hátát 10 cm hosszú, fekete, selymes szőrzet fedi. Testhossza 80 cm, amelyhez az 1 m hosszúságú fark csatlakozik. Farkát is hosszú, dús, fehér szőrzet fedi. A legszebb majmok egyike.

A zászlósfarkú majom igen fürge állat. Ahol nem üldözik — mondja HEUGLIN — épen nem félénk s macskaszerűen kipuposított háttal kedélyesen megugatja azt, aki őt megzavarja. Teljes szépségét üldözés közben láthatjuk. Ugyanannyi kellemmel, mint könnyedséggel, ugyanannyi merészséggel, mint számítással ugrik e csodálatosan ékesített teremtés ágról-ágra, vagy akár 15 méternyi magasságból a mélységbe, miközben fehér köpenye úgy szállong körülötte, mint az arabs lován vágtató beduin palástja lobog a ló és lovas körül. BERGER szerint a Kenia körül lakó bennszülöttek oly módon vadásszák, hogy az emberek, mihelyt egy majomcsapat megfutamodik, a fiatal állatok segélytkérő kiáltását utánozzák, amivel az öregeket a bajban vélt fiatalok keresésére ösztönzik. A fiatalokat kereső öregeket könynyűszerrel lenyilazzák. Mindenesetre ott üldözik e szép

majmokat a legtöbbet, ahová a fehér ember befészkelődik és ahol a feketék is jobban — golyós puskával — vannak felfegyverkezve. SCHILLINGS szerint Kilimandsaró és Merú vidékén erősen üldözik. Az egyes kereskedőknél gyakran látott száz meg száz gereza-gereznát szállításra készen. Minthogy gereznája a helyszínén 6—10 pengőt ér, a kereskedő rendelésére nagyon szívesen szállítják a bennszülöttek. A gereznából fokozatosan kevesebb kerül a piacra ; az évi kivitel körülbelül 20—30 ezer darab. A fehércombú majom gereznájáért 12 pengőt, a kacskakezű medvemajom gereznájáért 14 pengőt, a nyugati zászlósfarkú majom gereznájáért 24 pengőt és végül a mbega gereznájáért 28 pengőt fizetnek a nagykereskedelemben. Az állatokat a kipusztulástól ma már vadvédelmi rendelkezések védik.

A prémek utáni hajsza, az afrikai őserdők vidám bohócainak, a cerkófmajom *(Cercopithecus)* és huszármajom *(Erythrocebus)* nemzetségekbe tartozó fajoknak életét is számon kéri. Gereznájukat gyöngyösmajom név alatt hozzák forgalomba darabonként 10—14 pengő értékben.

Az ázsiai majmok közül a hegyi hulmánnak *(Presbytis schistaceus* HODGS.) igen szép a gereznája. Az állat a Himalája hegységben, Kasmirtól Bhutánig, otthonos ; 2000 méter magasságon alul sohasem található. A 80—90 cm nagyságú állat bundája rendkívül tömött, az egyes szőrszálak mintegy 8 cm hosszúak, selymesek és kékes vagy sárgásszürke színűek. A hegyi hulmán gereznája 28—30 pengőt ér.

Az amerikai majmok közül a braziliai vörös bőgőmajom *(Alouatta seniculus* L.) és a paraguayi fekete bőgőmajom *(Alouatta caraya* HUMB.) gereznája található nagy ritkán a kereskedelemben. A vörös bőgőmajom gereznája 50 cm hosszú, sárgásvörös színű, fényes, selymes szőrökkel fedett. Keresettebb, mint a fekete bőgő-

majomé. Évente alig egy néhány száz darab gerezna kerül forgalomba darabonként körülbelül 12 pengő értékben.

Az utóbbi időben már a félmajmok gereznája is található a piacon ; bundájuk minősége, színét, lágyságát és fényét tekintve, a csincsilláéra emlékeztet. Még igen ritkán és nem jelentős mennyiségben kerül forgalomba.

ROVAREVŐK (INSECTIVORA).

ROVAREVŐK aránylag kicsiny testű, sőt nagyon apró állatok. Általában a földön tartózkodnak, azonban egyesek fákon élnek, mások vízi életmódot folytatnak. Életmód és felépítés tekintetében annyira sokfélék, hogy nagyon nehéz a csoportról egységes áttekintő képet adni. Szervezetük szempontjából meglehetősen alacsony fokon állanak, a placentás emlősök között a legkezdetlegesebbek. Legfőképen az északi mérsékelt éghajlatú országokban élnek. Ausztráliában és Dél-Amerikában, vagyis az erszényesek igazi hazájában hiányzanak.

A prémkereskedelem szempontjából alig egy néhány fajuk jöhet tekintetbe. Ezek közül is csak a földalatti vagy vízi életmódot folytató fajok gereznája értékes, minthogy ezeknek bundája lágy és tömött. A tömött és selymes bundával bíró cickányfajok jórészének gereznája azért nem használható, mert bőrük túlságosan vékony.

Vakondok.

A közönséges vakondok (*Talpa europaea* L.) mintegy 15 cm hosszú rovarevő állat. Végtagjai nagyon rövidek. Élére állított tenyere kifelé fordított, hátrafelé néz és kitűnő ásó-lapát; ennek megfelelően kézujjai hatalmas ásókarmokkal fegyverzettek, lábujjai pedig kötőhártyával összekötöttek. Hátsó lába aránylag gyenge. Testének alakja a földalatti életmódhoz szabott. hengeres, feje kúpszerűen kihegyesedő, mozgékony ormánya is kitűnő

ásószerszám. Szeme csökevényes, alig mákszemnyi nagyságú. Fülkagylója nincs, a fülnyílás egy kis bőrredővel zárható el s így ásás közben nem hullhat a föld a fülébe. Bundája rövid, rendkívül tömött, bársonyos tapintatú és rendesen tiszta mélyfekete színű ; de akad közöttük galambszürke és sárgásfehér is.

A vakondok egész életét a föld alatt éli, csak kivételesen jön a föld színére. Legszivesebben a félig kötött, inkább nedves talajban tartózkodik ; itt ver tanyát és itt építi meg földalatti vadászutait. Állandó járatainak készítése közben a kiásott földet folyosóinak falába nyomkodja ; rövidebb életű vadászjárataiból a földet a föld felszínére túrja ; így keletkeznek a vakondtúrások. A vakond tanyáját, lakását, nagyon egyéni módon építi, alig akad két olyan lakás, amely egymáshoz hasonló. Tanyája azonban mindig bizonyos távolságra, 20—80 méterre van vadászterületétől. A vadászterületre vezető folyosó felett rendesen nem találunk túrásokat ; helyét esetleg a fölötte kiszáradt növényzet jelzi. Annál több a túrás a vakond vadászterületén. A vakond a kora reggeli és késő délutáni órákban túr, jeléül annak, hogy ilyenkor jár vadászni. Ha kevesebb a táplálék — ősztől tavaszig — délben is sokszor mozog a vakondtúrás.

Az állat életmódját ismerve őt magát is könnyűszerrel zsákmányul ejthetjük. Vadászatának legegyszerűbb módja a les. Mozgásának óráiban a frissen kitúrt földről rögtön látjuk, hogy hol kell állatunkra lesni. A friss vakondtúráshoz bevágásra kész kapával úgy helyezkedjünk el, hogy túráskor a vakond velünk szembe nézzen ; ha járata fölé állunk vagy sokat mozgolódunk, megérez minket és hiába várakozunk. Ha elhelyezkedésünk jó és nem vagyunk türelmetlenek, akkor túrás közben egy kapavágással könnyen kivethetjük a földből. Így vágja ki a vakondokot túrásából csőrével a gólya is. Sokkal jobb eredményt érhetünk el a vakondfogó vasakkal.

A jó vakondfogó vas olyan, mint egy cukorcsiptető, csakhogy a csiptető hegyén keresztben álló, félholdalakura görbített, két-két ág van. A csiptető szárai rugóként működnek. A csiptető szárait egy pengő nagyságú erősebb vaslemez koronggal feszítjük szét. Minthogy a csiptető szárai hengeresek, a korong csak addig tartja szétfeszítve azokat, míg teljesen keresztben áll; ha a korong szélét egy kissé is meglökjük, azonnal elfordul és a csiptető szárai közül kipattan, miközben a csiptető, mint fogó működik. A vakondcsiptetőt lehetőleg az összekötő járatban helyezzük el. A járat fölött gödröt ásunk, míg a járatot megnyitjuk. A kitisztított járat mindkét látható nyílásába egy-egy csiptetőt helyezünk. Minthogy a vakond mellső lába oldalra néz, a csiptető szárait a függőleges síkban helyezzük el. Ezután a gödröt földdel betemetjük és az egészet gyeptéglával befedjük és helyét láthatóan megjelöljük. A helyesen felállított vas rendesen még aznap fog, de ne bolygassuk egy félnap előtt. A vasakat nem kell szagtalanítani, de szagosítani sem; legjobb ha az csak vas és földszagú. Ahol sok a vakondok, néhány tucat fogóval rövidesen egészen szép eredményt érhetünk el. Néha a véletlen is gazdag vakondok zsákmányhoz juttathat; így tavaszi árvizek alkalmával néha 20—30 is található egy-egy kiemelkedő magaslat felszínén. A vakondok irtásával különösebb kárt nem okozunk, mert a vakondok legkedvesebb csemegéje a hasznos földigiliszta.

A közönséges vakondok Európában, Észak-Afrikában és Ázsiában Japánig él. Ezenkívül számos vakondokfélét ismerünk az északi féltekéről, amelyeknek gereznája épen olyan jó, mint a mi közönséges vakondokunké. Különösen Észak-Amerika tünik ki sajátságos vakondok fajaival.

A vakondok téli és nyári bundája között, minthogy földalatti életet él, alig van különbség. Nyúzáskor a végbélnyílástól az állig hasítjuk fel bőrét, s úgy fejtjük le az

állatról ; a láb nem marad a bőrön, úgyszintén a farokra sincs szükség. A kellőképen megtisztított bőrt, szőrős oldalával befelé fordítva, apró szegekkel egy deszkára erősítjük és szellős, árnyékos helyen megszárítjuk. A napon, tűz mellett, hirtelen száradt bőr értéktelen. 200—300 darab vakondbőr már jól értékesíthető, mert ennyi már elegendő egy bunda készítéséhez. A téli gerezna bőre vastag és husos fele egészen fehér ; a nyári gerezna bőre vékony és belső fele kékeszöldes szürke ; a tavaszi és őszi gerezna husos fele (bőre) fehér kék foltos. A foltok a vedlést jelzik. Minthogy a téli bőr vastagabb s így tartósabb, mint a vékony nyári, értékesebb is.

Legjobban keresettek a piacon az egyenletesen szinezett skót bőrök. Legnagyobb és jóminőségű a gereznája a hollandi és keletfriz vakondoknak. Ezek után a bajor vakondok bőre a legkeresettebb. A svájci és tiroli gereznák nem a legtömötebbek; a francia és itáliai gereznák selymesebbek, de kidolgozás közben könnyebben szakadnak. Legmagasabb árát a vakondok gerezna 1920—21-ben érte el, amikor darabjáért 1 pengő 80 fillért is fizettek.

A vakondokprém feldolgozása rendkívül nagy gondot igényel, mert hiszen kézenfekvő, hogy az egy bundához szükséges 200—300 darab prém, nem mind egyforma színárnyalatú. Ezért az egyforma színűeket válogatják össze, és hogy a finomabb különbségeket is eltüntessék, az egészet egyidejüleg fényezik. Az összeillő, egyforma gereznákat 120—150 darabonként összevarrva, táblákban hozzák forgalomba ; egy tábla 85—170 pengőbe kerül.

Orosz pézsma.

A prémkereskedelemben ezüstpézsmának, sőt tévesen mosusznak is nevezik. Az oroszok dezmán és vihohul néven ismerik ; az állattani irodalomban dezmán vagy keleti pézsmacickány (*Myogale moschata* PALL.) néven

szerepel. Az állat egyike a legnagyobb rovarevőknek; teste 25 cm, farka 17 cm hosszú. Hosszú, mozgékony ormánya és kétoldalról lapított, kormánylapátalakú farka nagyon jellemző. Európa délkeleti részét lakja, főleg a Volga és a Don vidékén otthonos, de előfordul Ázsiában, még pedig Turkesztánban és Bokharában is. Élete a vízhez kötött és nagyon nem szivesen teszi meg a szárazon még az egyik pataktól a másikig vivő rövid utakat sem. Ahol előfordul, mindenütt gyakori. Éjjel-nappal, télen-nyáron a vízben sürgölődik. Vackába csak akkor tér, ha jóllakott vagy elfáradt. Ha megtámadják, cickány módjára sivalkodik s harapással védekezik. Ormányát nagyon ügyesen használja; ezzel fogja meg a gilisztákat és más apróbb férgeket s úgy viszi azokat a szájába, mint az elefánt. Bundáját nagyon sima fedőszőr és nagyon puha gyapjúszőr alkotja. Színe felül vörhenyes barna, alul ezüstösen csillogó, fehéres hamuszürke. Bundája a nutriáéhoz és a pézsmapocokéhoz annyira hasonlít, hogy még LINNÉT is tévútra vezette, aki a dezmánt *Castor moschatus*, vagyis pézsmahód néven a rágcsálók közé sorozta. A dezmánt a bőrére vadászó emberen kívül csak a csuka üldözi. A dezmánevő csuka húsa annyira pézsmaszagú, hogy élvezhetetlen. Ugyanis a dezmán farkának tövén mintegy 5 cm hosszúságban egy mirigycsomó található, mely több sorban, mintegy 20 darab zsákocskából áll, melyeknek váladéka erősen pézsmaszagú. A valódi orosz pézsma-gereznát átható, de nem kellemetlen pézsmaszagáról is felismerhetjük. A dezmán farkát az illatszeriparban használják fel.

Gereznájából régebben évenként 10—12 ezer került a forgalomba, ma alig 1000—1200 darab; ennek megfelelően darabjának ára is 1 pengő 20 fillérről 25—35 pengőre ugrott. Az állatokat épúgy fogják hálóval és varsával, mint a halakat. Legújabban az orosz szovjet fogását egy időre betiltotta.

IRODALOM.

Arthur : The fur animals of Louisiana. New-Orleans, 1928.
A vadászati ismeretek kézikönyve. I—III. Bpest, 1895.
Bailey : Beaver habits and experiments in beaver culture. Washington, 1927.
Berger: Die Jagd aller Völker im Wandel der Zeit. Berlin, 1928.
Brass : Aus dem Reiche der Pelze. Berlin, 1925.
Brehm : Az északi sarktól az egyenlítőig. Bpest, 1890.
Brehm-Méhelý : Az állatok világa. Bpest, 1902.
Brehm-Éhik : Az állatok világa. Bpest, 1929.
Cones : Fur bearing animals. Washington, 1887.
Floericke : Aussterbende Tiere. Stuttgart, 1927.
Johnson : The beaver in the Adirondacks. Syracuse N. Y. 1927.
Johnson : The muskrat in Newyork. Syracuse N. Y., 1925.
Kindersley : The governor and company of adventurers of England trading into Hudson's Bay during two hundred and fifty years. London, 1920.
Kittenberger : Vadász- és gyüjtőúton Keletafrikában. Bpest, 1927.
Laut : The fur trade of America. Newyork, 1921.
Ley : Die Zucht edler Silberfüchse. Berlin, 1926.
Lomer : Der Rauchwarenhandel. Leipzig, 1864.
Lovassy : Magyarország gerinces állatai. Bpest, 1927.
Miller : Catalogue of the mammals of Western Europe. London, 1912.
Nadler : Cserkészeten és lesen Nagymagyarországon. Bpest, 1926.
Ognev : The mammals of the Eastern Europe and of the Northern Asia. Moszkva, 1928.
Otto : Im kanadischer Wildnis. Berlin, 1926.
Otto : Der Fang in- und ausländischer Pelztiere. Berlin, 1926.
Schandl : A juh és kecske tenyésztése. Bpest, 1928.
Skinner : Predatory animals of Yellowstone park. Syracuse N. Y., 1927.
Toldt : Die Bisamratte. Leipzig, 1929.
Voelker : Der Silberfuchs-Züchter. Köln, 1925.
Warren : Beaver in Yellowstone and Estes parks. Syracuse N. Y., 1927.
Weber : Die Säugetiere. Jena, 1927.

TARTALOMJEGYZÉK.

Előszó 3
Bevezetés 5
Ragadozók (Carnivora) 11
Szílszkin 11
Érdesszőrű fókaprém 17
Oroszlán 21
Tigris 25
Irbisz 29
Jaguár 29
Párduc és leopárd ... 30
Puma 33
Vadmacska 34
Macska 35
Hiúzmacska 36
Hiúz 37
Cibetmacska 40
Genetta 42
Nyuszt 43
Nyest 45
Coboly 46
Amerikai coboly ... 49
Görény 50
Hermelin 51
Menyét 53
Nyérc 54
Kolinszki 56
Rozsomák 57
Borz 58
Pami 60
Szkunk 61
Vidra... 64
Kamcsatkai hód ... 66
Róka 68
Ezüstróka 72
Sarki róka 75
Kitróka 77
Szürkeróka 78
Sakál 79
Farkas 80
Kutya 83
Tengeri vagy japánróka 83
Panda 84
Amerikai ringtail ... 85
Mosómedve 86
Barnamedve 87
Szürkemedve 89
Feketemedve 90
Jegesmedve 92
Rágcsálók (Rodentia) 94
Házinyúl 94
Nyúl 96
Csincsilla 98
Csincsillonasz 99
Viszkacsa 100
Nutria 100
Vándoregér 103
Pézsmapatkány ... 103
Hörcsög 107
Pele 108
Hód 109
Marmota... 112
Pesaniki 114
Ürge 115
Mókus 116
Repülőmókus 119
Patás állatok (Ungulata) 120
Guanakó 120

Láma 121
Őz 122
Rénszarvas 122
Gazella 124
Juh 124
Perzsa bárány 125
Szlinksz 128
Kecske 129
Csikó 131
Erszényesek (Marsupialia) 132
Amerikai oposszum 133
Erszényes nyest ... 134
Ausztráliai oposszum 135
Gyűrűsfarkú oposszum 136
Vombát 137
Wallaby 137
Kengurú 139
Majmok (Simiae) 141
Majom 141
Rovarevők (Insectivora) 145
Vakondok 145
Orosz pézsma 148
Irodalom 150

SZENT ISTVÁN KÖNYVEK

Katholikus kultúrát fejleszteni, *katholikus tudományt* terjeszteni és népszerűsíteni, ez a hivatása a *Szent István-Társulatnak*, ez a hivatása a kiadásában megjelenő **Szent István Könyveknek.**

A **Szent István Könyvek** sorozata az emberi tudás minden ágát fel akarja karolni. A **Szent István Könyvek** a tudomány mai színvonalán mozognak. Oly stílusban jelentetjük meg, amely alkalmassá teszi őket arra, hogy minden művelt egyén érdeklődéssel olvashassa. Viszont súlyt helyezünk arra, hogy a **Szent István Könyvek** mindegyike a katholikus világnézetnek legyen beszédes hirdetője.

Ilymódon, reméljük, elérjük azt a célt is, mely e könyvek kiadásánál szemünk előtt lebegett: az olvasni vágyó katholikus közönségnek oly műveket nyujtani, amelyek kielégítik igényeiket anélkül, hogy veszélyeztetnék hitüket, sőt amelyek alkalmasak arra, hogy a tudás és műveltség eszközeivel is megerősítsék őket vallásos meggyőződésükben és világnézetükben.

Természetesen e programm megvalósítása nagyban függ attól, hogy a kath. közönség felkarolja-e, támogatja-e nagylelkűen e vállalatot. A Szent István-Társulat igen nagy anyagi áldozatokat hoz, amikor fenntartja és továbbfejleszti a **Szent István Könyvek** sorozatát, a nagy közönségtől függ, hogy a könyvek eljussanak oda, ahová szánva vannak.

A Szent István Könyvek sorozatában eddig megjelentek:

		Pengő
1.	*Zubriczky Aladár dr.:* Jézus élete és a vallástörténet	—·—
2.	*Wolkenberg Alajos dr.:* A teozófia és antropozófia ismertetése és bírálata	—·—
3—4.	*Wolkenberg Alajos dr.:* Az okkultizmus és spiritizmus multja és jelene	5.60
5—6.	*Balanyi György dr.:* A szerzetesség története	5.60
7—8.	*Alszeghy Zsolt dr.:* A XIX. század magyar irodalma...	—·—
9.	*Miskolczy István dr.:* Magyarország az Anjouk korában	2.80
10.	*Palau-Timkó Jordán:* Krisztus útján. A katholikus tevékenység főelvei	2.80
11.	*Quadrupani-Babura László dr.:* Útmutatás jámbor lelkek számára	2.80
12.	*Prohászka Ottokár:* Elbeszélések és utirajzok	—·—
13.	*Trikál József dr.:* Természetbölcselet	2.80
14.	*Bognár Cecil dr.:* Értékelmélet	2.80
15.	*Prohászka Ottokár:* A bűnbocsánat szentsége	2.80
16.	*Babura László dr.:* Szent Ágoston élete	2.80
17.	*Lepold Antal dr.:* Szalézi szent Ferenc válogatott levelei	—·—
18.	*Áldásy Antal dr.:* A kereszteshadjáratok története...	—·—
19.	*Marosi Arnold dr.:* Átöröklés és nemzetvédelem ...	2.80
20.	*Zoltvány Irén dr.:* Erotika és irodalom	2.80
21.	*Horváth Sándor dr.:* Aquinói szent Tamás világnézete	2.80
22.	*Balogh Albin dr.:* Művelődés Magyarország földjén a magyar honfoglalás előtt	2.80
23.	*Marczell Mihály dr.:* A katholikus nevelés szelleme ...	—·—
24—25.	*Motz Atanáz dr.:* A német irodalom története... ...	5.60
26.	*Babura László dr.:* Szent Ambrus élete	2.80
27.	*Márki Sándor dr.:* II. Rákóczi Ferenc élete	—·—

		Pengő
28.	*Kiss Albin dr.:* A magyar társadalomtan története	2.80
29.	*Szabó Zoltán dr.:* A növények életmódja	2.80
30.	*Weszelszky Gyula dr.:* A rádium és az atomelmélet...	2.80
31.	*Balanyi György:* Assisi szent Ferenc élete	2.80
32.	*Dávid Antal:* Bábel és Assúr. I. Történet	3.40
33.	*Fejér Adorján:* Római régiségek...	4.50
34.	*Balogh József:* Szent Ágoston, a levélíró	3.40
35.	*Babura László dr.:* Szent Jeromos élete	3.40
36.	*Karácsonyi János dr.:* Szent László király élete... ...	3.40
37.	*Miskolczy István dr.:* A középkori kereskedelem története	4.50
38.	*Szémán István dr.:* Az újabb orosz irodalom	4.50
39.	*Bán Aladár:* A finn nemzeti irodalom története ...	3.40
40.	*Trikál József dr.:* A gondolkodás művészete	4.50
41.	*Kühár Flóris dr.:* Bevezetés a vallás lélektanába ...	4.50
42.	*Babura László dr.:* Nagy szent Gergely élete	4.—
43—44.	*Kühár Flóris dr.:* A keresztény bölcselet története	8.—
45.	*Weszely Ödön dr.:* Korszerű nevelési problémák... ...	5.60
46.	*Somogyi Antal dr.:* Vallás és modern művészet ...	3.—
47.	*Divald Kornél:* Magyar művészettörténet	5.60
48—49.	*Birkás Géza dr.:* A francia irodalom története ...	8.—
50.	*Wodetzky József dr.:* A világegyetem szerkezete... ...	3.50
51.	*Záborszky István dr.:* Rabindranath Tagore világnézete	3.50
52—53.	*G. Kurth-Michel K.:* A modern civilizáció kezdetei ...	10.—
54—55.	*Dávid Antal:* Bábel és Assúr. II. Művelődés	7.30
56.	*Horváth Jenő dr.:* A modern Amerika története... ...	3.30
57.	*Balogh Albin dr.:* Ország és nyelv	4.70
58.	*Meszlényi Antal dr.:* A katholikus egyház és az állam 1848/49-ben	7.30
59—60.	*Radó Polikárp dr.:* A kereszténység szent könyvei. I. Ószövetség	8.30
61.	*Kecskés Pál dr.:* A házasság etikája	4.—
62.	*Huszár Elemér:* A katholikus házasságjog rendszere ...	3.30
63.	*Petró József dr.:* Az ősegyház élete	5.—
64—65.	*Radó Polikárp dr.:* A kereszténység szent könyvei. II. Újszövetség	8.80
66—67.	*Trikál József dr.:* A jelenségekből a valóságba ...	7.—
68.	*Erdey Ferenc dr.:* Kant valláserkölcsi világnézete ...	4.—
69—71.	*Hartmann Grisar:* Luther Márton élete (Fordította Hoitsy Lajos Pál.)...	12.—
72.	*Tóth Ágoston:* Bevezetés a meteorológiába	5.80
73—74.	*Bánhegyi Jób dr.:* A magyar irodalom története I. ...	6.60
75—76.	*Divald Kornél:* A magyar iparművészet története ...	7.50
77.	*Balanyi György:* A római kérdés...	6.40
78—79.	*Bánhegyi Jób dr.:* A magyar irodalom története. II.	7.—
80.	*Pitroff Pál dr.:* Bevezetés az esztétikába...	3.—
81.	*Kühár Flóris dr.:* A vallásbölcselet főkérdései	5.—
82—84.	*Kőrösi Albin:* A spanyol irodalom története	11.—
85.	*Sigmond Elek dr.:* A mezőgazdasági növények termelési tényezői	4.—
86—87.	*Kalmár Gusztáv dr.:* Európa földje és népei	8.—
88.	*Kiss Albin dr.:* Szent Ágoston «De Civitate Dei» című művének méltatása	4.—
89.	*Trikál József dr:* A lélek rejtett élete	4.—
90—91.	*Petró József dr:* A szentmise története	5.50
92.	*Meszlényi Antal dr:* A magyar jezsuiták a XVI. században	4.50
93.	*Mihelics Vid dr:* Az új szociális állam	4.—
94.	*Éhik Gyula dr:* Prémek és prémes állatok	3.—

NB. Azok a számok, amelyeknél a bolti ár nincs feltüntetve, csakis a teljes sorozat megrendelése esetén kaphatók.

MIHÁLYFI ÁKOS BESZÉDEI

I. kötet: EGYHÁZI BESZÉDEK. 372 oldal.
II. kötet: TÁRSADALMI BESZÉDEK. 360 oldal.

A két kötet ára 20 pengő.

ERDŐSI KÁROLY:

NAPSÜTÉSES INDIÁBAN

Újabb, bővített (IV.) kiadás; olcsóbb, de elsőrangú kiállításban.

Egészvászon díszkötésben 7.— pengő.

WOLKENBERG ALAJOS dr.:

A KATHOLIKUS VILÁGMISSZIÓ KÖNYVE

716 lap, 14 térkép.

Fűzve 25 pengő.

TARCZAI GYÖRGY:

AZ ÁRPÁDHÁZ SZENTJEI

SZENT IMRE-JUBILEUMI EMLÉKKÖNYV.

Díszkötésben 22 pengő.

Megrendelhetők

a Szent István-Társulat kiadóhivatalában

Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.